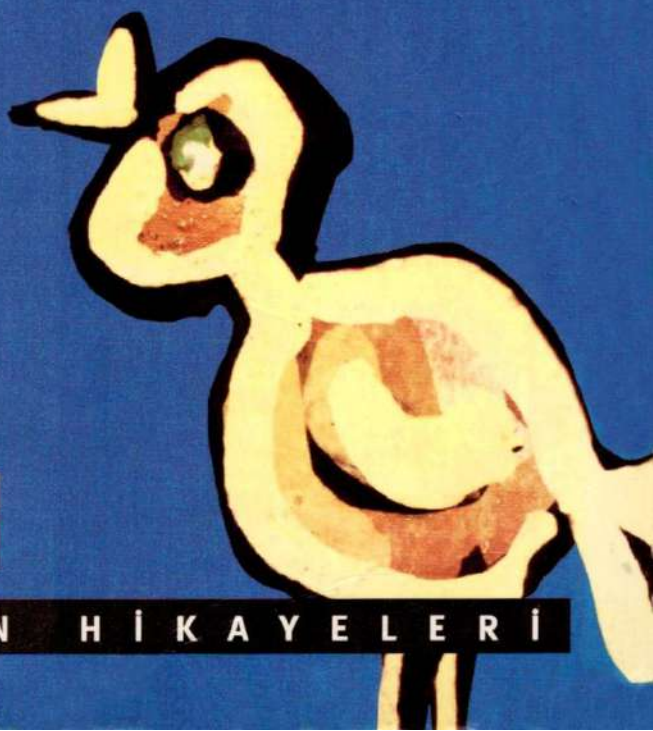
3. baskı

meğer

yaptığım alıntıları kimse söylememiş, hepsini ben uydurmuşum.

melih pekdemir

SU YAYINLARI

KURALSIZLIĞIN HİKAYELERİ

İletişim

melih pekdemir

meğer

KURALSIZLIĞIN HİKAYELERİ

SU Yayınları

Meğer Yaptığım Alıntıları Kimse
Söylememiş Hepsini Ben Uydurmuşum

MELİH PEKDEMİR

ISBN 975 - 6828 - 04 - 8

KAPAK TASARIM : RAGIP İNCESAĞIR
KAPAK RESMİ : MELİH PEKDEMİR
YAYINA HAZIRLIK : HAYALGÜCÜ TASARIMEVİ
BASKI : KURTİŞ OFSET MATBAACILIK LTD. ŞTİ.
CİLT : DİLEK MÜCELLİTHANESİ

Bu kitabın yayın hakları Su Yayınları'na aittir.

Su Yayınevi
Merkez Mh. Birlik Cad. No: 36 Esenyurt - İstanbul
Tel: (0212) 596 54 15

Meğer

yaptığım alıntıları kimse söylememiş, hepsini ben uydurmuşum.

kuralsızlığın hikayeleri

melih pekdemir

SU YAYINLARI

1. Baskı: Nisan'94
2. Baskı: Mayıs'94
3. Baskı: Ocak'99

YAYINEVİNİN NOTU:
Diyelim ki elinizdeki kitabın 16. yüzyılda yayınlanan ilk baskısına *Erasmus*'un yazdığı önsözdür:

"BEN ÖZELLİKLE YALNIZ HAVAİLİKLER, SAÇMALAR YAZANLARA İLHAM VERİRİM. ZİRA MAKUL ESERLERLE, AZ SAYIDA AKILLI KİMSENİN ALKIŞLARINI ÇEKMEK İSTEYEN YAZARLARA GELİNCE BUNLARIN TALİHLERİ BENCE GIPTADAN ÇOK MERHAMETE LAYIKTIR. ZİHİNLERİ HEP İŞKENCEDEDİR; METİNLERİNE EKLER YAPARLAR, DEĞİŞTİRİRLER, SİLERLER, SİLDİKLERİNİ TEKRAR YAZARLAR, TEKRAR TEKRAR GÖZDEN GEÇİRİRLER, DÜZELTİRLER, AKIL SORARLAR; YAPTIKLARINDAN HİÇ MEMNUN OLMAZLAR; BİR ESERİ MEYDANA ÇIKARMAK İÇİN DOKUZ, ON YIL ÇABALARLAR. (...) İŞTE BİLGE BİR YAZARIN, KENDİ GİBİ ÜÇ DÖRT SEFİL TARAFINDAN ÖVÜLMEK ZEVKİNİ TATMAK İÇİN, ÜZERİNE ÇEKMEKTEN KORKMADIĞI DERTLER SÜRER. BENİM KORUYUCULUĞUM ALTINDA YAZAN YAZAR İSE, TERSİNE NE KADAR MUTLUDUR: NE ZAHMET, NE ÇALIŞMA BİLİR, AKLINDAN GEÇENİ YAZAR, HEYECANLANMIŞ DÜŞ GÜCÜNÜN BÜTÜN HAYALLERİNİ KİTAP ŞEKLİNDE BASTIRIR; METİNDEN HİÇ SİLMEZ, HİÇ DÜZELTMEZ; BİLİR Kİ YAYIMLADIĞI SAÇMALARIN ÇILGINLIKLARI ORANINDA HAYRANLARI OLACAK, YANİ DELİLERLE CAHİLLERİN SAYISIZ SÜRÜSÜNÜ BÜYÜLEYECEKTİR. BİRKAÇ ALİM VE İNCE KİMSE ESERLERİ OKUR DA HOR GÖRÜRSE ONUN UMURUNDA MI? İKİ ÜÇ MAKBUL ŞAHSIN ISLIKLARI, HER TARAFTAN TOPLAYACAĞI SAYISIZ ALKIŞLARIN PARLAK GÜRÜLTÜSÜ İLE BASTIRILACAK DEĞİL Mİ Kİ?"

(Erasmus, Deliliğe Övgü, S, 79-80)

birinci bölüm

Midas kapıyı açtı. Gelenler Apollon ve Pan'dı. "Berber de geldi mi?" diye sordular. "Evet" dedi Midas, "içeride bekliyor. Rakı masası da hazır. Ama çobanın gelmesine gerek yok. Çoban salatası yeter."

"Çoban bu hikayede önemli. Çoban yoksa sürü de yok."

Bu son sözü kimin söylediğini farketmediler. Televizyon açıktı. Ama evdekiler ilgilenmiyordu. Oysa televizyonda bir çizgi film kahramanı sürekli konuşuyordu:

"Midas ve berber, Apollon ve Pan bir de çoban, bu hikayenin ve aslında bütün hikayelerin kahramanıdırlar. Şimdi burada çobanın namevcudiyetinde biraraya geldiler. Ama Midas kim? Apollon kim? Pan kim? Berber kim? Çoban kim? Evet, çoban bu hikayede önemli, çoban yoksa sürü de yok; ama diğerlerini, bekleyin, kendilerine soralım. Birazdan kendi bildikleri kurguya göre sözü bir Apollon alacak bir Pan. Konuşacaklar. Tartışacaklar. Neyi mi? Efsanenin, inanılır bir hikaye olmaktan neden çıktığını... Kurallı efsanelerden kuralsız hikayeler dönemine nasıl geçileceğini... Mutabık oldukları nokta, efsanelerin tarihsel bir döneminin sona erdiği... Midas ne karar verecek? Verdiği karar yine aldığı

cezasının gerekçesi mi olacak? Berber sır saklayacak mı? Çoban bu sırrı nasıl öğrenecek? Her şey baştan belli. Sıkıcı. Hadi öyleyse... *potius mori quam foedari"* (*)

"Anlamadım, ne dedin?" diye sordu Midas, Apollon'a bakarak.

TV'deki çizgi insan, "anlamazsın elbet" diye sürdürdü sözlerini, "sizler Antik Yunan çağındansınız, Latinceyi nerden bileceksiniz..."

Apollon, Midas'a döndü ve "ben bir şey söylemedim" dedi. "Televizyon açık baksana. Şimdi bir de bu alışkanlık peydah oldu. Seyretsen de seyretmesen de açık durur şu meret. Handiyse akvaryumların yerini aldı renkli ekranlar. Süs niyetine... İçinde balık yerine insancıklar... Bari sesini kapatalım."

"Hayır!" dedi berber. Endişeli şekilde itiraz ediyordu. "Sesi açık kalsın, komşular konuştuklarımızı duymasın."

"Sen de hâlâ eski alışkanlıklarından kurtulamadın. Gizli örgüt toplantısı mı yapıyoruz burada? N'olmuş duyarlarsa?"

"Tamam uzatmayın... Sahi Midas, nereden buldun bu evi? Komşularınla aran nasıl?"

Mutfaktan getirdiği salata tabağını masaya koyarken Pan, sohbetlerinin daha başlamadan kavgaya dönüşmesini önlemek için çareyi konuyu değiştirmekte bulmuştu... "Gazete ilanlarından" yanıtını verdi Midas. "Komşularımla pek karşılaşmıyorum. Ama bakkal benim yayıncılık yaptığımı sanıyor, öyle biliyor."

Ben bu evde mahsur kaldım. Mahsurluyum! Yeniden kapandım, bu kez kendi hücreme. Bitmeyecek bir hayatı yeniden yaşamaya başladım. Evim evim hücre evim. Ben hücre evimde diri ele geçirilemeyen bir teröristim. Midas aklından geçen bu düşüncelerin gülümsettiği mutlu bir yüzle baktı diğerlerine:

"Şu dünyadaki en barışçı kişi kendisine terörist denendir" dedi.

Daha ilk kadehte zom olmaya başladı diye söylendi berber. Pan elinin tersiyle ağzını silerken sordu:

"Görüşmeyeli felsefeye verdin kendini galiba, ne okuyorsun şimdilerde?"

"Yok be yahu" dedi Midas, "aslında ben şimdi bir belgesel romanı okur gibi yaşıyorum. Gündelik hayatı gazeteden televizyondan izliyorum. Hayatı yaşamıyorum, hayatı izliyorum yalnızca... "

"İşin gücün yok mu senin?"

(*) "anlaşmaktansa batalım!"

"Evet, oturdum yine bekliyorum öylesine. Başka işim yok. Sizin gelip benimle tartışmanızı bekliyorum! Siz de aynı şeyi yapmıyor musunuz? Siz de bomboş duruyorsunuz karşımda, beni dolduruşa getirmek için! Demek ki, hayatın tılsımı, riyakarlık. Ben de bu oyunu oynuyorum. Oyuna geliyorum. Maçlarım tarumar tribünlerim boş! İnkıtaları oynuyoruz. Ama bu kez halı sahada. Kıç üstü oturunca canımız yanmıyor eskisi gibi. Alıştık. Halı sahada kıç üstü oturmaları pek sevdik. Takımını kur, bedelini öde, maça gel..."

"Peki birinci devresi; birinci devir, birinci dönem... nasıl sonuçlandı?" diye sataştı berber...

"Evet, bir dönem bitti ve şimdi inkıtaları oynuyoruz, bittiğini bildiğimiz halde. Ama hâlâ nasıl bittiğini algılayamadık. Şimdi, düdük ne zaman çalacak? Bunu düdüğün sahibi biliyor. Ama o kadar da uzun sürmez nasıl olsa... İnkıtalar bunlar, fazlası yok..."

"Ama olsun! İnkıtalar da oyunun devamı. Oyundaki kurallar inkıtalarda da geçerli ve skor değişebiliyor. Öyle değil mi?"

"Sen şimdi ne demek istiyorsun?"

"Ben şimdi of demek istiyorum, ooooooooooooooooooof..."

"Haydi şerefe" dedi Apollon, "hâlâ biraz kaldıysa eğer..."

"Ziyanı yok, şimdi şerefsizliğe de kalkıyor kadehler." TV'deki insandı bunu söyleyen. Diğerleri yine farketmemişlerdi. Midas tabağındaki son lokmayı ağzına atarken sözünü tamamladı:

"Ama artık aklım ermiyor. Kafamdaki hiç bir soruna hızır çözüm yok. Oysa bana eskiden kalma hazır çözümler değil yeni hızır çözümler lazım."

Yemek faslı bitmişti. "Eh işte zaten bunun için burada değil miyiz?" sorusuyla içki sohbetini noktaladı Pan. "Hadi fazla uzatmayalım, vaktim yok. Artık başlayalım."

Masadan hep birlikte kalktılar. Buldukları koltuklara gömüldüler. Komşuların kendilerini dinleyebileceği saplantısındaki berber, sohbetlerine başlamadan önce TV'nin sesini biraz daha açtı... Midas diğerlerine not almaları için kağıt ve kalem dağıttı; kağıtların altına da kalın birer kitap. Toplantı yapma düzeni alınmıştı. Pan okumakta olduğu kağıttan gözlerini kaldırdı, ben konuşacağım ha, anlamında öksürdü:

"Şimdi burada yeni bir istişari toplantımızı daha yapıyoruz. Beraberliğimizin olağan işleyişini aksattığımız için sıkıntılarımızı

çoğalttık. Olağan işleyişimizde çözemediğimiz için olağanüstü hale getirdiğimiz sorunlarımızı şimdi olağanüstü çözümlerle aşmaya çalışacağız."

Pan, sözlerinin etkisini ölçercesine gözlerini diğerlerinin üzerinde şöyle bir gezdirdi ve devam etti:

"Reel efsanenin bin yıllık kılıcı, kariyerist ve hizipçi olma suçlamasıdır. Aykırı bulunan her görüş ve girişim bu kılıçla kesilmeye çalışılır."

Aslında efsaneyi tartışmaya oturan dörtlü teker teker bunun endişesini yaşıyordu. Zira şunu keşfetmişlerdi. Efsaneyi kim anlatıyorsa, başrolü kendine veriyordu. Efsane inandırıcılığını yitirmişti. Ya da ortak bir efsane olmaktan çıkmıştı. Pan'ın ya da Apollon'un ya da Midas'ın ya da berberin hikayesi olmuştu, ayrı ayrı... Üstelik kim anlatıyorsa, diğerlerini küçümseyerek anlatıyordu olup biteni ve kendisini yüceltiyordu. Her anlatan, kendi hikayesinde diğerlerinin kellesini koparıyordu. Oysa bu efsaneyi ortak mesai yaparak yaratmışlardı.

Midas, Pan'ın sözünü keserken işte bunu dile getirmek istedi:

"Kariyerizm kılıcını sallayıp yakın mesai arkadaşlarının kellesi üzerinde yeni efsaneler yaratmayı içine sindiren her yaklaşım, ancak reel efsane zemininde meşrudur. Evet biliyorum, bunlar genel sözler. Ama ne yazık ki şu soruya hiç birimiz açık yanıt vermiyoruz. Bütün bunlar bizim anlatımlarımız bakımından da geçerli değil mi?"

Bu sorudan, dolayısıyla suçlamadan kurtulmanın tek ama tek çaresi, ya boynu reel efsanecilik kılıcının altına uzatmak ya da bu kılıcı sallayanlarla yüzyüze gelince susmaktı. Bunu da hepsi biliyordu ve bugüne dek yüzyüze geldikleri her keresinde susmuşlardı.

"Ama şimdi yine susmak, hele hele birlik ve beraberlik uğruna susmak, savunabileceğimiz bir efsanenin gereğini inkar etmektir."

Berber bunları mırıldandı ve diğerleri gibi o da tekrar sustu...

İşte şimdi hepsi her zamanki gibi yine suskun oturuyordu. Oysa susmamak, konuşmak için bir araya gelmişlerdi. Midas, TV'nin gürültüsünün boğduğu konuşmama-sessizliğini bozmaya yeltendi ve ortak dertleri olduğuna inandığı ve aslında hepsinin bildiği "hakikati" dile getirmeye çalıştı:

"Şimdi dinleyin... Okuyucular efsanemize eskisi gibi inanmıyor.

Eski tarz efsane anlatımına inanmıyor. Bizler de efsanemizi eskisi gibi inandırıcı olarak savunamıyoruz, anlatamıyoruz."

Hep bir ağızdan ve birbirlerinin sözlerini keserek ve bağrışarak konuşmaya başladılar. İnandırıcı olmayı, efsaneyi yeniden kurgulayarak ve yaşayarak başarabilirlerdi. Kurgulamak ve yaşamak ne demekti? Okuyucular buna teori ve pratik demiyorlar mıydı? Ya *casting* nasıl olacaktı? Ya kurgularken ve yaşarken gösterilen performans? Okuyucular bunlara örgüt ve mücadele demiyorlar mıydı?

"Tamam, ama bunları sonradan düşünmek lazım. Şimdi asıl iş, kurgulamak ve yaşamak" diye sözü ele aldı Apollon, sesini en fazla çıkarmış olmanın üstünlüğüne dayanarak... "Elbet önce biri sonra diğeri olmaz. Bunlar iki ayağımız. İki ayağımız üzerinde durduğumuz zaman yürüyebiliriz, değil mi? Öyleyse hele önce iki ayağımızla şöyle yere sağlam basalım."

Şimdi Pan diğerlerini şaşırtan bir şekilde Apollon'a destek veriyordu:

"Evet, ayağa kalkalım, ayakta duralım. Kurgulamayı ve yaşamayı, birbirini izleyen adımları, ancak böyle atabiliriz."

Apollon, "efsanenin ve anlatımının 'ön mesele' olması başka nedir ki" diye Pan'ın verdiği pası bir voleyle iddialı bir soruya tahvil etti. Heyhat, soru havada asılı kalmıştı. Kimse yanıt vermeye yeltenmiyordu. Gözgöze gelmekten kaçınıyorlardı. Yine sessizliğe mahkum olmuşlardı işte.

"Öff be", diye homurdandı sonunda berber... Bunları konuşmaktan sıkıldım artık." Sanki soruya en doğru yanıtı biliyor da söylemiyor edasındaydı. "Madem bir araya geldik. Bari bu kez bir işe yarayalım."

"Tamam", dedi, bir süredir çaktırmadan televizyonu izlemekte olan Midas. "Zaten olan oldu. Gündeme bir başkası el koydu. Bakın bakın!"

Hep birlikte televizyona baktılar:

TV ekranındaki çizgi insan da kendilerine bakıyordu. Onun kendilerini izlediğini ilk kez farkettiler. Bir süredir sessizce tartışmaları dinlemiş olan çizgi insan şimdi gülümseyerek parmağını sallıyordu TV kutusundan. Görünüşe göre artık onlarla yüzyüze konuşmaya niyetlenmişti. Açıkçası, önce şaşırmışlardı.

Ama aslında kendileri de hayal gücünün ürünü efsanelerde rol almıyorlar mıydı? Yani TV'deki insanın odadaki sohbete katılmasını yadırgamaları tuhaf kaçmaz mıydı? Çaresiz bu kitabın yazarının uydurduğu bu tuhaflığa da boyun eğdiler. Yani olup biten normalmiş gibi yaptılar. Artık onlar için sözkonusu olan davetsiz bir misafirdi yalnızca...

Apollon pişkinliğe vurarak yekten sordu:

"Kimsin sen çizgi insan? Ne iş yaparsın? Kaç yaşındasın? Sen bizim efsanenin neresindensin?"

"Ben düpedüz çizgi insanım, ismim yok. Benden önce bir meslektaşım yaptığımız işi tarif etmişti: Biz gökyüzünde peynir çay satarız bereket versin yaşımız yok."

"İsmin yoksa cismin var ve tipine bakan sana olsa olsa Telegöz der..."

"İyi işte yakışır diyorsanız ben niye itiraz edeyim. Nas'olsa siz benimle konuşacaksınız, ben kendimle konuşurken bir isim aramam ki kendime..."

"Telegöz Telegöz" diye gülüştüler... Cismini sevmeseler de ismini sevmişlerdi. Söz sırasını ele geçiren Telegöz'e gözlerini dikip onu keşfetmeye giriştiler.

Telegöz, "şimdi reklamlar" dedi. Ekranda, Su Yayınları'ndan çıkan *"Anne Bak Kral Çıplak / Kuralsızlığın Kuralları"* isimli bir kitabın kapağı göründü. "Televizyonun reklamsızı yok işte. Hem nasıl olsa, bu kitabın yazarı, beni konuştururken, önceden yazdıklarının devamını getirecek. Bilmeyenlerin haberi olur böylece. Ama bir yazar kendinden alıntı yaparsa, buna alıntı denmez, kendinin tekrarı denir, öyle değil mi?"

Telegöz doğru söylemiyordu. Kitaptaki gibi kuralsızlığın sorularını sorabilen, kuralsızlığın kurallarını bulabiliyorsa; şimdi de kuralsızlığın kurallarını bilen pekâlâ kuralsız hikayeler de anlatabilirdi. Reklamını yaptığı kitabı eline alıp sayfalarını karıştıran Telegöz söze başladı:

"Herşeyden önce, efsanenizin inanılır olması için, dinleyenlerin bunun mutlu son ile biteceğine inanması lazım. Efsanede de mutluluğun ideolojisinin resmi yapılabilmeli... "

"Sen, bize mutluluğun hikayesini anlatabilir misin Telegöz" diye sözünü kesti Apollon. Nazım'a öykünüp espri yaptığını mı sanı-

yordu, yoksa basmakalıp konuşmayı mı yeğlemişti, belli değildi.

"Mutluluk önce evrensel ve yalın haliyle tanımlanabilir..." diye sözünü sürdürdü Telegöz. "Evrensel ve yalın halindeki mutluluk, insan-öncesi bir duyumdur. Canlılıktır. Yaşamaktır. Şu gezegende yaşayan her varlık, bilinçsiz mutluluk arayışındadır. Her varlık, kendi var oluşunu yaşar." Ayan beyan "kitap"tan konuşuyordu. Diğerleri bunu hemen anladılar, zira kitabı önceden okumuşlardı. Sonunda ne diyeceğini bildiklerini belli etmeden, gereken replikleri dillendirmeye başladılar.

"Yaşamak?"

"Her canlı, kendi türüne özgü tarzda, doğar-büyür-ölür; her canlı, yaşam denilen bu süreçte, yine kendi türüne özgü tarzda, canlı kalabilmek-yaşayabilmek-var olabilmek için yer-içer ve def-i hacet eder; türünün sürekliliğini sağlamak için, çiftleşir; ve bu yaşam faaliyeti ile yorulur, dinlenir-uyur..."

"Ama yaşamak bütün bunlarsa, mutluluk nasıl yaşanır?"

"Mutlak mutluluk hiç yaşanamaz. Zira mutluluk, izafidir; mutsuzluk olduğu için mutluluk vardır. İnsanlar mutsuz olmamak için mutlu olmak isterler! Aç susuz kalmamak, cinsellikten uzak durmamak, yorgun bitap düşmemek; işte bütün bunların karşılanması her insanı hoşnut kılar...

Kendinden hoşnut olan, neşeli-sevinçli olabilen, yaşama sevincini koruyabilen, seven ve sevilen, isteklerini olanaklar içinde gerçekleştirebilen, yani birey olarak özgür olabilen ve bunun için başkalarının da özgür olması gerektiğinin ayrımında olan da, mutlu sayılabilir... Mutluluğun maddi koşulları vardır; ne bileyim işte, yemek, üremek, dinlenmek, bunları yeterli barınma ortamında yaşamak, geçim... İşte bu maddi koşullar elbet üretimle karşılanır. Üretimi de çalışan insan gerçekleştirdiğine göre, mutluluğun kaynağı emektir.

Belki de bu yüzden, emek en yüce değerdir. Ve böyle bir değere eli ayağı tutan bütün insanlar sahiptir. Hal böyle olunca, bütün insanların mutlu olma şansı vardır. Ama hal böyle olamıyor işte. Maddi imkanları ele geçiren mutlu bir azınlık, diğer insanların çoğunluğunun mutsuzluğu pahasına yaşayıp gidiyor her çağda ve her toplumda. Ve maddi imkanların paylaşımı eşit olmayınca, mutluluğun maddi koşulları da farklılaşmış oluyor. Yani demem şu ki,

bize bunu ortadan kaldıracak bir efsane anlatımı lazım..."

"Tamam da, bu mutluluk hiç manevi bir boyuta sahip değil mi?" Araya giren Midas, aslında Telegözün her şeyi bir çırpıda anlatıverme telaşıyla eksik bıraktığı bir noktaya işaret etmek istemişti.

"Mutluluğun manevi koşulları ise.." deyip sözüne zaten devam ediyordu Telegöz. Hâlâ hızını alamamış, tam bir TV yorumcusu kesilmişti. Sanki karşısındakine (neydi onun adı? Hani yorumcuların kameranın arkasında bakarak okuduğu şey, tamam *telepromter* deniyordu, işte buna) bakarak okumuyor da konuşuyormuş gibi yapıyordu, "evet, mutluluğun manevi koşulları ise," diye tekrarladı, "üretilenlerin tüketimindeki fırsatların eşit kullanılması imkanlarının varlığı ölçüsünde belirlenir."

"Lafı nereye getirmek istiyorsun?"

"Şuraya; fırsat eşitliği, özgürlüktür. Özgürlük dilediğini yapabilmektir. Dilediğince yaşayabilmektir. Özgürlük, bireyin kendini ifade edebilmesidir. Özgürlük, düşünebilmektir. Eşitlik, üretimdedir.

Özgürlük, tüketimdedir. Eşitlik üretimde aranmalıdır. Özgürlük tüketimde aranmalıdır. Şimdilik demem şu ki, efsanede üretim ile tüketimin, eşitlik ve özgürlüğün arasındaki ayrım da ortadan kaldırılmalıdır. Anlatan ile dinleyen arasındaki ayrım da..."

Dile getireceği isteğin başlarına ne iş açacağından elbet habersiz olan Pan, öylesine laf attı Telegöz'e:

"Madem öyle, bize bir efsane anlat Telegöz. İdeolojisi kuralsız olsun, inandırıcı olsun. Kuralsızlığın kurallarına inanan, kuralsızlığın efsanelerine de inanır."

"Size bir efsane anlatacağım, Pan. İdeolojisi kuralsız olacak, inandırıcı olacak. Ve siz belki yine sıkılarak dinleyeceksiniz. Çünkü kuralsızlığın efsanesinde bolca tekrar olacak. Tekrarlardan sıkılacaksınız. Niye lafı uzatıyorsun diye kızacaksınız. Zira ben kuralsız efsanelerde hep çok tekrar yaparım. Zira her tekrarda çekiç vuruyorum. Çiviyi sağlam çakmak istiyorum, ideolojisi inandırıcı olsun diyorum. Belki beceriyorum, belki beceremiyorum, ama bu kez de çivi sağlam olsun, sökülmesin istiyorum. Evet size işte böyle bol tekrarlı bir efsane anlatayım mı? Anlat demekle olmaz, size böyle bir efsane anlatayım mı? Anlatacaksan anlat be demekle olmaz, size böyle bir efsane anlatayım mı? Sıktın ama demekle

olmaz, size böyle bir efsane anlatayım mı? Allah belanı versin ne halt edersen et, demekle olmaz, size böyle bir efsane anlatayım mı?"

Üslup yapma aşkına baydı kırık plak özentisi diye söylendi berber. "Tamam anladık." Sesini yükseltmişti. "Anladık, kendini tekrar etme suçlamasına şimdiden önlem alıyorsun." Telegöz duymuyordu bile. Bağıra bağıra devam ediyordu:

"Hem bana ne yahu. Kendimi tekrar ediyormuşum! Ederim. Yağmur da kendini tekrar eder. Güneş suyu ısıtır, su buharlaşır, buhar bulut olur. Atmosferde soğuk hava tabakasına çarpar, damıtır kendini yağmur olur yağar, su olur. Yağmur sudur, ama her su yağmur değil... "

"Ama su hep ıslaktır, yağmur da!"

"Hayır ben kendimi tekrar etmiyorum. Yaşamanın temposuna uyduğum zaman kendimi tekrar etmiş oluyorum. Yaşamanın temposu, yaşamanın kurallarıdır. Ancak bu kurallara uyduğum zaman akıllı görünüyorum.

Kendini tekrar edenlerle beraber yaşamaya tahammül ettiğim sürece kendimi tekrar etmemiş sayılıyorum. Kurallara uymadığım zaman, kuralsızlığımla yaşadığım zaman kendimi tekrar etmiş sayılıyorum."

"Bunların hepsi zırva!" dedi berber. "Ne önemi var şimdi bu lafların?"

"Asıl zırva senin köşeyi dönmüş, dönemi bitmiş efsanen. Muhafazakar sen de..." Telegöz şimdi epey kızmış gibiydi. "Ben elbette söylediğim her şeyi çok önemsiyorum. Bana göre, söylenmediği, yazılmadığı zaman çok büyük bir kayıp olacak..."

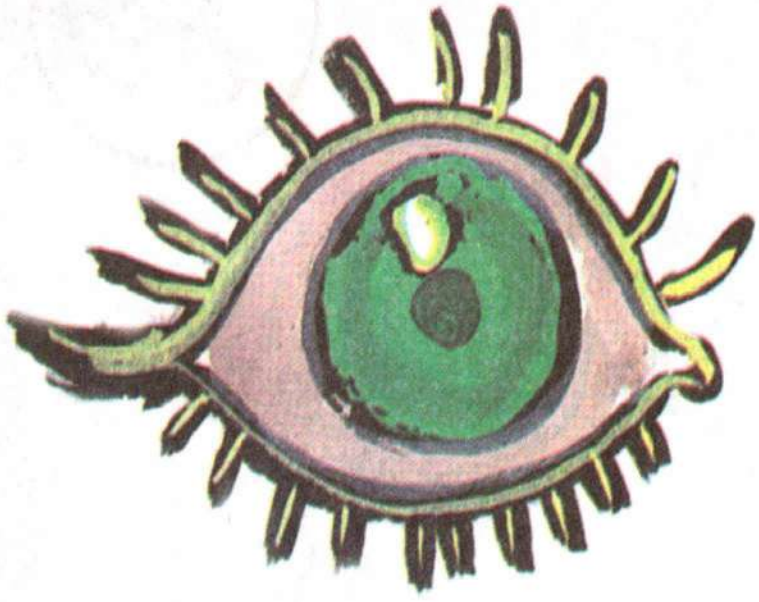
"Dur bakalım, daha bi şey anlatmadın ki tekrar etmiş olasın. Sadete gel bakalım. Şu haliyle söylediğin herşey zırva."

"Zırva mırva, madem söz verdiniz, dinleyeceksiniz." Telegöz sesini biraz yumuşatmıştı. İkna edici bir tonda konuşuyordu. "Bir de şu var. Size efsanemi mecbur yazarak anlatacağım. Henüz televizyondan naklen ya da canlı yayın gibi kitaplar yazılamadığına göre... Okuyucu efsanemi şimdi bu kitaptan okuyor. Yazı dilini kullanmaktan başka çarem yok. Ve bu çaresizlik, düşüncenin kuralsız hızını yakalayamama çaresizliği, yazarak anlattığım efsanemi kurallı hale getiriyor. Çünkü yazmak da bir kural, bir an-

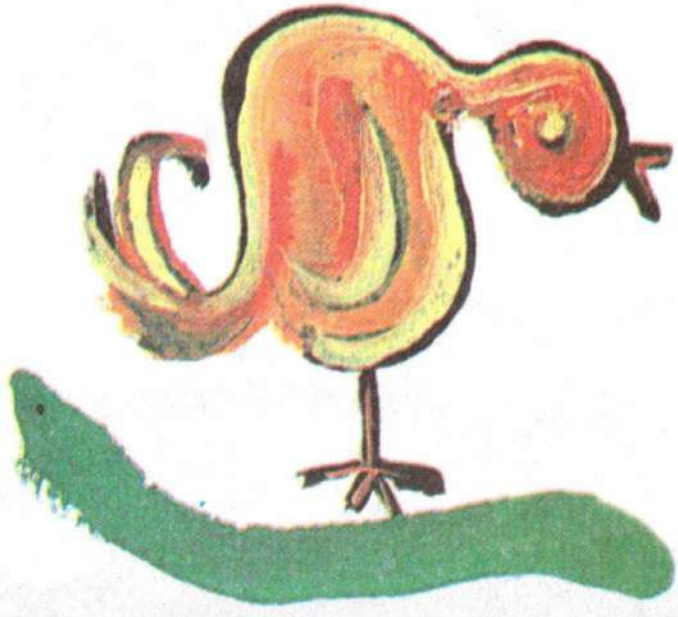
latım kuralı. Düşünceni kağıda kaydettiğin anda, düşünceni kayıtlı hale, kurallı hale getirmiş oluyorsun işte. Ama merak etmeyin, size yine de kuralsızlığın ideolojik efsanesini anlatmış olacağım; çünkü efsanenin ideolojik kurallarını kendim koyacağım..."

"Gerçekten uzattın ama! Hadi ne anlatacaksan anlat bakalım. Kürt değilsin, dokunulmazlığın var. Sana dokunamam. Seni seyredebilirim yalnızca. Dokunulmazlığın var, öylesine her şeyi yapmaya muktedirsin. Sana karşı koyamam. Ama seni istediğim zaman zappingleyebilirim, haberin olsun." Berber eline kumanda cihazını almıştı. Sanki her an zappinglemeye hazırdı.

Ekran karardı. Karanlığın üzerinde bir yeşil çizgi, bir göz ve bir kuş belirdi. Telegöz konuşuyordu.

birinci ara bölüm

aniden yağmur bastırdı. ama henüz içki vakti gelmedi. tırlar götlerinde kırmızı benekleriyle homurdanıp geçiyorlar, selamsız. ayağıma bir damla düştü. balkondayım.

ve gece.

üzerine köprünün abandığı boğazı seyrediyorum. güneş altında turkuvazdı. şimdi bolca ışıltısıyla siyahımsı lacivert.

var olduğun anı yaşarsın.

var olduğun anda yaşarsın yalnızca ve yaşadığın anda var olursun. turkuvaz

deniz ise gündüzde kaldı. şimdi
ışıltılı karanlığı yaşıyorsun.
(ışıltılı mışıltılı, karanlık yine
karanlıktır.) tereteikideki akşam
bülteni için söz haber merkezinindi.
tereteikideki akşam bültenindeki
haberler bile akşamda kaldı.
şimdi gece.

şimdi "bir başka gece".
yani evet.

kelimelerimize de el koydular. onların
bizi konuşturduğu gibi konuşuyoruz.
çağrışımlarımız güdümlü. yaşantılarımız
endeksli. onların kutusunda yaşıyoruz.
işte ben de düpedüz onların kutusunda
yaşıyorum. kutu da bir hücre. o ki
televizyon dikdörtgen prizmadır,
televizyon bir kutudur. cezaevindeki
dikdörtgen prizma hücre de bir kutuydu.

hayatı basitleştirerek
kolaylaştırmıyorlar, hayatı
kolaylaştırarak basitleştiriyorlar.
ama basit olan kolaydır. gezmeyi
kolaylaştırıyorlar. tur düzenliyorlar.
onların istediği zaman, onların
istediği yere, onların istediği gibi
gidebiliyoruz. seyahat özgürlüğü böyle.
macera yasak. para ödemek serbest.
gazete ilanlarında evleriniz
işyerleriniz ekibimizle gününde
temizlenir. ikiyüzseksenelliseksenaltı.
beş hat. deli mi ne.

orada bişey var. ışık söndü. ne

olduğunu algılayamadım. ama orada bir şey var.

tuz kokar mı?
toprak yanar mı?
toprağın yanık kokusu nasıl olur?
çiçeği kurumuş saksıda sigara söndürüyorum, orman yangını kokusu var... anılar... su çürürse, toprak yanarsa... toprak tutuşmadan yanar... mecaz, edebiyat, püff...

aydınlık
aydınlık
aydınlık

böyle gelmiş böyle gidecek diyeni devrim yiyecek, devrim dediğin bir uğur böcek..

uçtu uçtu
uçtu uçtu

annem evde helva pilav pişirir uç uç
böceğim uç uç
babam sana şeker lokum getirecek.
(yoksa babam sana terlik pabuç mu alacaktı?)

her şey neden bu kadar asık suratlı? karikatürler bile eskisi kadar komik değil. artık karikatüristler kat kat enseli şişgöbekli melon şapkalı ve bodur komprador çizmiyorlar. yoksa piyasada ahmet özal cem boyner cem uzan gibi yuppieler olduğu için mi?

şimdi en ideal yer gerçek cezaevi...

orada özlem var, orada düş var. orada bilinmeyen geleceğe dair projeler var. şimdi burada bunların hiçbiri yok. her şey kaskatı sahici.
tastamam böyle. reel tarzlarınızın bütün çeşitlemelerinde kuruntularımı bile kuruttunuz. sahicilik kat sayım yükseldi. şimdi artık kuruntusuz ve çaresizim.

karanlık
karanlık
karanlık

karanlığın kenarına bir siyah taş koydular. ben taşı göremem. taş beni görür. ellerim ellerim, siyah taş ellerimi acıtır. elleme elleme, siyah taşa elleme.

"ziyan olursun."

karanlığın kenarına bir kızıl ataş yaktılar. ben ataşı görürüm. ataş beni görmez. yellerim yellerim, kızıl ataş tutuşur. yelleme yelleme, kızıl ataşı yelleme.

"sen de yanarsın."

ziyan olayım. ben de yanayım. varayım, siyah taşı kızıl ataşa atayım. (siyah taşı kızı-lataşa'tayım.) taş çatlasın ataş harlasın. şenlik başlasın. vur patlasın çal oynasın. taşın ataş dansı. ataş dansı.

bil bakalım ne olur?
taş kızarır
ataş kararır.

taş ile ataşın dansı, ataş dansıdır...
(bunun ateş dansı olduğunu ben de biliyorum. ama taş ile ataş daha uyumlu. hem köylü türkçesinde ateşe ataş derler, elmaya alma dedikleri gibi. peki darahiyarara simsime gel ne demek bunu biliyor musun? söyleyeyim: muhacir köylüler ateş etrafında sim sim dedikleri bir oyun oynarlardı, bir nevi ateş dansı. sol ellerini yumruk yapıp kıçlarının üstünde tutarken sağ ellerini havaya kaldırırlar ve darahiyarara simsime gel darahiyarara simsime gel diye bağırırlardı.)

aydınlık karanlıkta ve karanlık aydınlıkta yaşamak...

yaşayayım bari.

intihar etmeyeceksek yaşayalım bari. yaşamanın gereklerini yerine getirelim. gerekler? kurallara uymak mı? yok be.. yaşamayı başka bir gereksinim yapalım. mesela 1 mayıs marşını söyleyelim.

ben şimdi 1 mayıs marşını söylüyorum:

günlerin bugün getirdiği baskı zulüm ve kandır. ancak bu böyle gitmez. sömürü devam etmez. yepyeni bir güneş doğar, dağların doruklarından. mutlu bir hayat

filizlenir, kavganın ufuklarından. yepyeni bir güneş doğar bizde ve ülkelerde. bir mayıs bir mayıs işçinin emekçinin bayramı. devrimin şanlı yolunda ilerleyen halkların bayramı. vermeyiz insana izin, kanması ve susması için. hakkını alması için, işçiyi bilinçlendirin. yurdumun mutlu günleri mutlak gelen gündedir. bir mayıs bir mayıs işçinin emekçinin bayramı. devrimin şanlı yolunda ilerleyen halkların bayramı. halkların gürleyen sesi yeri göğü sarsıyor. işçinin nasırlı yumruğu balyoz gibi patlıyor. bizlerin ellerindedir gelen ışıklı günler. gün gelir gün gelir zorbalar kalmaz gider. devrimin şanlı yolunda bir kağıt gibi erir gider.

ben şimdi 1 mayıs marşını söyledim.

bütün sözleri hâlâ doğru. ama ifade edilişi artık komik kaçıyormuş, bana ne! aslında komik olan gerçek, reel hayatmış; ütopyasız hayat. gerçek denilen komik. bu denli basit. ama işte tam da bunları yapmak lazım be! ancak bu böyle gitmez sömürü devam etmez demektir yaşamak be! intihar etmeyeceksek yaşayalım, bari böyle yaşayalım.

hakkaten yaşayalım.

köprü altında leyli meccani yaşardım. ateş yakardım paslı teneke kutularda.

en eski şarapları içerdim, en ünlü bağ bozumlarının ürünü.
beyaz peynir lakerda mezemdi.
şerefe ve şerefsizliğe.
şerefe minarede, kenarından ay görünürdü. mahcup.
hava ayaz. ellerim gözlerinin yalazında. ısınıyordum. utanıyordum.

(yalan söylüyordum. aslında köprü altında yaşamazdım. sadece köprüyü gören soğuk bir odada titrerdim, kirasını ödemediğim. elektrik sobası yanmazdı, elektrikler kesikti. en kötü şarapları içerdim, en ucuzundan. aç karnıma. midem bulanırdı. sadece şerefsizliğe derdim ve şişeyi kafama dikerdim. hiç bir şeyi ve hiç bir şeyi anımsamıyordum. sadece üşüyordum. ve artık utanmıyordum.)

oysa bir zamanlar çok şanslı insanlardık. hayatımızın on(ca) yılını cezaevinde dolu dolu yaşadık. insan olduğumuzu hiç unutmadık. insanlara hep önem verdik. hepimiz şairdik. hepimiz tembeldik. (bedelini ödesek bile.) hepimiz ütopyacıydık, hepimiz hümanist. (ama işte bunların bedelini kimse bize ödetemezdi.) ve dışarıda solan yapraktan bile sorumluyduk. hepimiz aşıktık, sevgilisi olmayanlarımız dahil. hepimiz komünisttik, en hakikisinden. "komün"ümüz bile vardı. paylaşmayı ne güzel yaşardık. dünya cezaevi içinde yarattığımız hayal adamız (ütopyamız), cehennem içindeki

cennetimiz gibi olsa, herkes bizim mahir gibi "adalı" olsa, hiç bir puştluk olmazdı şu dünyada...

(dün duvarın o tarafından bakıyorduk, şimdi duvarın bu tarafından bakıyoruz, duvar yine duvar olarak var...
o kadar...)

araba sesi, korna, motor ve silah sesi, televizyon hoparlörü, herşey... şu gezegenin gürültüsü benliğime tecavüz ediyor. kafamı sinkaf ediyor. beynimin her hücresini teker teker iğfal ediyor. (konuşurken, yazarken canyücelist olabilsem: "bizim orda göte göt derler hakim bey!")

rırrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrrr efekti olan kitaplar olsa. kokusu olan. efekti ve kokusu yeterli. görüntü olmasın. kelimeler yetsin. kelimeler bazen renkli olsun. kırmızı deyince kırmızı renkte baskı. ya da harfler kimi zaman farklı renklerde. harflerin sesi ve kokusu olsun. rengi olsun ama görünmesin. görüntü gaipten gelsin.

(belki de en çok televizyon nedeniyle görüntüden nefret ediyorum!)

insan yaşadıklarını ve yaşamadıklarını, yaşamak istediklerini ve yaşamak istemediklerini, yani yaşamayı ve yaşamamayı yazar. bundan başka bir şey yazması ve anlatması imkansız.

mesela?
nemrudun başında gövdesiz bir baş
olsam. güneşin batışını seyretsem
gözlerim taş. bulut bulut esen yelden,
dünya ahvalini sorsam. ışık ve gölge,
karşımda esas duruşta. kımıltısız.
fotoğraf çektiriyorlar, gözlerimin
retinasına. vay canına. dünya bir
gemidir yoktur yelkeni resmime baktıkça
hatırla beni. olur canım. hatırlarım
seni.

senin konsantrasyonuna kurban olurum.
böyle mi çıtırdarmış soğuyan taşlar?

nemrudun başında gövdesiz ve taştan bir
baş olsam. kürt çetecilerin keleş
dayadığı. taştan başımda volkmenin
kulaklığı. ben sevdiğim bir parçayı
dinliyorum, çetecilerin konuşmalarını
değil. güneşin batışını seyrediyorum.
güneşin batışı dünyanın gecesidir.

(ben sevdiğim bir parçayı
dinleseeeeeeeeem, çeteciler devrimden
konuşş'ssa...)

karanlık gökyüzü boyuyor akşamları.
yıldızlar siyah geceyi deliyor.
çakallar uluyor ruhumun derininde.

kaybettim bir yerde çizgiyi,
bulamıyorum.

ama ben hiç böyle sessiz akşamları
iptal etmemiştim. karnım aç. açlık
doyumsuzluk. kafam kaşınıyor. kaşıntı

arınmamışlık. pislik. kirlenmişlik.
neden bu denli kirlendik? ve alıştık...
kirlenmeye...

(düşünmek için okumalıyım. yoğunlaşarak
okuyamıyorum. okudukça buharlaşıyorum.
düşünebilmek, yoğunlaşabilmek için
yazıyorum. yazıyorum, o halde
düşünebiliyorum! bütün bunları
anlatıyorum, o halde yazabiliyorum.)
yoğunlaşmamak bir kaçış yolu. tek
geçerli seçenekte yoğunlaşmak yerine
geçersiz pek çok seçeneğe seyrelmek,
dağılmak, ufak ufak olmaktır.
ufalandıkça güçten düşmek,
güçsüzleştikçe teslim olmayı
rasyonalize edebilmektir.

peki şimdiii...

şimdi neyin bedelini ödeyeceksin?
hayır, nelerin? çoğul yanıtı sıraya
koymalısın. öncelik? dinlemekte olduğun
gitar ezgilerinde öncelik yok ki, tema
var, ritm var... bedelin teması ritmi
yok işte. bedel deyince, yalnızca
bedelli askerlik anlaşılıyor şimdi!
bizi bize bırakmıyorlar. beni bana
bırakmıyorlar. seni sende, sendeki
sende sorgulamıyorlar.

çünkü şimdi olumsallık moda.
üstbelirlenimin geldiği yer burası. çok
yönlü ilişki, karşılıklı etkileşim
deseler ve herkes anlasa. anlaşılmasın
diye, evet, bunun için böyle
yapıyorlar.

son parçayı tereteüçde natkinkol söylüyor. dinlemiyorum. dinlesem, dinlenirim.
dinlenemiyorum. çok mu yoruldum? kendime itiraz etmeye üşeniyorum. picasso'nun yaptığını ben de yaparım diyenlere itiraz etmeye üşeniyorum. yüzümde aptal bir gülümsemeyle bunları ve her şeyi onaylıyorum. aptallığıma ortak olsunlar yeter.

yeter...
keşke...

boşver, hiç bir keşkenin çözüme katkısı olmazmış. pedalı kırılmış bisikletin davası olmazmış.

ammaaaa.....
keşkelerin toplamı özlemdir.
neyselerin toplamı boşvermişlik.
boşverlerin toplamı bıkkınlıktır.
özlem, şimdi, boşverilen bir bıkkınlık olmasın!

gözlerimin kırmızısında kılcal damarların isyanı, her sözümü tekzip ediyor.

ben buna dayanamam.

özlemekten bıktığım zaman, keşkelerimde ayrışırım, parçalanırım. her parçam, ne ise, neyse, boş veririm. dolu alırım. dolarım. gözlerim dolar. ağlayamam. gözlerimde sıkıyönetim var. göz yaşına akma yasağı.

demek ki'lerin toplamı ön yargıdır.
o halde'lerin toplamı son yargı.
öyleyse'lerin toplamı tecavüzdür.
savunusuz bir pişmanlığa saldırı.

demek ki sen, o haldesin.
zira beni "bu halimle" görmekten
acizsin.

oysa beni kendisine taşıyan bir baharın ışığındayım. gözlerini açsan, beni görürsün. ve sessizce solar her bahar kırıntısı. ben bu işin sonunu hiç düşünmemiştim ki.

(ama tarihsel bir dönem bit-tiii...)

dedim ya, pedalı kırılmış bis.....

ikinci bölüm

Berber tahammül edememiş ve zapping yapmıştı. Ama karşılarında yine Telegöz vardı.

"Ne oldu? Beğenmediniz galiba..." dedi, Telegöz.

"Yahu insaf" diye homurdandı berber. "Böyle efsane anlatımı mı olurmuş, sen düpedüz hikaye okuyorsun bize..."

"Ne sandın ya, efsane de hikaye de aynı, *mitos* dedikleri başka ne ki... Sizlerin içinden çıkıp geldiğiniz *mitoloji* de hattızatında bir hikaye bilimi..."

"Hikayenin de bilimi mi olurmuş! Yani şimdi bu anlattığın bilimsel bir hikaye mi? Hem psikolojik çözümleme edası taşıyınca, psikolojiye öykününce bilimsel öykü mü olurmuş bu abuk sabuk herzeler, hezeyanlar... Yuh be..."

"Berber, cahillik etme!" Midas sert bir müdahaleyle berberin hakaretlerine son verdirdi. "Telegöz doğru söylüyor..."

Telegöz de, Midas'dan yüz bulunca, berbere Atpazarı'ndan öğrendiği raconla veryansın etti: "Yahu berber, sen de ne ilmi simyadan anlarsın ne ilmi kimyadan, yaprak gelmişsin gazal gidersin bu dünyadan." Oysa bu arada Pan ve Apollon, ellerine Azra Erhat'ın *Mitoloji Sözlüğü*'nü ve Behçet Necatigil'in *Mitologya* kitabını almış okuyorlardı. Binlerce yıl önce kullandıkları kavramların içeriğini hatırlamak, eski bilgilerini tazelemek istiyor gibiydiler. Ama kitapların aslında, bu satırları yazan kişi tarafından özel

olarak ortalığa bırakıldığı aşikardı. Baksınlar da tırnaksız alıntı yapsınlar diye!

Sözü bir Pan bir Apollon alarak ders verir gibi berbere işin gerçeğini hatırlatmaya başladılar:

"Bizim ilk yaşantılarımızda kullandığımız dilde, *mitos* hem hikaye hem efsane demekmiş; ilk efsaneler öyleyse, hikayeymiş, ya da bana göre birer masalmış, yani kuralsız hikayelermiş. *Epos* ise destan, yani ilkel tarih anlamına gelirmiş. Bir de *logos* var ki bilim demekmiş. Ve işte bu üçü, yani *mitos, epos* ve *logos* 'söz' anlamına da gelirmiş."

"Aradan binlerce yıl geçmiş nereden hatırlayayım ben neye ne dediğimizi." Berber mahçup şekilde kendini savunmaya çalışıyordu.

"Öyleyse önce biraz dinlemende yarar var. Hikaye ve tarih, *mitos* ve *epos*la birlikte ortaya çıkmışlar. Belli ki Fransızlar *l'histoire* kelimesiyle bu ikisini birleştirmiş; hem hikaye hem tarih demek... Sözden, yani bu anlamdaki *mitos, epos* ve *logos*'tan üçüncüsünün sonraları bilim olması da ilginç..."

"Hah şimdi biraz anladım bu Telegöz'ün efsane diye bize neden hikaye anlattığını." Aslında pek anlamışa benzemiyordu.

"Evet ya, *mitos*lar ilkel insan topluluklarının, evreni, dünyayı ve tabiat olaylarını **kişileştirerek** yorumlamak, henüz sırrını çözemedikleri hayatın ve evrenin çeşitli görüntülerini bir anlam kolaylığına bağlamak ihtiyacından doğan hikayelermiş."

"Aman, bizim şu anda içinde yer aldığımız modern dedikleri topluluklar farklı mı yapıyorlar? Şöyle bir yakın çevrene bak. Etkilerini ve ettiklerini bulursun. Ya da şu ülkeye bak, insanları yöneten cumhurbaşkanı **baba**ları ve başbakan **ana**ları görürsün."

Konu hemen güncelleşmişti. Hal böyle olunca söylenecek ne çok sözü vardı her birinin. Özellikle küçük topluluklar kadim bir şef arayışındaydı. Önce bunun üzerinde durdular sırasıyla. Şefsiz yaşayamıyordu ki şu küçük toplulukların insanları. Ama yeniliği bile bu şefler getirmiyor muydu?! Demek ki kim ne derse desin hâlâ şeflere ihtiyacı vardı bu toplulukların. En azından şefler böyle düşünüyordu! Şefler de yeni bir kültür yaratalım diyorlardı, tamam da, bu yeni kültürlerinde bile eski şeflik makamına ve bu makama biat tarzına itiraz olamıyordu işte. Yeni derken kimse eski apoletinden vazgeçmiyordu ki... Yenilgilerin sorumluluğu **"yenil"**ikçi-

likle mi unutturulmak isteniyordu? Liderler, peygamberler kendilerini yenilediklerini söyleyince, işte bu söz yenilik sayılıyordu yalnızca. Herkes bu kez, eski liderin estirdiği değişim rüzgarının yenilik getirdiğine inanmaya başlıyordu...

Bu ana dek dörtlünün sohbetinden biraz uzak duran Telegöz yine dayanamadı:

"İşte sizin gibi insanların bu huyuna çok kızıyorum. Hem kendi aranızda yakınır hem yakındığınızı kendiniz yaparsınız. Şimdi sorarım size: Amentülerinizden ne çabuk vazgeçtiniz ve ne çabuk biat ettiniz **yeni** peygambere? Unuttunuz mu? Oysa yaptığınız yalnızca **yeni** sözcüğünü eklemek, eskiden beri tekrarladığınız dualara."

"Şimdi, yenilikçilik, her eski sözcüğün başına eklenen **yeni** kelimesiyle yaşanıyor. Ve aynı sözcükleri takısız söyleyenlere muhafazakar deniyor. Şimdi moda olan bu Telegöz, niye bilmezden geliyorsun. Eski sözcükleri **yeni** ön takısıyla yinelemeyen, derdini başka sözcüklerle anlatan ve çareyi **yeni** ile değil başka şekilde arayan inkarcı sayılıyor. Eski şeflerine biatı reddeden de kariyerist ve hizipçi!"

Midas'ın bu yanıtı Telegöz'e hiç de tatmin edici gelmemişti:

"İşte asıl sorun da bu ya..." dedi, "hadi çok eskiden ilkel insan toplulukları evrenin dünyanın ve tabiat olaylarının henüz çözemedikleri sırlarına bir anlam kolaylığı getirmek için bunları kişileştirerek yorumlamışlar; ama bana göre günümüzde kişileştirme öne çıkınca efsane inanılırlığını yitiriyor. Kişiler de birer kurtarıcı misyonu yüklenmenin hazzından, ne yazık, vazgeçemiyor."

Telegöz neyi kastediyordu, kimi kastediyordu? Her biri bunu kendine yönelmiş bir suçlama addedince tartışma yeniden hararetlendi. Yine hiç biri diğerini dinlemez hale gelmişti. Çaylar bardaklarda unutuldu. Kültablaları dolup taştı. Bu tür toplantıları tasvir eden yazarların kullandığı basmakalıp deyişle, sigara dumanından göz gözü görmüyordu. TV kutusu içindeki Telegöz dumanaltı olmaktan kurtulmuştu ama diğerlerine yazık oluyordu. Biraz pencereyi açsanız da oda havalansa... diyecek oldu; berber elbette hemen itiraz etti. Komşuların konuşmalarını duyacağı kuruntusunu koruyordu. Dur şimdi, tartışmayı kesme dedi. Hem şunu merak ediyordu:

*Mitos*ların, dinlerin başlangıcı olmasının günümüzün şeflerinin

tavrında bir etkisi yok muydu? *Mitos*lar, ilk çağların insanlarında tabiat kuvvetlerinin fizik ve etik etkilerini yansıtırlarmış. Şimdi de bugünün insanı benzer etkileşimi modern bir biçim içinde yaşatıyor olmasın, başına geçirecek bir şef ararken... Sorunun adresi belliydi berbere göre:

"Ha sahi", dedi "Apollon ve Pan, siz ey çobanların tanrıları, bu şeflik / çobanlık psikozunu en iyi siz bilirsiniz elbette!"

Aslında berberin kendisi de Güngör Dilmen'in efsane anlatımında "berber başı" unvanına sahipti; yani onun da bir kariyeri, şefliği vardı. Ama söz konusu tiyatro oyununu ne yazık ki seyretmemiş olan Pan bu sataşmayı tam demirelvari bir yanıtla geçiştirdi. Pan'a göre, efsanenin inanılır olması da yetmiyordu. Anlatanın da inandırıcı olması lazımdı. Bugüne dek hep şefler anlatırdı ve artık şeflerin de inandırıcılığı kalmamıştı aslında. Dolayısıyla, şefliğe soyunanların, iddia ettikleri yeni tarz adına peygamberlik edasından vazgeçmelerinin de pek anlamı yoktu. Şefliğe soyunmasınlar yeterdi.

"Çünkü yeri gelince küçük çocuklar bile 'anne bak şef çıplak' diyebiliyor günümüzde." diye tamamladı sözleri Pan.

Apollon ise başka açıdan yaklaştı meseleye. İman eden mutlaka bir peygamber arardı kendine. İman etmiş topluluklar da iman ettikleri şef peşinde koşardı, buna şaşmamalıydı. Oysa imandan değil inançtan söz etmeliydi, istediğinin olabilirliğine inanmaktan... Ki inanç da aslında tanımsız bir kavramdı. "Sanırım," diye tereddütlü sürdürdü sözlerini "etik bir deyişle 'içine sindirebilmek' duygusundan başka anlamlı bir karşılığı yok." Bir insan neden inandığını en çok kendi bilebilirdi. Çünkü herkesin bilinci ve vicdanı ancak kendine aitti. Onların şifreli dilini ise ancak her insanın kendi çözebilirdi. (Aslında Apollon'un bu sözleri belli etmese de Telegöz'ü içten içe kızdırmıştı. "Kurgunun içine okudu işgüzar herif" diye söylendi, "bilgiçlik yapacağım diye benim kitabın sonuna doğru söylemem gereken sözleri bir çırpıda faş etti!") Apollon'a göre iman etmek mistik ve evrensel bir tercih sayılabilirdi, insanlığın tercihi... İnanmak ise özgül bir tercihti, insanın tercihi... "Ve bence" dedi Apollon "insanı insan yapan budur. Boş inançların ötesinde..." Yani efsanelerimizi birer dinmiş gibi sunmanın ve böyle benimsetmeye çalışmanın ötesinde... başka bir yaklaşımın zamanıydı. Acaba hepsi bu konuda mutabık mıydı?

"Ama şunu unutmayalım. *Mitos* yanısıra bir de *logos* vardı bizim ilk yaşadığımız çağlarda." Bu hatırlatma Midas'tan gelmişti. "*Logos*, gerçeğin insan sözüyle dile gelmesiydi; insanda düşünce, doğada kanundu. *Logos* kavramıyla açılan bu çığır dosdoğru bilime varmıştı."

Midas mühim bir noktaya parmak basmıştı. Şimdi benzer bir durum mesela şu sosyalizm efsanesi bakımından da geçerliydi, ona göre. Sosyalizm de kendi varlık nedeni olan bilim ideoloji politika üçgenini kuramadığı zaman inanılırlığını yitiriyordu. "Elbette" diye destekledi Pan. Çünkü ona göre de inandırıcı olmak sadece dinler için değil bütün efsaneler, bütün ütopyalar için geçerliydi. Ve sosyalizm de bir ütopya, hem de bilimsel bir ütopyaydı. Yani günümüzde tam da *mitosun logos*la buluşması gibi bir şans... Tartışma politik bir hüviyete bürünüvermişti aniden. Bütün meslektaşlarının birer politika uzmanı olduğunu burada ispatlama sorumluluğunu taşıyan berber söz politikaya geldiğinde konuşmadan duramazdı:

"*Mitos* ve *logos,* bu iki karşıt kavram, *mitologya* kelimesinde nasıl birleşiyorsa, sosyalizm de bilim ideoloji politikayı birleştirebilir, bence sosyalizm ütopyasının / efsanesinin / isteğinin en uygun ifadesidir bu, ya da teorisinin kurgusunda, ne derler, mihenk taşı..."

Söylenmiş olanı bir de kendisinin biraz başka kelimelerle tekrar etmiş olduğunun farkında bile değildi.

Aslında bu dört kişi arasındaki tartışmada efsane deyişi yerine sözgelimi sadece sosyalizm kavramının tercih edilmeyişi, basit bir üslup arayışı olmamalıydı diye düşündü Telegöz. Buna açıklık getirmeyi de nedense bir türlü akıl edemiyorlardı işte. Sanki üstü örtük şekilde sosyalizmin meselelerini konuşuyorlarmış da bunu efsane diye allegorik bir dille anlatıyorlarmış izlenimini veriyorlardı. Ama böylesi pek yavan kaçıyordu... Oysa söz konusu arayış, efsanevi pek çok kavramın ve inancın, inandırıcılığını yitirişine dair bir genellemeydi, bir soyutlamaydı...

Ama elbet şu da vardı: Dinleşmiş pek çok efsanenin inandırıcılığını yitirişi, mistifikasyonun ortadan kalkışı anlamını taşımıyordu ki. Tersine bu kez sahici dinler daha inandırıcı geliyordu milyonlarca insana. Ya da sahici dinlerin yanısıra, kadim din söyleminin işlevini medya dini daha etkili şekilde yerine getiriyordu... Dinlerle

başetmenin yolu mevcut dinlerden daha iyi bir din anlatmak olamazdı... Peygamberin yerine şef koyarak... Biat ederek... Bunun mutlaka başka bir yolu olmalıydı.

Sorun alanını genişletme ve böylece çözüm imkanını çoğaltma kuralı sayesinde gündelik yaşantımızdaki değer yargılarımızı ve sosyalizm gibi inanışlarımızı, şu efsane kavramının geniş çerçevesinde sorgulama imkanına sahip olabilirdik diye düşündü. Bunları da anlatsa mıydı acaba? Ama diğerleri kaptırmıştı kendilerini eski meselelerine. Söz sırası vermiyorlardı ki bir türlü. Dur bakalım dedi, bunun da sırası gelir belki. Beklemeyi öğrenmeliydi.

Zaten o sırada berber daha önce Midas tarafından azarlandığı için yanıtını tam anlayamadığı bir soruya takılmıştı:

"Sahi *mito-logya*, hikayeler / efsaneler bilimi mi? Yani bu anlamda bir tarih mi?"

"Hem evet, hem hayır..." diye berberin kafasını karıştırmaya kararlı bir yanıt daha verdi Midas. Ama yine aynı kitaptan, Azra Erhat'tan konuşuyordu. "Bizim de yaşadığımız ilk çağda, *mythologien* fiili, masal anlatmak demekti. Sözlü gelenekle dilden dile aktarılan efsanelerin ozanlarca sürdürülmesini belirtiyordu... *Mitoloji*, hem masal ve efsanelerin toplandığı kitap için, hem de ilk çağ sonlarında *mitos* yazarı denilen derleyicilerin yaptığı iş için kullanılırdı. *Mitos* çok tanrılı bir dinin tanrıları üstüne anlatılan efsane, *mitoloji* de bu efsanelerin bir araya geldiği kitap olduğuna göre, *mitoloji*, ilk çağın din kitabı olması gerekirdi."

"Oysa değildi ve hiç bir zaman olmamıştı." Araya giren Apollon'du. "Çünkü bu efsaneler, iman (tek tanrılı dinlerde söz konusu edilen iman) düzeyine yükselmemişti. *Mitos*lar değişik yazar ve ozanlar tarafından işlendikçe değişti. Bence önemli olan işte bu işlendikçe değişmesi. Dolayısıyla hiç bir zaman belli bir dinin tek kitabı halinde toplanamadılar. Böyle bir çeşitlilik, özgürlük ve özerklik başka hiç bir din ve efsanede görülmemişti işte."

Telegöz hemen kendine pay biçti bu tespitten:

"Dolayısıyla, kuralsızlığın ilk hikayeleridir!" dedikten sonra da sözü diğerlerine bırakmadı: "İşte çözümün ip ucu da burada herhalde; inanılır olabilmek için sanatının hayalgücünü ve yaratıcılığını devreye sokmak lazım. Politikacılar bunu bir bilseler, yani politikayı hakikaten bir sanat haline getirmeyi..."

Ama şu da vardı. Berber diyordu ki, alıntı yaparak konuştukları kitaba göre bu *mitos*larda anlatılanlara da pek güvenmemek lazımmış. Zira insanlar gördüklerini duyduklarını anlatırken bir çok yalanla süslerlermiş.

"Desene, düpedüz uydururlarmış." dedi Telegöz. "Ama olsun, bana göre de sanat bir uydurmadır, sanat estetik bir yalandır. *Mitos*ların, güvenilmez söylentiler olması bunların inanılır efsaneler olmasını ortadan kaldırmaz. Eğer inanılmasaydı, binlerce yıldır dinlenilir miydi?"

Sorusu yerine oturmuştu ve doğrusu Telegöz kendisi de beğenmişti son sorusunu... Yanıtını kendi verebilirdi.

"*Mitos*ların, bugün de sanatın yararlandığı bir ilham ve kültür kaynağı olması tam da bu özelliğinden dolayı. Taşıdıkları sezgi gücü, yer yer insan yaradılışındaki zaaf ve tutkuları, çağlar üstü bir kesinliğe, çok yönlü bir kullanış imkanına bağlayabilmişler."

Ama bu soru ve yanıt özellikle Pan ve Apollon'u kaygılandırmışa benziyordu nedense.

"Yani şimdi biz de burada binlerce yıl önce insanoğlu / kızı-insan sanatçıların yarattığı kahramanlar olarak, Midas'ı Apollon'u Pan'ı yeniden mi oynuyoruz, yoksa günümüzün insanları Apollon Pan ve Midas olarak birer sanatçı rolü mü yükleniyoruz?"

Evet, kaygılarında haklı gibiydiler.

"Şizofrenik bir durum hasıl oldu, sormadan edemeyeceğim" dedi Pan ve sordu: "Biz kimiz yahu? Eskiden biz kimdik ve şimdi biz kimiz?"

Gülüştüler.

"Sahi yahu, herkesin Midas'ı Pan'ı Apollon'u bilmesi lazımmış gibi, kaptırdık gidiyoruz. Daha kim olduğumuzu bile söylemedik." dedi berber.

Midas, "dur bakalım" diye yine susturdu onu, "berberin kim olduğunu bilmeyen yoktur, ama madem ismimle anılıyor tartıştığımız efsane, önce ben kendimi tanıtayım en iyisi."

"Ben" dedi "ilk kez İsa'dan yediyüz yıl önce filan Batı Anadolu'da bir yerlerde krallık yapmıştım. Fildişinden mamul görkemli bir tahtım vardı. Ülkemin yabancılarca istila edilmesi üzerine o sıralar üzüntümden öküz kanı içerek intihar etmiştim."

"İsabet etmişsin!"

"Nedenmiş o?" Midas sözünü kesen berbere kızmıştı.

"Öküz kanı yerine boğa kanı içtim deseydin daha az inandırıcı olurdun. Öküz deyip geçme, en emekçi hayvandır. Boğaların sermayesi var, öküzlerin yok."

"Münasebetsizlik etme de dinle. Benim rol ya da görev aldığım üç efsane var. Birincisi şöyle: Bir gün arabamla Frigyalılar denilen bir kavmin toplantısına katıldım. Frigyalılar, bir kehanete uyarak, toplantıya arabayla gelen ilk kişiyi kral seçmeye karar vermişler. İnanılması güç ama beni böyle kral ilan ettiler. İnanmazsanız tarihçi Arrhianos'a sorun ya da gazetelerin her eve verdiği ansiklopedilere bakın. Ben de arabamı Gordion'un Akropolisinde bulunan Zeus Tapınağı'na armağan ettim. Bu arabanın boyunduruğunda kızılcık ağacının iç kabuğundan yapılmış bir kördüğüm vardı. Bu düğümü çözen tüm Anadolu'ya egemen olacaktı. Efsane işte... Büyük İskender Asya seferi sırasında Gordion'a gelmiş, düğümü çözemeyince bir kılıç darbesiyle kesmişti."

"Eee?"

"Ee'si bu kadar. İkinci efsane ise şöyle: Tanrı Dionysos, sarhoş Satyros Silenos'a iyi davrandığım için beni ödüllendirmek istemişti. Bana, kendisinden bir dilekte bulunmamı söyledi. Ben dokunduğum her şeyin altına dönüşmesini diledim. Ancak bir süre sonra yemek içmek için elime aldığım herşeyin altına dönüşmesi sonucu yiyemez içemez hale geldim. Dionysos'a yakarıp bu dileğimden vazgeçtiğimi bildirdim. Dionysos da Paktolos çayının kaynağında yıkanmamı söyledi. Ben ırmak sularında arınırken Paktolos'un suları da altınları Sardeis kentine taşımıştı. Vay be neydi o günler..."

Midas burada dalmış gibi görünse de aslında konuşma paragrafının gereğinden fazla uzun olmaması için ara vermişti. Devam etti:

"Ama asıl üçüncüsü işte bizim dördümüzün rol aldığı ve burada tartıştığımız efsane, hikayenin hikayesi yani... Bana göre en ünlüsü de işte bu benim eşek kulaklarımla ilgili olanı. Ama anlatmama gerek yok. Çünkü hepimizin başından geçti."

Hepbirlikte itiraz ettiler:

"Hadi anlat ne olur Midas, bunu en iyi sen anlatıyorsun."

Telegöz, bu itirazın da efsaneyi bilmeyen okuyucuları bilgilendirmeye vesile olsun diye yapıldığını anlamıştı. Midas zaten bu yüz-

den fazla nazlanmadan hemen devam etti:

"Biliyorsunuz işte canım. Hani bir gün Apollon ve Pan ikiniz aranızda müzik yarışmasına girişmiştiniz. Apollon sen lir çalıyordun, Pan, sen de kaval..."

Berber, "Ama kimi anlatımlarda bunun Pan değil de Marsyas olduğu söyleniyor, keşke onu da çağırsaydık." dedi. Bunu Pan'ı sinir etmek için söylemişti. Pan'ın, efsanenin bu çeşitlemesinin hatırlatıldığı her keresinde nasıl öfkelendiğini biliyordu.

"Sen devam et Midas..." dedi Pan.

"Evet bu yarışmada beni hakem tayin etmiştiniz. Ben de oyumu Pan lehine kullanmıştım. Apollon bana çok kızmış ve kulaklarımı eşek kulaklarına dönüştürerek cezalandırmıştı beni. Öyle değil mi Apollon? Kulaklarımı bir süre bizim kavmin kullandığı sivri külahlar altında gizlemeye çalıştım. Ancak şu berber var ya şu berber, beni traş ederken bu sırrımı öğrendi elbette. Onu ölümle tehdit ettim, sırrımı saklamaya söz verdi."

"İzin ver" dedi berber, "gerisini ben anlatayım..."

"Sırrı taşımaya dayanamadım. Garibim Midas, iki kişilik sır olmayacağını bilmiyordu. Bir gün kırlara çıktım. Bir çukur açıp içine 'Midas'ın kulakları eşek kulakları' diye fısıldadım, ferahladım. Ancak bu fısıltı, burada biten otların rüzgarda salınışıyla tüm çevreye yayılmış ve öğrenmeyen kalmamıştı Midas'ın kulaklarının eşek kulakları olduğunu..."

"Tamam işte" diye bağırdı Telegöz "meğer ben Midas'ı küçüklüğümden beri biliyormuşum. Bendeki Midas takıntısı bundanmış!"

Kendisine ne saçmalıyor bu gibisinden gözlerini diken dörtlüye meramını anlatmalıydı Telegöz:

"Evet evet, demin dile getirdiğin efsanelerin üçünü de küçüklüğümden beri biliyordum. Birisini dedemden dinlemiştim: Midas demezdi, padişah derdi. Padişahın bıynızları varmış. Boynuz da demezdi bıynız derdi. Bunu berberi öğrenmiş. Berber sırrı saklayamamış, ıssız bir yere gitmiş, orada bir kuyuya bağırmış, padişahın bıynızı var bıynızı diye. Bu kuyuda büyüyen kamışlardan bir kaval yapmış çobanın biri..."

Durdu ve hınzırca gülümsedi:

"İşte sizin efsanenizde bu kısmı böyle değil. Sizin efsanede çoban tanrıları var ama çoban yok. Herneyse, bu çoban kavalını öttürme-

ye başlayınca müzik yerine padişahın bıynızı (boynuzu) var bıynızı padişahın bıynızı vaar bıynızı diye sesler çıkmış. Ve bütün ahali öğrenmiş hakikati... Aslında diğer efsaneyi de masal kitaplarında okumuştum: Şimdi ayrıntısını unuttum, aç gözlü bir adam sürekli tanrıdan para istermiş, sonunda adamın istediği olmuş, dokunduğu her şey altın olmuş ve tabii yiyecekler de; ama işte o zaman adam açlıktan ölmüş... Üçüncüsünü de tarih dersinde Emin Oktay'ın kitabından Büyük İskender'i anlatırken herkes gibi bana da öğretmişlerdi. Ama bu üçünün de Midas'a ait olduğunu bilmiyordum o zamanlar elbette... Ama ben şimdi sizlere daha inandırıcı olan kendi efsanemi anlatmayı sürdürmek istiyorum. Hani şu berberin beğenmediği efsanemi, yani kuralsızlığın hikayesini..."

"Meğer bu yüzden kitabın başında çoban da geldi mi diye saçma sapan konuşmuştuk" dedi Midas. "Şimdi anladım niye saçmaladığımızı."

"Gerçekten de bu çobanı sen icad etmişsin Telegöz. Bizim efsanede yoktu böyle biri. Ama efsanedeki iki tanrı Apollon ve Pan, dediğin gibi, çobanların tanrısı... Yani bir bakıma çobanın kendisi yok ama allahları var!!"

Berberin bu sözleri Telegöz'ün hoşuna gitti. Hiç olmazsa bundan sonra zıtlaşmaz benimle diye düşündü. "Şey pardon" dedi, "diğerleri de kendilerini tanıtsınlar, ben sonra devam edeyim hikayemi anlatmaya."

Açığa vurmaktan çekindiği bariz bir sıkıntısı olduğu halde belli etmemeye çalışan, çalıştıkça belli eden berber sözlerini sürdürdü: "Özelliklerimiz Midas efsanesiyle bağlantısı ölçüsünde önemli. Ötesi, herkesin efsanesi kendine. Zira Pan ve Apollon epey meşhur ve başka efsanelerde başrol oynamışlar." Diğerlerinin önünü kesmeye çalışıyordu...

"Ben de kendimi tanıtayım" dedi Pan:

"İlk ortaya çıkışımda dağlık bölgelerde yaşayan bir kavmin çoban tanrısıydım. Tanrıların, çokluk, insan kılığında değil de hayvan kılığında düşünüldüğü bu ilk zamanlarda boynuzlarım ve kuyruğum vardı ve teke ayaklıydım. Çoban kavalını severdim, Apollon ile yarışmaya da bu kavalımla katılmıştım aslında. Tepelerde dolaşır, sürüleri korur, nymphe denilen perilerin peşine düşerdim. İnsanların, hayvanların uyuduğu kızgın ıssız yaz öğlelerinde birden-

bire beklenmedik gürültüler koparır, dört bir yana korkular saçardım."

"Desene panik sözünü senden türetmişler."

"Evet öyle... Sonradan bu keçi kafamda sadece boynuzlar ve sakal kaldı, yüzüm insan yüzü oldu. Ama gülünç görüntüm vardı. O halimle Olympos tanrılarının **tüm**'ünü eğlendirdiğimden bu adı bana takmışlardı. Yunanca'da Pan, **tüm** anlamına geliyor.

"Desene *panik* sözünden başka şu bildiğimiz *pan turanizm* filan gibi deyişlerin önünde de sen varsın. Bir alemsiniz gerçekten. Apollon deyince, herhalde bunun da şu bildiğimiz apollo uzay gemisiyle bağlantısı var. Şimdi anladım, mutlaka buna öykünmüşlerdi ve şimdilerin iki katlı otobüsleri gibi süksesi olan ilk burunsuz mersedes otobüslere bile havalı apollo adını bu yüzden takmışlardı."

"Valla otobüsü bilemem ama" diye söze girdi Apollon, "uzay gemisine bu adın verilmesi, benim hergün arabamla gök yüzünü bir uçtan öbür uca geçen güneş tanrısı olmama dayanıyor sanırım. Üstelik tanrıların en güzeli diye kabul edilirdim."

Pıhh dedi ve çaktırmadan güldü berber. Şu rabbimin işine akıl ermiyor. İlk çağlarda erkek güzeli rolünü oynayan Apollon'un bir de şu haline bakın. Gerçekten de Apollon altıyüzelliyediden sendikal hakkını alamadan emekli olmuş kamu çalışanını çağrıştırıyordu. Midas efsanesinin komik görünüşlü diye bilinen Pan'ı ise basbayağı sportmen bir adamdı işte. Bunu düşündükten sonra, "Çobanların da tanrısı olduğunu niye atladın? diye sordu Berber.

"Ama"dedi Apollon, "benim başka bir çok tanrısal fonksiyonum vardı. Saymakla bitmez. Mesela güzel sanatların, bilimin ve özellikle müziğin tanrısıydım. Çok güzel lir çalardım. Şu Midas'ın taraf tutması yüzünden yenik düşmüştüm Pan'ın kavalına... Neyse, bunları konuştuk. Peki, sana gelelim berber! Sen ne anlatacaksın bakalım kendin hakkında. Boşuna ansiklopedilere filan bakma. Olsa olsa sözlüklerde vardır senin tarifin."

Apollon haklıydı. Berber'in başından beri sürüp gelen hırçınlığı da belli ki bu kompleksinden kaynaklanıyordu. Aslında ansiklopedilere bakmıştı. Ne bulduğunu söylese şimdikinden daha fazla dalga geçerlerdi. Berber, evet, İtalyanca *barba* yani sakaldan türetilmiş bir kelimeydi. Mesleği saç sakal kesimi ve bakımı olan

kimselere deniyordu. Bir şahsiyet değil bir kelimeydi sadece. Alın size "Barbaros", kızıl sakal anlamında tarihi bir kahraman desem... Hayır uymadı. Peki, "Sevil Berberi"nden söz etsem... Bu da olmaz... Acaba, diye geçirdi içinden, şu "Berber Gediği" deyiminden söz etsem mi?

"Sen öyle san", dedi azcık cesaretini toplayarak. "Berber Gediği nedir biliyor musun?"

"Neymiş? Berberi biliyoruz da, gedik ne demek?"

"Gedik, imtiyaz demek. Berber Gediği de şu demek: Efendim, Yeniçeri Ocağının 1826 yılında kaldırılması üzerine halk bu konuda ileri geri konuşmaya başlamış. Zamanın yöneticileri bunu engellemek amacıyla İstanbul'daki kahvehaneleri kapatmışlar. Ne alakası var demeyin, bu kahvehaneler, aynı zamanda berber dükkanıymışlar. İşte kapatılan bu kahvehaneler, o zamanın gedik yani imtiyaz yöntemi gereğince berber dükkanı olarak 1828 yılında yeniden açılmışlar. Evkaf Nezaretince belirli bir para karşılığında verilen izin senetleriyle sağlanan işte bu hakka 'berber gediği' denilmiş. Birçok yetkili devlet memurunun rüşvet yemesine yol açan bu düzen, tüm gediklerin kaldırıldığı 1860 yılına kadar sürmüş. Ne haber?"

Hiç biri kahkahasını engelleyemedi. Berberin üzüleceğini bildikleri halde... Ama berber de hak etmişti canım. Midas, "şimdi" dedi, "Telegöz'ün çobanı da burada olsaydı, mutlaka o da kendini böyle tanıtırdı: Sürüyle ilgilenen, hayvanları gezdirip otlatan ve onlara bekçilik eden kimse!... Belki önemli şahsiyetlerden biri diye *çoban sülü*'yü bile zikrederdi." Tartışmaları böylece şenlikli bir hal almıştı. Ama olan berbere olmuştu. Şimdi zevahiri kurtarmalıydı. Gözüne tekrar Telegöz'ü kestirdi. Tartışmalarının kurallarının bozulmasının müsebbibi buydu işte. "Tamam arkadaşlar, biz işimize bakalım" dedi ve Telegöz'e yüklenmeye başladı:

"Gördün mü Telegöz, bizim efsanemiz belli bir zamanda ve mekanda yaşanmış. Kahramanları belli, kurgusu var. Ama senin anlattığında ne zaman belli ne mekan, kahramanların bile yok, kahramansız bir efsane. Bir de kalkmış bizimkinden daha inanılır bir efsane anlatmaya soyunmuşsun."

"Hayır" diye itiraz etti Telegöz. "Bunların hepsi var bende!"

"Ama hani nerede bunlar? Tanımsız bir tipsin sen, ismini bile biz

koyduk." Berber hâlâ kendi tarifsizliğini örtbas etmeye çalışıyordu böylece. Ama Telegöz ciddi ciddi cevap vermeyi tercih etti:

"Yahu ne anlayışsız adamlarsınız. Sizler de birer tipleme değil misiniz? Ha ismi olan Midas olmuş ha isimsiz berber. Fazla takma bu isimsizliğe bre berber. Tipleme, soyutlamadır. Ne bileyim, kadın ve erkektir, yaşlı ve gençtir, akıllı ve aptaldır, çirkin ve güzeldir, korkak ve cesurdur, dürüst ve alçaktır. Tipleme kaleodoskopiktir. Ben kendi efsanemde size somut insanı değil soyut insanı anlatıyorum. Böyle bir insan hiç olmayacak ve her yerde olacak. Yani bencileyin..."

"Ama her hikayeye bir de kurgu lazım. Senin anlatımında bu da yok."

"Belki haklısınız, evet bu hikayeye bir senaryo lazım, bu hikayeye de bir hikaye lazım."

Telegöz bunları söylerken hınzırca gülümsedi. Önündeki notlara baktı. "Hayır burasını söyleme Telegöz" şeklinde bir uyarı vardı. "Yoksa senin onları oynattığını farkederler. İşin kötüsü okuyucu da farkeder, tadı tuzu kalmaz bu kitabın." Telegöz sustu.

Ama diğerleri de berbere katılmış, peşpeşe sorularını sıralamaya devam ediyordu:

"Peki senin hikayedeki insanlar nasıl yaşar?"

"Bütün bunlara bir tarif, bir tasnif lazım..."

"İkisi de tercih ister!"

"Tercihin, gözleme mi dayanıyor?"

"Tercihin, özleme mi dayanıyor?"

"Durun yahu sırayla sorun..." Telegöz bocalamıştı. "Evet olup biten, bana göre gözlem'dir; olmasını istediğim ise özlem'dir. Özlem, devrimciliktir."

Bir solukta vermişti yanıtını. Soluk almak için durdu ve güldü:

"İtiraf ediyorum: kelimelerle oynamayı müthiş seviyorum..."

Yeri geldikçe böyle, iki nokta üst üste koyup "itiraf"larda bulunmak lazımdı. Hayatta pek yapılamayan bu işi hiç olmazsa bu efsane anlatımında hoş bir üslup / tarz olarak sürdürselerdi ya hep birlikte. İnandırıcı olmakta bir adım daha atmış sayılabilirlerdi belki. Telegöz bunları da sonra söyleyeyim, daha tam ısınmadık diye geçirdi içinden.

"Ama bu hikayeye bir de ortam lazım" Salvo atışını kesmeye ni-

yetli olmadıklarını göstermişti Apollon. "Yani zaman ve mekan?"

"Diyelim ki 'bir varmış bir yokmuş' zamandır" Telegöz'ün bu yanıtıyla dalga geçilmesi gerekirdi. Berber devamını getirdi:

"'Memleketin birinde' dersin, bu da mekandır..."

"Neden olmasın?" dedi Telegöz.

"Olmadı" diye hemen itiraz etti berber. "Ekran, ki senin anlattığın efsanede ya da hikayede, herneyse, mekandır, hayret hiç dekor yoktu. Bu haliyle hikayende hiç mekan yoktu."

"Evet" dedi Telegöz. "Sahne ya da ekran bu haliyle nesnelerden münezzehtir. Mekan bu haliyle ve haliyle, boşluktur. Boşluk ki, o da bir mekan, boşlukta çekim yoktur."

"Biz çekimi yapılmamış bir filmi mi seyrediyoruz ekranda?" diye aptalca sordu Midas. "Olmadı. Böyle anlatım olmaz."

"Kör müsün" dedi Telegöz. "Görmüyor musun? Dekor var. Bir göz, bir kuş ve bir yeşil çizgi... Üstelik bu dekor hikayemin sonuna dek sahnede, pardon ekranda duracak."

"Ama sahnede yine sahici nesneler yok ki... "Midas itirazını sürdürmede kararlıydı. "Göz de bir çizgi, kuş da bir çizgi, yeşil çizgi de haliyle bir çizgi. Çizgilerin bileşimi desendir. Dekor, bu oyunda desendir, desen de sendir."

"Şimdi de sen kelimeleri mıncıkladın! Bana benzemeye başlıyorsunuz."

Telegöz keyifle gülüyordu. "Ama kafanız karışmasın. Bakın. Evet, sahnede nesneler yok. Yalnızca özneler olacak. Bu oyunda rol alacak oyuncular var elbette: Hikayenin kahramanları! Ama bunlar da nesnel değil öznel varlıklar; üç boyutlu olmaları şart değil, çizgilerle ve yani kelimelerle tarifi yeter. Sorun, belki uygun kelimeyi bulmak... yani..."

Devamını Apollon getirdi:

"Yani oyuncu, yani aktör, yani aktris, yani artist, yani sanatçı..."

Telegöz Apollon'un kendisine yardımcı olmaya çalıştığına inanmıştı. Sevinçten gözleri parladı. Ve "tamam şimdi buldum!" dedi. "Politika bir sanattır." Apollon yine devamını getirdi, "öyleyse senin hikayenin teması, politika sanatı..."

*Mitos*larda insanlar gördüklerini anlatırken bir çok yalanla süslerlermiş ya, işte sanat da estetik bir uydurma sayılmıyor muydu? Bunu konuşmuşlardı. Yoksa sanat insanların şifre anahtarı mıydı?

Anlatamadıklarını ya da gizlediklerini, kısmen mecburen ve mecburen kısmen ifade edince, buna sanat mı diyorlardı? Paradoksal şekilde, bu şifreli yaşantıları deşifre edince de, belki bu sanat ürünü oluyordu. Ama deşifre edilen artık anlatılamayanın kendisi olmaktan çıkıyor, anlatılmış oluyor, evrenselleşiyordu. Bireyselin deşifrasyonu ise sanat dolayımında evrensel bir şifreyi yeniden üretiyordu. Çünkü, diye düşünmeyi sürdürdü Telegöz, hayatlarımız kodlanmış. Koordinatları var. Dindarların kader dedikleri de bu belki... Sanat belki de anlatmaya üşenmemektir. Sanatçılar, ayrıntıları anlatmaya üşenmedikleri için ilginç ve okunan/izlenen eserler yazmış / yaratmış oluyorlar. Anlatmaya ve yazmaya üşenmedikleri için onlara yaratıcı deniyor. Politikada bu nasıl olur ki? Ya yetenek? Bunları tartışmaya açsam mı acaba diye içinden geçirdi, yine vazgeçti.

"Sağol Apollon" dedi Telegöz, "ama gerçekten de benim hikayemin kahramanları, birer soyutlamadır, onlar zikredildiği üzere yalnızca desendir, çizgidir, tiptir."

Berber yine sıkıntıyla pufladı. "Yahu bari şunu söyle, senin hikayen hangi devirde geçiyor, tarihsel bir dönemi yok mu, yoksa bitti mi?

"Yine zamanı mı soruyorsun? Demek ki, 'bir varmış bir yokmuş' yanıtı inandırıcı olmadı senin için. Zaman, öyleyse, senin bu hikayeyi koltuğunda seyreylediğin andır; mesela okuyucu da hemen şimdi kitabı okurken saatine baksa, hikayenin yaşandığı zamanı öğrenebilir!"

"Peki ya efekt?"

"Yok... Dış uyarımlara ve gürültülere karşı kulaklarımızı tıkayabiliriz. Hikayemdeki kahramanlarım zaten yazılı konuşuyor. Şşşt, ses yok."

Telegöz şimdi konuşmasını fısıldayarak sürdürüyordu:

"İnanmıyorsanız bir deney yapalım: Kulaklarımız tıkalı iken, iki sert cisim çarpıştıralım. Hadi berber basit bir deney bu. Önce kulaklarını tıkayacaksın, sonra şu bardağı sertçe masaya koyacaksın. Ses duymadığın gibi elindeki camdan daha yumuşak bir nesne hissedersin ve masa aslında daha esnektir. Gör bak..."

Berber denileni yaptı. "Hakkaten yahu" dedi.

"Demek ki neymiş? Dokunma duygunda kulağının da payı var...

Algılama bir bütündür. Bilen bilir, gözlerin bağlı iken sigara içtiğinde de, duman çektiğini hissetmezsin, sigaradan keyif almazsın. Özgürlükler de böyle; bir şey serbest bir şey yasak oldu mu, serbest olanın da keyfini çıkaramazsın."

Telegöz yarattığı etkiden hoşnut şekilde ellerini kavuşturdu. Kendinden bekleneni artık söyleyebilirdi:

"Şimdi sıra geldi hikayemin hikayesine... Aslında önceden demiştim ama iyi anlatamadım galiba. Evet hikayemin hikayesi, kuralsızlığın hikayesinin kurallarıdır, kurgusu..."

Yine durdu, bekledi ve adeta büyük bir ifşaatta bulunuyorcasına kelimelere basa basa konuştu:

"Kurgusu ise, işte yine Midas Efsanelerinden Midasın Eşek Kulakları..."

"Haydaaaa!" diye bağırdı dört kahraman, "tereciye tere satıyor bu insan!"

"Biz de bu hikayenin nesine geldik, tartışma dediler de sesine geldik. Bir efsane ölmüş de yasına geldik, geldik de n'oldu???"

"Hani bize kendi efsaneni anlatacaktın? Hani efsanenin bizimkinden daha inandırıcı olduğunu iddia ediyordun?"

En çok da berber bağırıyordu.

"Bağırma berber" dedi Telegöz, "komşular duyar yoksa. Siz de dinleyin lütfen" diye devam etti. "Anlamadınız mı hâlâ, siz zaten benim hikayemin içindesiniz. İşte böyle oturmuş televizyonda hem beni seyredip hem benimle konuşuyorken, kuralsız hikayemin anlatımına ortak olmuyor musunuz? Üstelik sizin bu efsanenizi küçüklüğümden beri bildiğimi, tek farkın Midas'ın eşek kulakları yerine padişahın boynuzu olduğunu ve ilaveten bir de çoban bulunduğunu söylemiştim. Çoban önemli!"

Merakla Telegöz'ü dinlemeye başlamıştı dört kahraman. Telegöz devam etti:

"Sizin efsanede dört kahraman var: Apollon, Pan, Midas ve berber."

"Biliyoruz! Ama şimdi bir de Telegöz katıldı! Hem çobanı niye saymıyorsunuz?"

Kafaları karışmış gibiydi.

"Peki senin efsanende asıl kahramanlar Midas ve berber mi, yoksa Apollon ve Pan mı? Yoksa yoksa Apollon da Pan da aslında

birer figüran mı? diye tekrar tekrar soruyordu berber.

"Berberin adı bile yok, ulan..." diye ağzını bozdu Pan. "Demek ki asıl berbermiş figüran ve çobanın da adı yoksa, demek ki bir de çobanmış figüran! Sizin gibilerin ansiklopedilerde bile yeriniz yok!"

Tartışalım derken yine birbirlerine giriyorlardı handiyse. Ama Telegöz inisiyatifi kaptırmaya niyetli değildi.

"Durun bakalım," dedi. "Evet asıl figüran berber ve çoban; zira tarihi yapanlar, her zaman figüranlar. Yani benim efsanemde figüranlar asıl kahramanlar!"

"Yani esas oğlanlar!" diye sevinç çığlığı attı berber.

Berber bir efsanede rol aldığını unutmuştu. Tam bir mahalle berberi gibi heyecanlanmıştı şimdi. "Küçüklüğümüzde sinemaya esas oğlan için giderdik" dedi. "Ben de şimdi sanki bir sinemaya esas oğlanı seyretmeye gelmiş gibiyim. Esas oğlan patlatınca yumruğu onu alkışlamayı çok severdim. Aman Telegöz, senin filmin başında esas oğlan sakın hemen ölmesin. Yoksa hikayen bitmez. Beni bitmeyen bir öyküde, hemen ölüveren esas oğlan başında ağıt yakan şaşkın seyirci yapma. Ama dur, şimdi hatırladım! esas oğlan filmin başında ölürse, bu film sondan başlamıştır muhakkak. Bir kurgu oyunudur ancak esas oğlanın hemen ölmesi..."

Berber kaptırmıştı kendini, konuşmuyor sayıklıyordu sanki. "Esas oğlan esas oğlan, yumruğu balyoz tokadı şamar olan; şamar oğlan!" diyen Apollon'un kendisiyle alay ettiğini anlamadı bile. Ama sayıklamasını sürdürürken berberin söylediklerini de hiç biri anlamamıştı:

"Esas oğlanların artık şamar oğlanı olduğu bir çağda yaşıyoruz. Bütün yenilgilerin müsebbibi onlar galiba..." diyordu berber.

"İzin ver de sözümü bitireyim" dedi Telegöz. "Okuyucuyu okuma zahmetinden kurtarmak için hikayenin özetini baştan vermiştim. İsterseniz sonunda ne oluyor onu bile söyleyebilirim. Zaten ben, şahsen her kitabın sonunda ne olacak diye merak ederim ve ilk önce son sayfasına bakarım, katil kimmiş öğrenirim. Bu huyumdan, Atatürk'ün *Nutuk* kitabını okurken de vazgeçmem, sonunda ne demiş bakarım ve merakımı gideririm. Katilin kim olduğunu baştan bilirsem, okuduğumu daha zahmetsiz anlarım."

"Aaa" dedi Midas saf saf "bu kitapta katil de mi var? Peki kimmiş bu katil?"

"Her kitapta uşak kimse katil odur..." Apollon bilmiş bilmiş konuşmuştu.

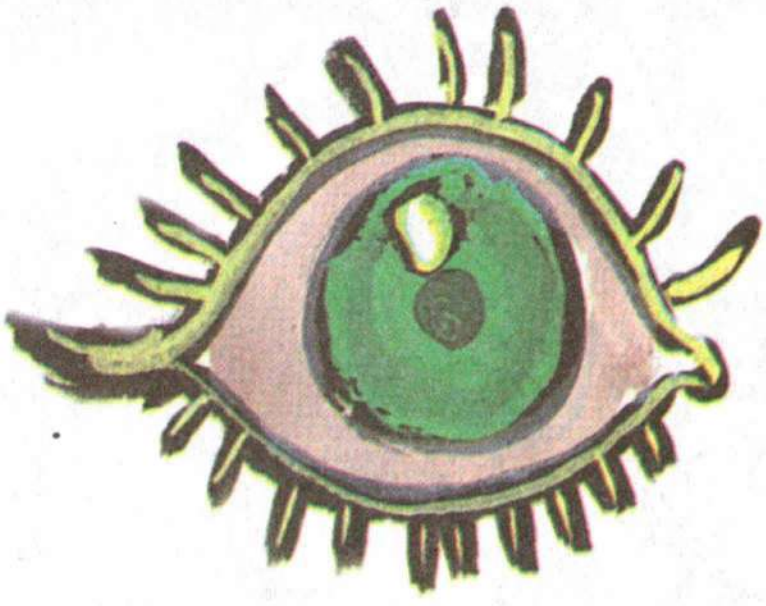
"Yani katil belki herkestir. Kim bilir..." Bunu dedikten sonra Telegöz dışarı baktı, daldı..."

Dışarıda yine kış mevsimi kış gibi sürüyor, kışın çağrıştırdığı sorular baharın yanıtlarını kurşuna diziyor. Gerçeğin infaz vakti. Son istek dillendi, ömür tamamdır. Cellatlar işsiz kaldı, herkes cellattır. Durmayın öyle siz de soracağınızı sorun, hazır cevaplar katledildi nas'olsa, cevap memattır. Soruların ve cevapların kavgası başladı. Sıra önce bizatihi sorulan sorunun sorgulamasında. Bir evet, nihayet, çok doğru çook yanlış. Çok yanlış çok yanlı. Tek boyutlu değilse eğer, kayda değermiş. Öyle diyorlar. Nesneyi esnemeye feda etmeyin uyanık olun. Yine de şahlanıyor aman kol başının kııraaaatı... Aman da eleştirinin kırbacı hemen şahlansın. Şimşekleri patlasın öfkenin.

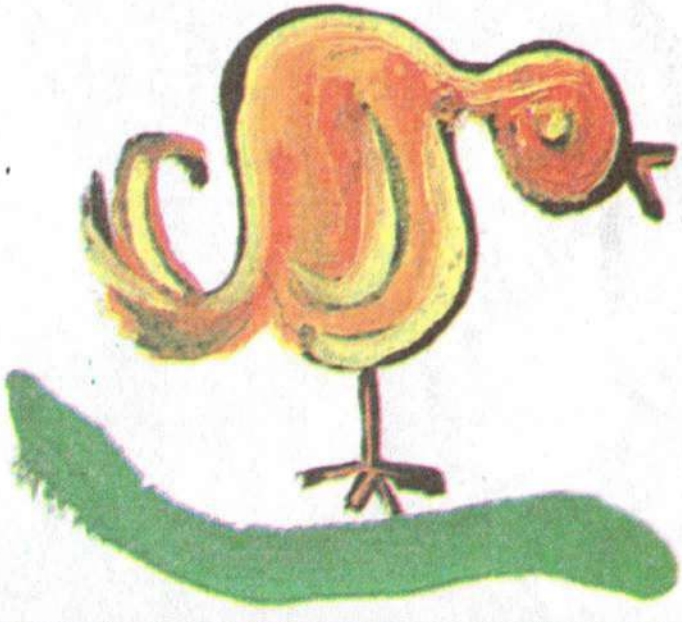
"Acele ettim" diye düşündü Telegöz. "Bunları kuralsız hikayemi anlatırken söyleyecektim aslında." Ama bu sözlerin etkisiyle hepsi anlamsız bir sessizliği seçmişti ve bu sessizlik bir hüzün yaymıştı odaya. Midas birşeyler söylemek ihtiyacını duydu ve söyledi:

"Dinginliğin paratönerindir, Telegöz. Sıkma canını. Hadi anlat hikayeni kaldığın yerden..."

Midas kumanda cihazını berberin elinden aldı ve Telegöz'ün kuralsız hikaye kanalının düğmesine bastı.

ikinci ara bölüm

ARİS

.....ikletin davası olmazmış.

ama olup bitenin bir davası olmalı!
bal gibi iletişimsizlik. başka bir şey değil. her iki taraf bir diğerinin ilk adımı atmasını bekliyor. yine bekleyiş? karadır kaşların ferman yazdırmıyor, bu dert beni diyar diyar gezdirmiyor. dert değil, boş ver. yine boşvermişlik?
soluk alıp verme faaliyeti böyle sürüp gidiyor.
beklerken derdini çoğaltıyorsun ve kendini dolduruyorsun. yani boşveremiyorsun. boşalamıyorsun. doluyorsun. bıyığını çekiştirme. çek elini bıyığından. sinirlenince çişim geliyor. sıkıntım artıyor..
.....
metro goldwyn mayer arslanı gibi esniyorum. (bu benzetmeyi akşam

gazetesinde çetin altan'dan okumuştum.)
hiç uykum yok. hala çişim var.
üşeniyorum. kafam kaşınıyor. çayı yine bardakta soğuttum. sigara da sönmüş.
çek elini bıyığından. ama bu tavanda da pürtükler var. ben geveze miyim?
susmuşken konuşuyorum. beni hiç konuşmaz sanırlar, ben hep susarken konuşurum. susmazken konuşurken, çoğu kez ne dediğimi duymazlar; babam gibi ağzımın içinden konuşurmuşum. ama ne dediğimi kendim duyuyorum işte. ben her şeyi duyuyorum. ben ne dediğimi biliyor muyum? sen ağzından çıkanı kulağınla duyuyor musun? bıyığımı berbere düzelttirmem hiç; çıt çıt uçlarını kendim kırarım. tırnaklarını yiyenler de tırnaklarını hiç kesmezler. şeker erimemiş, bardağın dibindeki son yudumluk çay tatlı. ben tatlı çay sevmem. ama çayı şekersiz de içmem. koca bardağa yarım şeker atarım, iyi olur.
.....
bakalım buna ne diyeceksin?
yaşarken olup biteni yaşarsın, anladığın olur. ama sonra, çok sonra, çok gereksiz bir anda rastlantısal bir çağrışım eksik olanı tamamlatır. olmuş bitmişi bu kez bütünüyle kavrarsın.

işte böyle.
çıt eder.
tamam.
eksik parça yerine konmuştur. denklemi çözmüşsündür.
çıt.

farkına varmadığın sürece hiç bir şeyi kaybetmiyorsun. farkına vardığın, izah ettiğin ve bu izahatın ile diğerlerini ikna ettiğin zaman kaybediyorsun. bilmek kaybetmektir. bilgili olmak yenilmek.
bilmeyenler, farkına
varmayanlar, mutlu ve sıradan yaşıyor.
yani herkes. herkes, herkes gibi
yaşamayı seviyor. kimisi farkına
varmadan, kimisi umursamadan.
ama bilmek, umursamaktır. umursamamak, bildiği halde bilmiyormuş gibi
yapabilmektir. ben yapamıyorum.
flaşla resim çekince gölgeleri yok ediyorsun. gölgeler derinliktir.
derinlik, ayrıntıdır. izahatınla flaş patlatınca, aydınlatarak ikna edince, bütün her şeyi bilince, ayrıntıları yok ediyorsun. gerçek kabak gibi ortaya çıkıyor. kabak gibi gerçek, kabak tadı veriyor.

tadsızsın.
ve mutsuzsun.

mutsuzum. yüzümde tek bir kas kımıldamıyor. genel geçer her deyişin ne anlama geldiğini derinliğine .
algılayabilmek için bunun dile
getirdiğini yaşamak lazımmış. lazımlık gibi.

paketteki sigaram bitene dek evden çıkmayacağım. ağzımda nikotin pası ben size çok kızgınım.

.....

anlat, diyorsunuz.

yan duvarda kitap rafları. raflarda kitaplar ve bir kuru çiçek vazosu. kitap raflarının altında çerçeveli fotoğraflar, çerçevesiz posterler ve bir istanbul haritası, istanbul hatırası gibi. iki duvarın bitiştiği köşede yemek masası ve sandalyeler. bitişen duvarda kocaman bir faust posteri, alttan ve üstten çıtalarla tutturulmuş. sonra iki poster daha, biri aris velihyotis. posterlerin çivilerinde kocaman nazar boncuğu. posterlerin üstünde duvarın tavana yakın kısmında altı adet desen, çerçeveli. posterlerin altında televizyon. televizyonun içinde bir Telegöz. televizyonun bir yanında, yerde, saksıda yeşil çiçek, adını bilmiyorum. televizyonun diğer yanındaki sehpanın üstünde süslemeli bakır kova içinde kuru çiçekler.
sehpanın arkasında halojen lamba, yanında çalışma masam karışık ki tarifi imkansız. masada pi-si ve pirıntır. duvarda yine raflar, rafların altında resimler ve yapışık notlar. raflarda kitaplar dosyalar, dizili değil üst üste. ikinci kat rafta radyo ve pikap arkasında picasso ve gençlik fotoğrafları, picasso elbette ayrıyeten posterde. rafın altında, duvarda joan baez'in resmi, diamonds and rust plağının kapağında ve...

sağda pencere
pencerede deniz.

benim bütün bunları gözlerimle taramam
bir iki saniye sürüyor, ama anlatması
dakikalar alıyor.

işte bütün mesele:
anlatmaya üşeniyorum!
.....
anlatmaya üşeniyorum ama yine de
anlatmayı sürdürüyorum.
sakın anlamaya üşenmeyin.

ne anlatayım ki?
anlatacak nem kaldı?

öyle deme... bir nefes çek, bir yudum
al. sakin ol. ve şimdi sessizliği değil
gürültüyü dinle. homurtuları. gürültü
uyarıcıdır. seni sana bırakmaz. sen sen
ol, sende kalma. sendeki sen olma.
senin için sen ol.
olabilirsen. bir çılgınlık yapma.
dur. bak bir çiçek. balkondaki saksıda.
sen de balkondasın. çiçeğin yanındasın.
bırak ayağın üşüsün. geçmişi düşünme.
zaten geçmişi hatırlamıyorsun artık.
geleceği düşünme. zaten geleceği
tasarlamıyorsun artık. düşlerin?
düşlerine ne oldu? bunları hep konuştuk.
geveze. susarken yazan geveze. yazı
gevezesi. konuşmaya üşenir yazmaya
üşenmezsin. anlatmaya üşenir aldatmaya
üşenmezsin. yine
kendini aldatıyorsun değil mi? bana ne!

sokakta yürüyen adamı tepeden
görüyorum. parke taşlı sokakta
lambanın altında yürüdü geçti, gölgesi

peşinde. demin vardı şimdi yok. kim bu adam? beni tanımıyor. ben onu tanıdım. haberi yok. karlı kayın ormanında nazım böyle yürümemişti. kayınların arasında bir pencere sarı sıcaktı. aşağıdaki evin balkonundan bir kadın adamın geçtiği sokağa bir torba silkeledi. nazım varıp yerden selamladı hane iiçindekileeeeri. ben ise sokakta yürüyüp geçen adamı çoktan unuttum. yürüyüp geçti çünkü. yürüyüp geçti. geçti gitti. gelip yerden selamlamadı hane içindekileri. bu hane karlı kayın ormanındaki sarı sıcak pencereli hane değil. aptal.

aptal sensin.

kırmızı ışık yine yanıp sönüyor, çok uzakta. kırmızıya komünistler kızıl derdi. yirmi otuz yıl önce, sokak lambasına kırmızı kağıt geçirip altında gitar çalan onbeş yaşlarında bir çocuk komünizm propagandası yaptığı için tutuklanmıştı. komünistlik zor meslek vesselam. ama kırmızı kağıtla (taammüden!) kaplanmış sokak lambası altında gitar çalmak çok daha zordu. çünkü komünistler illegaliteyi biliyorlardı, onbeş yaşında çocuk bunu kelime olarak bile, eminim ki, duymamıştı. kanunlar kırmızıya müsaade etmiyordu. şimdi sokak lambasını kırmızı sarı ve yeşil kağıtla kaplayıp dibine otursan, kürtçü olursun.
taammüden.

aptal aptal konuşma.

aptal sensin.

böyle durumlarda hep şu soru sorulur: ne olacak şimdi? böyle durumlarda bu soru politik düzlemde teorik olarak "ne yapmalı?" diye de sorulur. (bu sorunun aslının ise "ne yapılmalı?" şeklinde olduğunu "ne yapmalı"yı yabancı dilden okuyanlar bilir.) türkçe öyleyse çaresizliğin dilidir. çare öneren soruları bile çaresizce sormaya mecburdur. türkçe düşün türkçe yaşa. sen ırkçı mısın? yani kendi etnik kimliğini hor görerek, çözümsüzlüğün gerekçesini mi yaratıyorsun? yani, biz zaten hep böyleyiz deyip, çaresizliğini çoğaltıyor, meşrulaştırıyorsun. tanrı türkü kahretsin. ey türk titre sarsıl ve imha ol. kendine gel. mezbahayı hatırlatan kanda değil kimliğin, kültüründe.

kültür devrimi. türklüğün de devrimi. devrimin şanlı yolu? değil. devrim yolu engebelidir dolambaçlıdır da değil. ya ne? kültür devrimi, çelebiliktir. efendim? hayır efendiliğin yadsınmasının üzerinde yer alan bir çelebilik devrim-idir. bu dediklerimi unutma. *"ctrl+s"* ve *"enter"*a bas, *"save"* et. (*) işte bu kadar.
ukala.

ama ukala olunmadan çelebi olunmaz ki. ukala olacaksın. her şeyi bileceksin, bilmediğini bilmek isteyeceksin. bana ne

---

(*) bilgisayarda pw programında hafızaya kaydetme işlemi.

demiyeceksin, sana ne demiyeceksin. ikisini de paylaşacaksın. iştirakçi hilmi olacaksın. ister inan ister inanma, bana göre sakallı marx işte böyle çelebi bir adamdı. ensesine vur lokmasını al. verirdi. ama senin ensene vurdukları zaman hiddetlenirdi.
yalan mı?

yalan. çünkü bunları sen uyduruyorsun. marx'ın böyle olmasını istiyorsun.

öyleyse bu bir istek ve bu bir yalan değil. istediğimi uydurduğum zaman yalan söylemiş olmam, istediğimi ifade etmiş olurum.

seninle baş edilmez. sen bir demagogsun.
demagog kelimelere işkence edendir. demagoji sözel işkencedir. kahrolsun terör ve demagojinin egemenliği!

(ama kelimelerle oynama, kelimeleri mıncıklama, kelimelere işkence etme... diye devam edersin. bu bir paradoks olur.)

bir nefes çektim. bir yudum aldım. konuyu değiştiriyorum. açmadı değil mi? bıyığınla oynama. çek elini bıyığından. halojen lamba odayı değil tavandaki pürtükleri aydınlatıyor. taktın sen de tavandaki bu pürtüklere. gözünü tavana dikip düşünen adam sendromu. kolay mı? dokuz yıldan fazla seyrettin. yalan söyleme. alt ranzada yattığında, tavanın

tahta olurdu, tahtanın pürtüklerini seyrederdin. ha tahta ha kireç, pürtüğe altın suyu döksen de pürtük yine pürtüktür. sensin eşek. midasın eşek kulakları. sensin midas.

kim bu midas? anlattık ya, o işte...

hem iyi ki yattın içeride. sanki bi sen yattın. ama sanki bi hasan çavuş mu askerlik yapmıştı? neden anlattı çavuşluğunu kırksekiz yıl boyunca. hemen esas duruşa geçti eşşoğlusu, sonra bi çaktım askere...

bir nefes çektim, bir yudum aldım ama konuyu hala değiştiremedim. seni dinlesem senin söylediklerini yazardım. utanırdım yazmazdım. yine aynı mesele... önce kim söyleyecek? sen söylesen, sen konuşsan ölür müsün? hep ben konuşuyorum. araya reklamlar girdi. söylediklerim kesintiye uğradı. kaldığım yerden devam ediyorum. ama reklamlardaki ev kadını da ellerini şakağına dayayıp istediği biçimde bir bulaşık deterjanı yaratmıştı. meditasyon. düşüncenin gücü. düşünceni yoğunlaştırıp olmasını istediğinin gerçekleşmesini sağlamak. keşke... tam tembel işi. meditasyon, pratiksiz praxistir. ama şimdi hep böyle yapmıyorlar mı? sosyalizmi inanılır bir dava haline getirmek için meditasyon son çare oldu...

karnım acıktı. demek ki ben de bir insanım. karnım acıkıyor, çişim

geliyor, uyuyorum, öyleyse varım.
insan, çay içen ve işeyen bir canlıdır.
yeni baştan bekliyorum telefonun çalmasını. telefon çalmayacak. benim hesaplaşmam sürecek. sürsün bakalım. bu sefer neleri toplayacak, nelerden çıkaracaksın bakalım. hesap doğru çıkacak mı? ama muhakkak sen yine haklı çıkacaksın. bugüne dek hiç haksız çıkmadın ki.

sen bitmiştin artık. başlamışken bitmiştin. öyle mi? bak artık söyleyecek bir sözün bile kalmamış. söz bile bitmiş. daha ne olsun. yaptıklarınla kendi suçunu kabullenmiş oluyorsun, yaptıklarınla kendini cezalandırmış oluyorsun. artık benim elimden başka bir şey gelmez.

bitti. son. bu kadar.
hayııır, bitmedi.

"bakalım ne olacak"ların yanıtlarını topladın. ne olacağını gördün. olan oldu. ve "bakalım ne olacak" hiç bitmedi. şimdi düşüncem kayıyor. parmaklarım tuşlarda harflerin yerlerini bulamıyor. acizim. düşüncem kaydığı için acizim. öz denetim lazım. gözlerim kapansa ve bir uyusam. uykumda şiirler yazsam. sabah uyandığımda hatırlasam ve bunları kaydetsem. uykumda hep şiirler yazsam. hiç beklemesem. beklemekten bıktım artık. bir gün artık beklememeyi bekleyeceğim. ölmek istemeyeceğim ama öleceğim. zaten hep böyle olur sanırım.

hep böyle olur. karanlıkta sigaranın yol göstericisi ucundaki ateştir. bakalım ne olacak? biliyorum sen bu filmin sonunu artık hiç merak etmiyorsun.

zaten telefon da çaldı. sen yoksun. sesin var. bütün kabahat benim. çam dalları çam dalları siz söyleyin. benim kabahatim ne? orman ateşinde kıvılcımlar yıldızlara karışır, yıldızlarla yarışır; orman ateşinde kıvılcımlar yıldız yıldız. sarı yıldız mavi yıldız. teneke kutudaki tahin helvasının kapağını fareler burunlarıyla açtılar ve helvayı yediler. afiyet olsun. vay vay. elini uzat bardağa, biraz daha biraz daha, ha gayret. yaz bunları ki seninle dalga geçsinler. geçsinler. sakın silme, silersen namuzsuzsun, silersen sen de onlar gibisin. silme silme sakın ha... zaten telefonun çalışından senin geleceğin belliydi. sokaktan kimse geçmiyor. beni tanımayan ama sokaktan geçtiği için benim onu tanıdığım ve sokaktan geçtiği için benim onu tanıdığımı bilmeyen ve dolayısıyla beni tanımayan adam da geçmiyor. kimdi o adam? ihtimal hesapları? o adam yusuf olabilir mi? hani çoook eskiden, bir muhacir köyünde çayı içerken, hemen içmeyen, çayı alt damağı ile alt dudağının içi arasında tutup gargara yapan ve benim dikkatimi öylesine çekmiş olan ki yıllar sonra kendini bana hatırlatan o yusuf. sen neymişsin be yusuf. helal olsun sana. öylesine kıytırık bir tavırla kitaplara bile

geçtin, tarihe altın harflerle olmasa bile ne bileyim helvetika bilmem ne ile kaydedildin. olur ki böyle olur. sen öldün mü yoksa yusuf? sen ölmüş olsan bile ölümsüzleştin. anın bana yol gösteriyor yusuf. sen benim kalbimde yaşıyorsun yusuf, mücadelemde olmasa bile. mücadelem de yok ki şimdi.
yusuf yusuf yusuf.

sigaram nerede? gömleğimin üst cebinde. sıkıldım.

hayır hiç birini silmeyeceksin bunların ve devam edeceksin. madem bu işin raconu paylaşmak, madem hepimiz hala komünistiz, yoldaşlar, sıkıntı da paylaşılmalı, silinmemeli. her şey serbest *"ctrl+l"*e basmak yasak. (*) anlayana. anlamayandan bana ne... öğrensin keratalar. anlasın keratalar. carettalar. tatil sitesinin ışığını söndürmemişler, yavru keratalar ışığa yürümüş ve asfaltta can vermişler. gazete haberi. sıkıldım. yusuf sen de sıkıldın mı? yak bi sigara ve al bi bardak çay, alt damağın ile alt dudağının iç kısmı arasında yine höpürdet ve kendini hatırlat bana. hadi. hadi değil haydi. hadi de heidi de birer isim yusuf gibi. ama yusuf ismin de ötesinde bir anı. sen ölmemiş olsan be yusuf...

"öldüm ben salihatı nisvandan saffet hanımefendi."
başım sağolsun.

(*) bilgisayarda pw programında satır silme işlemi.

ölme saffet hanımefendi, başım ölsün sen sağ ol. ölme sen saffet hanımefendi. çünkü ben seni çok sevdim.

ama elbet şundan eminim, sen beni hiç sevmezdin. bir aşağı bir yukarı gidip gelen ve boğaz köprüsü bilmeyen yandan çarklı buharlı vapurlar yerine götlerinde kırmızı benekleriyle ve selamsız ve homurdanarak boğazı köprüsünden karşıdan karşıya geçiveren tırlar yüzünden beni hiç sevmezdin. iyi ederdin. ama benim ne kabahatim var? bıyık burmuyorum. bıyık yoluyorum, çekiştire çekiştire, kabahatim büyük.

.....
zihnimde hışırtılar var. motor sesleri. sessizlik. homurtular. hepsi karanlık içre. karanlıkta parlak kırmızılar yanıp sönüyor. sonra bir arabanın farları, kamaştırıyor sessizliği. dayanamıyorum. kahkahalar. kahkahaların peşinden gecikmiş bir kahkaha daha, tek başına. üşüyorum. teknoloji müziği çıstak yapmış, equilizer ile fiştekleyip... sessizliğin en uzağından bile duyulsun diye. kulağım karıncalanıyor.

beynim.
zavallı beynim.

bunlar hiç bir şey. sırtım ağrıyor. susuyorum. eklemlerim gıcırdıyor. duyuyorum. hışırtılar devam ediyor. dinliyorum. arkama dönüp baktım. kimse yok. ürperiyorum. karşımda yanıp

sönüyorsun, bir varsın bir yoksun. zaten hep böyle: bir varmış bir yokmuş.
yoksun.

ama karşımda yanıp sönüyorsun.
yanıyorsun.

gördüm, ki gözlerindeki sis buğulandı ve damıttı tüm acılarını.
ağlamıyorsun. yanıyorsun.

gördüm. görmemiş gibi yapamam.
hepsi bu...
.....

nerde okumuştum acaba? beynim, gri renkli çıkıntılı yediyüzelli gram ağırlığındaki, su, karbonhidrat ve yağ karışımı toparlak cisim, yüz milyar sinir dokusu ve bir milyon kilometre uzunluğunda bir bağlantı hattına sahipmiş. kitap okumak, müzik dinlemek ya da araba sürmek gibi çok sıradan bir eylemimde bile, beynimin doku labirentlerinde büyük boyutlarda kimyasal madde ve elektrik akımı oluşuyormuş.

beynim, süngerimsi yaratık. kan beynime doluyor. sünger şişti şişiyor ha. pencereden içeri bir arı girdi giriyor ha. arı süngerin üzerine kondu. arının sütü yoktu. arı süngeri soktu. sünger acıdı. acıdı. acıdı ha. geçecek, bunlar da geçecek. iz bırakacak. bir zaman gelecek, gelecek bir zaman, sen bu izleri takip edeceksin, işte bu ana

geleceksin ve arıyı bulacaksın. arının geldiği erik ağacının yaprakları kızarmış olacak. en tepedeki en kırmızı ve rüzgarın en çok salladığı, işte o yaprak, yine sana bakarak merhaba demeyecek. yapraklar konuşmaz. yapraklar dalların ucunda hışırdar. aptal yapraklar.

sil bunları. süngeri sık. sil bunları. nemli süngerle sil bunları. iz kalmasın. izler izlenmesin. bu ana bir daha gelinmesin. sil bunları.

beynim şimdi nemli bir sünger. bak işte, yine de işe yarıyor. beynime kan dolmuştu. sıkıldım, sıktım. beynimi sıktım. nemi kaldı. ne mi kaldı? nem kaldı. nem alacak felek benim.

12 mart sonrası günlerdi. ecevit geçmişe sünger çekme edebiyatıyla iktidara talipti. necatibey'de bir sinema salonunda tsip'in düzenlediği bir toplantıda can yücel şöyle demişti: geçmişe sünger çekiyorsun, ama süngeri sıkınca kan damlıyor kaaan. ben bunu demin söylediklerimden önce hatırlamadım. sonra hatırladım. izleri takip ettim. oraya gittim. gelecekte bu izleri takip edince buraya mı geleceğim, oraya mı gideceğim?
.....
ben yine ben olsam. ne yapsam?
ne yapsam? bunlardan başka ne yapabilirim ki...

yine bir kataraktlı gece. aldı bu hüznümü.

borazan ve trampet takımından müteşekkil bando ile marş havası çalınır. düğün havası çalınmaz. gecenin sisinde susulur, şarkı söylenmez. sisli havalarda susmak lazım. ellerini kavuşturup öylesine...

kaldı mı hüznün kasveti dilinde, virgülü boşver üç nokta yeter...

kaldı mı hüznün kasveti dilinde, neylersin bir gelir bir gider vadesi zehrin. gözlerinde. bir sıcak bir yasak kavga zihnin köşesinde tutuşur. ve bağırmak artık lüzumsuz gayrettir. bırak küllensin. canhıraş gürültüler mezarın sessizliğinde küllensin. sisin sesini dinle yeter, artık maksat hasıl oldu. neylersin.

insan neden ağlar çünkü sabahtır. istedim söylemedin sus dedim dinlemedin çünkü sabahtır. ağladım ben biçare adem bezmişim yardan. ne dedim anladın ne sezdim tanıdın ve sen gittin bu diyardan.

ama hüznün kasveti kaldı dilimde, bir de sigara pası, canım çay bile istemedi. aylardan kasımdı, bir "kararsız kasım". gecelerden bir gece geldin dinlemedin ve yine gittin.

"ne yapıyorsun sen bu gecenin

karanlığında?"
en anlamlı soru bu mu şimdi, boş ver.
verdiğin değer, kısmetse eğer,
sözlerinin orta yerinde durur. bir
başına değildir, üzülme, mutlaka öteki
kelimelerin de kadri bilinir. şimdi
artık iki saniye çalmak lazımsa
zamandan, oturup bekle... nasıl olsa
gelir bir kalleşlik ummadığın cenahtan.

yüreğim yüreciğim onulmaz bir demdedir.
bir dem ki sıfatında hüzün yazılı,
yazısı nakış sızısı erdemdedir. yoo
hayır, sızısı içimdedir. meyhaneler
kavlin orta yerinde suskundur.
generaller mülkün orta yerinde
kuzgundur. ve devlet yine leşte, kuzgun
yine baştadır. badesine tükürmüşüm,
tabağıma kusmuş da gülüyor generaller.

gene başım ağrıyor.

bir dem ki fanusunda devrim yazılı,
yazısı duvarda sızısı içimdedir.
devrimden midir yoksa ta içimden midir,
içi de dışı da bir bu boktan fanusun.
ve beynim, beyinciğim bu fanusun ta
dibindedir.

büyük şehrin korucu adayları sıraya
girmişler, adlarını kaydedip asil
olacaklar, korucu borularıyla sosyalizm
satacaklar. kontr politikanın korucu
adayları, kibar olmuşlar, insan oğlu
insan katında makam tutmuşlar.
tutturdukları makam, duvarın çöktüğüdür,
kabalık döneminin bittiğidir. şimdi

yenidir şimdi dünyadır şimdi düzendir.
ellerindeki uçkurları şimdi değişimdir.
tükürdüğümün yasalarına sığınıp
sokaklarda şimdi onlar korsan
düzenliyor ve yırttıkları kıçlarından
slogan atıyorlar:

tek yol değişim tek yol değişim.
.....

efkarlıyım efkarlıyım elini ver ver
elini. şarkısı olmasaydı şiiri
ezberimde tutamazdım. ama efkarlıyım.
elini niye vermiyorsun? yoksa sen bu
şarkıyı bilmiyor musun? bu bir şarkı
değil bu bir şiir değil, bu bir hikaye:
kuralsızlığın hikayesi, hikayeden bir
hikayedir. bundan dolayı böyle
yapıyorsun. yazdığım kelimelere basa
basa piyano çalıyorsun. sesim çıkmıyor.
yiyecek bir şey yok. yine aç açına
konuşacağım. ben seninle oynuyorum.
sana hikayeden bir hikaye uyduruyorum.
insanlığın ütopyası tembelliktir.
tembellikten yorulunca, bıkınca
çalışırsan, bu artık çalışmak olmaz:
tembellik yapmak yerine başka bir şey
yapmak olur. insan işte o zaman
yaratıcı olur. çünkü zorunlu bir amacı
yoktur. zorunlu bir amaca ulaşmak için
mübah olan hiç bir yolu yoktur. en
hakiki insan tembelliği haketmiş olan ve
bihakkın tembel olandır. hayatta en
hakiki tembellik ilimdir, fendir. zırva.
zırvalara inanma. öyleyse hadi bana
eyvallah.

öyle yağma yoook, hiç bir yere gidemezsin! *"ctrl+s"* ve *"enter", "save"* ettim işte. kaybolamazsın artık. hep varsın bundan böyle. işte burada ve her daim. yanıp söneceksin ve var olacaksın. okunacaksın. bilineceksin. düğmene basınca yok olacaksın, yok olunca bile hafızada saklı olacaksın, hafızada saklıyken düğmene basınca var olacaksın ve seni böyle çoğaltacağım. sana eklemeler yapacağım, sileceğim, değiştireceğim. beğenmediğim zaman beğendiğim şekle sokacağım. sana hükmedeceğim. tatmin olacağım. sen benim sayemde varsın.

bütün reel tarihler böyle yazılmıyor mu? herkesin, her topluluğun, her sınıfın kendi için yazdığı bir tarih yok mu? öyleyse?

sen ey, tahtalara gelmeyesin, kuralsızlığa hikaye olasın...

üçüncü bölüm

"Valla ben basmadım düğmeye" dedi berber telaşla.

"Tamam tamam, kendim ara verdim, aklıma bişey geldi de..." diyen Telegöz yeniden ekranda gözükmüştü.

Mitoloji muhabbeti yüzünden asıl tartıştıkları konuyu unutmuşlardı. Oysa Telegöz efsanenin inanılır olması için bir mutlu son vadetmesinden dem vurmuştu. Efsane, mutlu olmak, kendinden hoşnut olmak, neşeli-sevinçli olmak, yaşamayı sevmek, yaşama sevincini korumak, insan olmak, birey olarak özgür olmak ve bunu diğer bireylerin özgürlüğü ile paylaşmak için anlatılabildiği zaman inandırıcı olabilirdi... Öyle ki, artık bu efsaneye inanınca, yemek-içmek, sıçmak, üremek, uyumak-dinlenmek gibi ihtiyaçların karşılanmasının insanın kendinden hoşnut olmasına yetmediğinin ayrımına varılabilmeliydi; elbette, insanların bu temel ihtiyaçlarının karşılanmasındaki eşitsizliklerin nedeninin ayrımına da... İçinden bunları geçiren Telegöz sanki yüksek sesle söylemiş de devamını getiriyormuşçasına başladı konuşmasına:

"Efsaneyi okuyanlar, insanların neden eşit olamadığını ve özgürlüklerinin neden engellendiğinin bilincine varabilmeli, bunu vicdanında hissedebilmeli..."

Diğerleri, birinci bölümde yaptıkları gibi yine gerekli repliklerle

sözünü kestiler Telegöz'ün:

"Bilinç?"

"Bilinç, olmuş bitmişi ve olup biteni kavramak, böylece olması imkan dahilinde olanı bilmek, anlamak, tanımaktır. Bilinç, kendimizden hoşnut olmamızı engelleyen nedenleri-sorunları kendi başımıza bilişimizdir.

Kendimizde birey olmayı aşıp kendimiz için birey oluşumuzdur. Kendimiz için birey olmamız, eşitlik ve özgürlük gibi kavramların içeriğini bilişimizdir."

"Vicdan?"

"Vicdan belki de iyi olan ile kötü olanı ayırdedebilmektir. Dünyadaki kötülükleri bilmek ile yetinememek, kötü bir dünyayı iyi bir dünya ile değiştirmeyi bir ihtiyaç olarak hissetmektir. Vicdan, bu tür sorunlardan kaçamayışımızdır. Bunların çözülmesi gerektiğini ve çözüm yollarını bildiğimiz için bunların çözümünden hiç bir şekilde kaçamayışımızdır."

"Kaçış?"

"Bu kaçışı reddettiğimiz ölçüde...." demek üzereyken sustu Telegöz. "Olmadı!" dedi. "Saçmaladın. Soruyu böyle sormayacaktın." Bunun üzerine Midas masaya uzandı, bu kitabın yazarının notlarına bir göz attı ve ciddiyetle yeniden sordu: "Yani kaçış imkanını kullanıp kullanmamak bize bağlı, öyle mi Telegöz?" Telegöz şimdiki soruyu beğenmişti. "Hah tamam şimdi oldu" diye devam etti, "evet, çünkü bu kaçışı reddettiğimiz ölçüde inanılır efsaneler yaratmaya mecbur kalırız. Çünkü kaçış, artık, mutsuzluğu getirir. Kaçış, artık, mutluluktan kaçış anlamına gelir. Yeme-içme, sıçma, üreme, dinlenme ihtiyaçlarının karşılanmasıyla kendinden hoşnut olabilen bir sıradan insan olarak yaşamayı bu gerekçeyle tercih edemeyiz. Bu ise, artık bir 'efsane insanı' olmak, uğruna herşeyin göze alındığı bir efsaneye inanmaktır. Bildiğimizden kaçabilmek, bilgimizden kaçabilmek, düşünmeyi durdurabilmek; elimizde değil. Bildiğimizi bilmiyormuş gibi yapamayız. Bu nedenle, sizin deyişinizle, efsaneyi yeniden kurgulamaya ve yeniden yaşamaya, yani sürdürmeye mecburuz."

"Tamam şimdi anladım" dedi Midas. Aslında hâlâ notlardan kopya çekiyordu. "Bilinç, vicdanda yatıyordur. Her insanda kendine göre bir vicdan bulunduğuna göre, bunu bilinç ve ideoloji açığa çı-

karır. Vicdan, bilinç ile açığa çıkarılınca, yani insanın 'vicdanı bilinçlenince', bilen insan, artık vicdanının tutsağı olur. Efsaneyi böyle sunabilirsek, kimse ona kulak vermekten vazgeçmez."

"Hal böyle olunca efsanedeki ideolojinin neden ön mesele olduğu daha iyi anlaşılıyor. Ama bu meseleyi nasıl çözeceğiz? İşte bu da başlı başına bir mesele... Tefekkürle mi? Yani nasıl inandırıcı olacağız? Telegöz, bak benzer bir soruyu Ufuk Uras da sormuş." Çantasından çıkardığı *"İdeolojilerin Sonu mu?"* isimli bir kitabı, Telegöz'ün de görebilmesi için ekrana doğru çevirdi Apollon.

"Peki ne demiş?"

"Şunu demiş: Acaba inandığımız şeylere neden inanıyor, inanmaya neden olan argümanlar hakkındaki inanışlarımıza neden inanıyoruz?"

Telegöz, Apollon'un sözünü bitirmesini beklemeden atıldı:

"Dedik ya, bunun yanıtı bir yanıyla bilinç+vicdan. Bilinç ve vicdanın kilitlenmesi, iradi müdahale denilen tercihi dayatıyor, adeta mecbur kılıyor."

Berber güldü:

"Ama böyle deyince maceracı damgasını yersin Telegöz. Bu kez seni ekrandaki macera dizilerinde izleriz!"

Midas:

"Yine başlama berber, dur şimdi" dedi. "Efsanemizi eskisi gibi inandırıcı olarak anlatabilmek için onu yeniden kurgulamamız ve yaşamamız lazım geldiğine karar kılmıştık. Ama bu kurgulamayı ve yaşamayı bizi çevreleyen maddi ortam belirliyor. Yani şu anda içinde bulunduğumuz maddi ortam. Bunu hesaba katınca maceracı olmazsın. İşte aslında değiştirilmesi gereken bu maddi ortam bizim bakış açımızı belirliyor; oysa bize bu maddi ortamı değiştirecek bir bakış açısı lazım. Tam bir fasit."

Pan, bütün keskinliğiyle cevabı yapıştırdı:

"Yok be, devrimcilik dedikleri başka nedir ki? Maddi ortama köle olmadan onu kökten değiştirebilecek bir bakış açısına sahip olmak ve bunun gereklerini yerine getirmek."

"Tamam da, bu bakış açısını nasıl kazanıyoruz? Mesele burada. İdeoloji diyorlar, dünya görüşü diyorlar."

"Evet öyle. İşte değişimi sağlayabilmek için, önce, değiştireceğimiz maddi ortamın bize empoze ettiği ideolojiden ve onun dünya

görüşünden azad olmak lazım. Bilinçlenmek ve bilinçlendirmek."

"Geldik yine şu bilince..." diye anlamsız şekilde ellerini havaya kaldırdı berber.

"Tabii ya, lafın buraya geleceğini bildiğim için söyledim bütün o sözleri. Gevezelik yapıyorum mu sandın yoksa..." Telegöz araya girmeye çalışmıştı; ama berber susmuyordu:

"Apollon, sen iyi bilirsin, en entelektüel tanrı, pardon kahraman sensin içimizde."

"Şöyle söyleyeyim." dedi ve bir an sustu Apollon. Anlaşıldığı kadarıyla, berberin iltifatına mazhar olmaktan hoşnut şekilde, hani şu bildik panelist edasıyla sıkı bir söyleve hazırlanıyordu: "Efendim, dünya görüşü, ontolojiktir; yani olmak ya da olmamak... İdeoloji, epistemolojiktir; yani bilmek ya da bilmemek. Hattızatında ne olduğunu bilmeden inanmak imandır. Ne olduğunu bilerek inanmak inançtır. Hem mitolojiyi tartışırken bunları kısmen konuştuk ve ..."

Ne var ki Apollon'un söylevi kursağında kaldı, zira berber yine anlayamamıştı:

"Ne dedin? Ne tolojikmiş?"

"Sen de herşeyi soruyorsun berber, üşenme sözlüğe bak! Burada bize bişeyi ağız tadıyla tartıştırmayacaksın. Eğitim seminerine dönecek bu muhabbet."

Berber:

"Ama hep bu tür kelimelerle konuşup benim tartışmaya katılmamı önlüyorsunuz. Panellerde de böyle yapıyorsunuz. Camilerde hutbe veren vaizleri dinleyen cemaatten farkımız kalmıyor. Telegöz de hikayesini anlatırken bu mevzuya dokundurmuştu. Şimdi mesela çok yönlü ilişki, karşılıklı etkileşim deseler ve herkes anlasa. Hayır efendim, sanki anlaşılmasın diye *üstbelirlenim* filan diyorlar. Ne bileyim, konuşurken kastettikleri ideoloji olsa bile, sükseli olsun diye *söylem* diyorlar, hatta *diskur, retorik* diyenlere bile rasladım. Bunu anlamayana ya da böyle konuşmayanlara **kaba solcu** denmiyor mu? Oysa asıl kendileri **kibar solcu** oluyor. Entelektüalizmin militanları! Aydınların şifreli dilini kullanıyorlar. Onlar gibi konuşmasını bilseydim, aslında, entelijensiyanın *esoteric* ya da batıni dili demem lazımdı."

Berber bu malumatı, kitabın yazarının başka bir çalışma için tuttuğu ve ortalıkta unuttuğu notlara göz atarak dile getirmişti. Elbette

hissettirmeden. Diğerleri de farketmemiş gibi yaptılar. Aslın.....

İşte tam bu sırada Telegöz öfkeden kıpkırmızı olmuş yüzüyle (zira renkli televizyondu, içinde yaşadığı kutu) bağırmaya başladı:

"Yetti be! İkide bir bu tür aptalca izahat yaparak kurgunun da anlatımın da içine etti bu yazar. Hadi bir kere yazdın anladık birader, ne bu yahu... Kanal 6'daki Ana dizisi bile bu kadar bokunu çıkarmadı bu üslubun!"

Yazar hakkındaki bu nahoş sözler nedeniyle Midas kumanda cihazını bir tabanca gibi kullanarak aniden Telegöz'ün yani televizyonun sesini kıstı. Yazara yaptığı bu kıyak kitabın ileriki bölümlerinde dikkate alınırdı elbette. En azından kendisi böyle hesaplıyordu. Sonra mühim bir şey olmamışçasına sözlerine devam etti:

"Şimdi öyleyse berber" dedi Midas, "bizim efsanedeki konumları itibariyle Apollon lir çaldığı için kibar solculuk rolünü Pan da kaval çaldığı için kaba solculuk rolünü yüklenmeli, öyle mi?"

"Sen dalganı geç bakalım!" Berberin cevabı hakikaten buram buram küskünlük kokuyordu.

Allahtan ki, anlatımdaki zikredilen tuhaflığın peydah olduğu ve tartışmanın da tıkanma emarelerinin görüldüğü bu satırlarda, telefon çalmıştı. Telefona en yakın olduğu için berber elini uzatmak üzereyken, Midas "dur ben bakarım" dedi. Ahizeyi kaldırırken tavrını izah etme ihtiyacını duydu:

"Bakkaldır. Hergün bu saatte sipariş alır... Ha merhaba... Bir koli topkek, bir karton ikiyüzonaltı samsun, ne kalmadı mı? Aşağıdan aldırıver... Sonraa, ha, on yumurta, çay, hayır ötekinden, soyulmuş sosis, iki şişe su.. Boş şişe var evet, parasını kesme. Tamam bu kadar, sağol, eyvallah."

"Yahu benim bildiğim, bakkala sipariş verilir."

"Benim unutkan olduğumu biliyor. Öyle anlaştık. Ama siparişi her zamankinden fazla buldu uyanık. Abi misafirin çok galiba diyor. Sizin buraya geldiğinizi de keşfetmiştir mutlaka. Sokağın başını tutmuş, mahallenin namus sorumlusu kerata..."

Hava yumuşamıştı ama, biraz önce kendisiyle dalga geçilen berberdeki küskünlük sürüyordu. Apollon berberin gönlünü almaya çalıştı:

"Berber öyleyse sana Telegöz'ün kavramlarıyla anlatmaya çalışayım." dedi. "İnanç, bilincin vicdana kilitlenmesiyse, bizim şu

efsanede öne çıkaracağımız ideoloji de, bilinci vicdana kilitleyen bir anahtar olabildiği ölçüde inanılır bir davanın ifadesi haline gelebilir. Anlatabildim mi?"

"Ama bunu engelleyen ideolojilere ve dünya görüşlerine de karşı çıkmak lazım, demiştik?"

"İyi ya işte, ben de onu anlatmaya çalışıyorum. Neye ve neden karşı çıkacağız? Şimdi, dünya görüşü, dünyevidir. Herkesin bir dünya görüşü, bir 'hayat felsefesi' vardır. Neydim, neyim, ne olacağım kaygısı... İnsanların gündelik ilişkileri, tercihleri ve hayata verdiği gündelik anlam. Bu anlamı tanımlayan, dinden öğrenilmiş allah korkusu, geleneklerden edinilmiş normlar, değer yargıları, stereotipler, bütün bunlar dünyaya bakışın açısını ve koordinatlarını çizer. Hangi açıdan bakılırsa, yani nasıl bir bakış açısı varsa, dünya işte öyle görülür ve işte bu dünya görüşü olur."

"Bu durumda ideoloji ne olur?"

"Biraz sabret. Anlatıyorum. Efendim, 'kendinde insan'lara dünya görüşü yeter. Empoze edilen ideolojileri, algıladıkları kadarıyla kendi dünyalarına tercüme ederler. Bilinçli tercihleri değildir. Ve aslında dünya görüşü egemen ideoloji tarafından tarif edilmiştir."

İşte bu noktada, Pan'ın kendisine yöneltebileceği "ideolojinin sınıfsal muhtevasını gözardı ediyorsun" suçlamasından kurtulabilmesi için Apollon'un hemen egemen sınıfların ve ezilen sınıfların konumunu gözler önüne sermesi lazımdı. Ama bu tür eleştirilere pek kulak asmaması bir yana ve meselenin bu yönünü elbette biliyor olmasına rağmen, Apollon konuyu dağıtmadan somutlaştırabilmeyi tercih etti:

"Şimdi bu egemen ideolojiyi ağırlıkla medya sağlıyor. Medya bu tarifin içini dolduran bilgileri veriyor. Medya, eskiden dinin çizdiği bu açıyı, şimdi daha etkili yollardan modüle ediyor."

Söz medyaya gelince, TV kutusu içindeki Telegöz, bir medyatik varlık olarak, konuşma hakkının yeniden doğduğuna inanmıştı. Ama sesi kesilmişti işte. Hani şu camsil reklamlarındaki gibi, ekranı içeriden tıklattı. Midas kumanda cihazıyla sesi açtı:

"Ne istiyorsun Telegöz?"

"Şey, şunu diyecektim... Apollon çok doğru söylüyor. Hakikaten, düşünebiliyor musunuz televizyonun etkisini? Burjuva kültürüne devrim yaptırdı. Daha on onbeş yıl önce her genç kızın rüyası olsa

olsa Zetina dikiş makinası oluyordu. Ama şimdi Yalan Rüzgarı'ndaki gibi yaşamayı düşlüyorlar. Yani rüyalarını kutunun içinde gözleriyle görüyorlar ve bunu taklit etmeye çalışıyorlar. Bir de şu var: Televizyon kanalları şimdi tam panayır yeri. Panayırda herşey vardır. Mesela altı balık üstü insan deniz kızı diye bağırır çığırtkan. İnanmazsın. Ama parayı verip çadıra girersin. Televizyon da öyle. Seyredersin. İster inan ister inanma. Seyrettiğin zaman zaten medyatik amaç hasıl olur..."

Telegöz hızını alamamış habire konuşuyordu, ara bölümlerdeki hikayesi yetmiyormuş gibi. Televizyon insanı hipnotize ediyor, diyordu. "Din afyondu, bunlar hipnoz etkisine sahip. İnsanlar onların değişik biçimlerde sunduğu tek bir dünyayı görüyor. İşte bu dünya görüşü oluyor ve ideoloji kendini böyle gerçekleştiriyor. Nasıl ki bir kuyunun dibinde dünyaya gelen ve ömrünü kuyunun dibinde geçiren kurbağa gökyüzünü kuyunun ağzı kadar bilirse, ömrünü bu kutunun karşısında geçirmeye mahkum edilen insanlık da dünyayı kutunun içindeki gibi biliyor. İşte ideolojinin yanlış bilinç olabilmesinin esbabı mucibesi, bu kutu sayesinde müthiş ve dehşetengiz bir boyuta ulaşıyor."

Apollon Telegöz'ün bu mecazlara dayalı açıklamalarını beğenmemişti. Alenen küçümseyen bir ses tonuyla "doğru fakat böyle basit değil" diye sözü ele aldı:

"Elbette her ideoloji bir takım çıkarları rasyonalize eder. Doğru olanın ne olduğunu bu çıkarların tanım aralığında gösterir. İşte televizyon bunu kelimenin gerçek anlamıyla bir gösteri haline getiriyor. Dünyamızı kendimiz görmüyoruz, dünyamızı artık medya tasvir ediyor ve gösteriyor! Bakış açımızı modüle ediyor ve dünyayı onun gösterdiği gibi görüyoruz, işte buna dünya görüşü diyorlar. Nereye bakarsan onu görürsün, bu kadar basit."

"Demin soracaktım, lafını kesmeyim dedim. Ama yine kullandın, neymiş şu modüle etmek?"

"Pardon berber. Şunu diyordum canım, yani tekrar edeyim, medya bütün insanları kendi bakış açısından, yani kendi öznelliğiyle ikna ediyor ve üstelik tatmin ediyor. Böylece ideolojik olmanın gereğini yerine getiriyor. Televizyondan ne denildiği de pek önemli değil, çünkü her zaman ideolojinin ne dediğinden çok ne yaptırdığı tayin edici olmuştur; ideolojinin ne olduğundan çok ne için ve

kimin için olduğu önemlidir ve söylemeye gerek yok, toplumda kim egemense, onun ideolojisi de egemendir. Bu yüzden medya kendi öznelliğiyle ikna ederken, tanım gereği, demek ki bir özne var işin içinde. Ve ne söylenirse söylensin, işte bu özne için söylenir, yani toplumun egemen öznesi için..."

Pan artık dayanamamıştı ve patladı:

"Sınıf desene şuna! Yani toplumdaki egemen sınıf için desene... Diyemezsin elbet. Bunu dediğin zaman, peşinden sınıf mücadelesi de gelecek. Ve seni bu mücadeledeki yerinle sorgulayacaklarından korkacaksın. Lir çalmak varken güzel güzel, ne işin var mücadelenin içinde değil mi?"

Apollon sakin ama müstehzi bir ifadeyle, "yine başlama lütfen Pan" dedi. "Bu kitapta okuyucuya kendini ispatlaman gerekmiyor. Böyle bir şeyi başka bir kitapta yap istersen. Ya da canın istiyorsa kitabın dışına çıktığın zaman. Unutma o zaman da kitapsız olursun!"

Dışarıda gök gürüldüyordu. Tartışma yine tıkanmıştı. Heyhat, tartışmaya ara verip bizimkilere soluk aldıracak bir telefon bile çalmıyordu. Gökgürültüsünün ardından bir sağanak başladı. Kasvetli hava odanın tüm hacmini kapladı. Telegöz, fırsat bu fırsat, kuralsız hikayemi anlatmaya yeniden başlasam mı acaba diye düşündü. Midas, Telegöz'ün aklından geçenleri okuyormuşçasına kumanda cihazına doğru hamle etti. Telegöz hemen "teslim" anlamında ellerini iki yana açtı. Bu arada, emekçi ya da esnaf, her ne ise, diğerlerinden farklı kimliğiyle berber, yine iş başa düştü kaygısıyla boşalan çay bardaklarını doldurma ameleliğini üslenmişti. Hem kitabın yazarı, bu tartışan insanlar ne yer ne içer anlatmıyordu ki, canım. Kitabın başında kurulan sofra bile toplanmamıştı. Varsa yoksa tartışma. Uyku sorunlarını nasıl çözdüklerine bile yazar tarafından bir açıklık getirilmemişti. Diğerlerinin de aklından kimbilir neler geçiyordu, cama vuran yağmurun sesini dinlerken. İçlerinde bir Telegöz dobra dobra anlatıyordu aklından geçenleri. Ama onun da işi buydu kitapta, kuralsız hikaye anlatmak. Dışarıda hâlâ yağmur yağıyordu. "Havalar da bir tuhaflaştı bugünlerde" diye sessizliği bozmak ve belki de havadan sudan konuşmayı şu ideoloji mideoloji meselesinden daha anlamlı bulduğunu göstermek istemişti berber. Bak bu laf hoşuna gitti. Hepsi ideolojiden söz ediyordu ama mide-

olojiden söz eden yoktu. "Karnım acıktı, ideolojiyi bırakın da mideolojiye geçin biraz" gibisinden saçmaladı. Kimse gülmemişti. Benim esprilerime gülmüyorlar nedense diye hayıflandı. Ama bu sözü yine de işe yaramış, sessizliği bozmuştu. Sessizlik bozulduğuna göre tartışma yeniden başlayabilirdi. Nitekim başladı da. Midas sordu:

"Yani yine egemen ideoloji? Öyle değil mi Apollon?"

"İyi bildin yine egemen ideoloji. Egemenlerin ideolojisi. Bizim antik çağda, egemenler köle sahipleriydi. Şimdi sermaye sahipleri, kapitalistler. Kapitalizmin ideolojileri, sosyal ilişkilerin `yanlış' bilinci olmak zorunda. Neden? Çünkü çoğunluğun kendi çıkarlarından habersiz bir şekilde ve azınlığın mutluluğu için yaşayabilmesi başka türlü sağlanamaz. Azınlığın mutlu olabilmesi, çoğunluğun mutsuz olabilmesine bağlıysa, bu bağlamda aynı çoğunluğu sahte umutlarla donatacak, yani onların inanacakları bazı "doğru"lar olmalı. İşte ideoloji onları bu "doğru"lara inandırır. İnsanlar gerçekleri bilmeden de inandıkları bu doğrularla yaşayabilir. Yanlış bilinç dediğim de bu yani."

"Ama bir de gerçekleri bilmeye başlayınca bu mutsuz çoğunluk?" diye söze girdi Pan. "Bunlar mutsuzdur ama neyse ki umutludur. İşte gün gelir kendilerine başkalarının sunduğu sahte umutların yerine, kendilerinin ürettiği sahici umutlar alır, umutları bilinçlenir ve devinir devrim olur." Sözünün burasındayken Telegöz "yaşşa be, ben de birazdan kuralsız hikayemde lafı buraya getirecektim, kusura bakma sen devam et" dedi. Pan kusura bakmadı ve devam etti: "Sermayenin ideolojisi varsa, emeğin de ideolojisi vardır, yani mutsuz ve umutlu çoğunluğun. Kapitalizme meydan okuyan sosyalizmin karşıt ideolojisi öyle bir özelliğe sahip olmalı, ki inandırıcı olsun: Yani sosyalizmin ideolojisi, sosyal ilişkilerin 'doğru' bilincini yaratma isteğini dile getirebilmeli, bu isteğin hayalinin tasarımı olmalı. Nedir bu? Elbette eşitlik ve özgürlük, yani umutlu çoğunluğun aynı zamanda mutlu hale gelebilmesi, kuşkusuz demin Telegöz'ün kastettiği bağlamda... İşte böyle bir ideolojide artık gerçekleri bilmek ile bu gerçeklerin öğrettiği / gösterdiği doğrulara inanmak farksızlaşabilir... Böyle bir ideoloji inandırıcı olabilir ya da hiç bir zaman inandırıcılığını yitirmez ve bir daha tarihsel bir dönemi de sona ermez."

Diğerleri sessiz kalarak söylediklerini onaylıyor gibiydiler. Berber bile söylenenleri anlamış bir yüz ifadesiyle mütebessimdi. Ama en çok Telegöz hoşnuttu ve belki biraz da mağrur. Çünkü efsanenin inanılır olabilmesine dair söylediklerinin, özellikle eşitlik ve özgürlük arasında kurduğu bağlantının mana ve ehemmiyeti bir nebze de olsa idrak edilmiş görünüyordu. Ancak, üretimde eşitlik tüketimde özgürlük arayışının efsanesinde, herkesten yeteneği kadar herkese ihtiyacına göre..... Telegöz cümlesini bitirmekte zorlanmıştı. Zira işte kendisi de adeta şifreli bir dille konuşuyordu. Anlamlı şekilde ardarda dizilen bu sözcüklerin diğer ideolojik söylemlerden ne farkı kalıyordu, yine şifreli bir muhtevaya büründüğünde? Telegöz bu hesaplaşma içindeyken, Apollon diğerlerine, Ufuk Uras'ın kitabından "anladığını" (doğrusu, yazarın Uras'ın kitabını okurken aldığı kenar notlarını) özetlemekle meşguldü ve tesadüf bu ya, belki tam da Telegöz'ün sorusuna yanıt vermiş oluyordu:

"Bütün ideolojilerin şifreli bir söylemi vardır. İdeoloji bize dünyayı tasvir ederken ve gösterirken bu söylemi kullanır. İdeolojik söylemin şifresi ise bilim ile çözülebilir ve çözümlenebilir. İnandırıcı olmak için bu anahtarı ele almak lazımdır. Şimdi bizi medyasından sokağına, kışlasından camisine dek kuşatan ideolojik atmosfer yani egemen ideoloji, 'ne'yin çözümlemesinin, 'ne'den ve kim için yapılacağını gösterir. Hayatın kuralsızlığına yani doğallığına kural koyar. Böylece bilimi de etkisi altına alır. Çünkü bilim adamlarını etkiler en azından. Bu etkiyi pozitif bilimlerde hemen bulamazsın belki, ama bunların araştırmalarının yöneldiği amaç bile bazen bu zımni etkiyi açığa vurmuş olur."

Burada Pan merakla beklenen soruyu sordu:

"Bilimsel ideoloji olur mu?"

"Olmaz" diye yanıtladı Apollon. "Ancak bilim ve ideoloji ilişkisinden söz edilebilir. Dediğim gibi egemenlerin, ki şimdi bunlar kapitalistler, ideolojisi, bilimi etkiler. Yani gözlenen olguları, mantıksal düşünmeyi, ileri sürülen hipotezleri ve hatta bunları doğrulama yöntemlerini... Bu özellikle sosyal bilimlerde çok daha fazla mümkündür. Evet onların ideolojisi bilimi etkiler. Ama sosyalizm buna bir meydan okuyuşsa, anlamı, bu kez bilimin sosyalizm ideolojisini etkileyebilmesi olmalıdır."

"Ama bu da sadece bir iddia değil mi, nasıl kanıtlayacaksın?" diye

merakla araya girdi Midas. Apollon'un yanıtı elbette hazırdı:

"Herhangi bir iddianın kanıtının bulunamaması, kanıtın yokluğunun kanıtı olamaz ve iddianın geçersiz olması anlamına da gelmez. Kanıtın yokluğu, yokluğun / varolmayışın kanıtlanması değildir. Herhangi bir varoluş ile kanıtının senkronize olması şart değildir. Önce hipotez (sezgi) vardır sonra bilimsel (kanıtlanmış) bilgi..."

"Biraz ara verelim, ne olur" dedi berber. "Beynim dumura uğrayacak neredeyse. Ne bu yahu konuşulanları anlayacağım diye kafam şişti, gakgakgubarak oldum."

Berberin münasebetsizlikleri en çok Midas'ı sinir etmeye başlamıştı. Zira hakem rolünü kendi oynuyordu. Tartışmanın kurallarının ihlal edilmesine göz yumması düşünülemezdi. Berberi, evsahiplerinin misafirperverliğine yakışmayacak bir üslupla yine azarladı:

"Ne oldun ne oldun? Berber karıştırdın yine, senin bu efsanedeki rolün soytarılık değil berberlikti." Midas yetmiyormuş gibi bir de Pan yüklendi:

"Midas haklı berber. Tıraşı kes!"

Gülüştüler.

Berber hariç elbette. O kendini savunmakla meşguldü:

"Hah bu espriyi ben yapsam gülmezsiniz, size avam gelir çünkü; sayın tanrı yapınca gülünmeli değil mi? Peki ben gakgakgubarak deyince niye gülmediniz?"

Söylenecek söz yoktu. Hep birlikte, "hadi öyleyse gülelim" dediler ve yine gülüştüler. Ardından bir kez de bu şekilde gülmelerine güldüler. Biraz önceki panel ciddiyetinin yerini şimdi şen kahkahalar almıştı. "Neymiş bu lafın anlamı?" diye sordu Midas, hâlâ gülüyordu. "Bir anlamı yok" dedi berber. "Şarkı ismi. Apollon'u dinlerken hatırladım. Apollon bütün bu anlattıklarını okumuş da ne olmuş? Şarkı da böyle diyor. Oku oku adam ol, şah ol, mat ol, rezil ol, geber!"

"İşte bu da bir ideoloji" diye yeniden ahkam kesmeye girişti Apollon, "sokağa egemen olan ideolojik söylem... İdeoloji şarkıda türküde politikada dinde eğitimde ekonomide dizi filimde, böylece yaşanılan toplumsal süreçlerin işleyiş mekanizmalarını (kurallarını) ve oluşturduğu yapıları etkileyen bir dolayım olur."

Telegöz bir süredir tartışmaları içeriden izliyordu. Zira kuralsız

hikayesine kaldığı yerden devam edebilmek için bir punduna getirmek istiyordu. Ama Apollon'un bu son sözleri üzerine pür dikkat kesildi. **Dolayım?** Bunun frenkçesi *mediation*, yani vasat ortam araç filan anlamına da geliyordu. *Mediation* ve *media* benzerliği de ilginçti elbette. Bunun ilk kez ayrımına varıyordu, keyiflendi. Çünkü şurada ideoloji ve medyayı ilişkilendirerek yaptıkları tartışma daha da anlamlı olmuştu.

Ama kafasındaki sorun şuydu aslında: Tamam, ideoloji bir dolayımdır, ama toplumsal formasyonun ideoloji politika ve iktisadi düzeylerin eklemlenmesiyle oluştuğu şeklinde bir teorik önkabulden hareketle ideolojiyi ele alanlara ne demeli? İdeolojiye politikadan görece özerk misyon yüklenmesi, ideolojik sorunların çözümü için görece özerk yapılara bel bağlanılması vb. yaklaşımları açığa vurmamış mıydı vakti zamanında?

Efsaneyi inanılır kılmak için şöyle bir şey önerilemez miydi? *Bu doğrultudaki tartışmaların yoğunlaşması, teorik faaliyetin çözümüne yönelmesi gereken nokta, yani fikri üstünlüğün yeniden üretilmesi sorununun çözümü, herşeyden önce ideolojik mücadele alanında bulunabilecek bir sorundur...* Tamam, diye düşündü Telegöz, bu önermede bir sakınca yok. Peki bunun devamında şöyle bir şey söylenemez miydi? *İdeolojik politik ve ekonomik mücadele alanları hep iç içe ve örtüşük haldedir.* Elbette bu önermede de hiç bir sakınca yok, diye düşünmesini sürdürdü Telegöz. Bu iki önermeden sonra ne önerilebilirdi, kafasını toparlamaya çalıştı, hah şöyle bir şey dedi kendi kendine: *İdeolojik politik ve ekonomik mücadele alanlarının hep iç içe ve örtüşük olmasına rağmen, her alanın kendine özgülüğünün diğerlerinden görece farklılığının yadsınmaması, özellikle her sorunun çözümünün ait olduğu alandan gelen başkalıklar taşıması açısından gereklidir...*

İşte burada Telegöz'ün kafası iyice karışmıştı. Felsefi bir spekülasyona daldı! Zira bu görece özerk alanların *altsırasal* bir boyutta mı, yoksa *düzenleşik* bir boyutta mı algılanıyor oluşunun epistemolojik bir önemi vardı. Yani, dedi kendi kendine, aslında tam Apollon ile tartışılacak bir mevzu. Ama berberin olduğu yerde bunu nasıl konuşacaktı ki? Çaresiz bir başına düşünmeyi sürdürecekti.

Şunu eskiden beri biliyordu: Politik tercihlere göre, ideolojik mü-

cadele temeldir denirse reformizme yönelinecektir, politik mücadele temeldir denilirse devrimciliğe... Devrimciliğinden vazgeçmek istemeyen, politika iktisat ve ideolojinin özerk yapılar olarak birbirine eklemlendiği ve bunlara dair sorunların çözümlenmesinin bu eklemlenmeyle ele alınması gerektiğini ileri süren teorik tespitlerden uzak durmalıydı. Bunu özellikle Apollon iyi biliyordu. Telegöz, şimdi, berberin öfkesini yeniden üzerime çeksem bile Apollon'a bu konuda destek vermeliyim diye düşündü:

"Sana bütünüyle katılıyorum Apollon" diye söze başladı. "İdeolojinin bir dolayım olduğundan sözetmen isabetli oldu. Gerçekten de ideoloji, dediğin gibi, yaşanılan toplumsal süreçlerin işleyiş mekanizmalarını ve oluşturduğu yapıları etkileyen bir dolayım oluyor. İzninle buna bir iki şey eklemek istiyorum." Diğerleri elbette Telegöz'ün kendi iç tartışmasının devamını şimdi yüksek sesle yaptığını farketmemişlerdi. "İdeoloji esas olarak üst yapının bir dolayımıdır" diye sözlerini sürdürdü Telegöz. "Politikadan kültürden estetikten özerk ve ayrı bir alan olarak ideolojiden söz etmek bizi yanlış bakış açılarına sevk eder. Efsanemizdeki ideolojik söylemi ön mesele kılarken buna dikkat etmemiz lazım. Çünkü ideoloji, üst yapıdaki toplumsal bilinç biçimlerinin dolayımıdır; bunların hayat bulduğu ortamdır. Bunların ifade edilişidir ve / veya tersi, yani bunlar ideolojiyi ifade ederler. Politika, hukuk, estetik gibi toplumsal bilinç biçimleri ya da alanları düzenleşik ilişki içindedirler. Deyim yerindeyse, elma armut gibi kategorilerdir. İdeoloji ile bunlar arasında artsırasal bir ilişki vardır. Yani mevya ile elma ve armut arasındaki gibi... İdeoloji toplumsal yaşantının her alanında ifade edilir."

Telegöz'ün Apollonvari konuşması diğerlerini çok şaşırtmıştı. En çok da berberi elbette. Berber, bekleneceği üzere, bu anlatıma yine itiraz etti:

"Valla önce böyle ağdalı konuştuğun için seni tebrik ederim. Daha önceden, entelektüellerin *esoteric* diliyle dalga geçme konusunda senin de benim gibi düşündüğünü aktardığım için de okuyuculardan özür dilerim. Yahu söylediklerinden tek aklımda kalan elma ve armut. Ne demek istiyorsun Zeus aşkına?"

"Kızma berber" diye gönül alıcı bir ses tonuyla konuşmasını sürdürdü Telegöz. "Bazı konular başka türlü anlatılamıyor işte. Bu

söylediklerimden çıkartacağım sonuçlar önemli: Efsanemizi ideolojik bakımdan inandırıcı kılmaya çalışırken; politik mücadele aracı benzeri, ya da bu araçtan bağımsız bir ideolojik mücadele aracı yaratabileceğimizi sanmayalım. Ben buna dikkat çekmek istedim. Yani, politika alanının temel alınması gibi, ideoloji alanının temel alınabileceğini düşünmeyelim. Yani, politika üretimi gibi münhasıran ideoloji üretebileceğimiz yanılgısına düşmeyelim. İşte efsanemizde ideoloji bu anlamda münhasıran bir ön mesele olamaz. Olur denirse bu bizi *bilincin nesnesi düşüncedir* demeye filan götürür."

Telegöz burada aslında Pan ile Apollon arasında gündemden çıkmış (ve haliyle bu kitapta ele alınmayan) politik bir tartışmanın bilançosunu çıkarıyordu. Tartışmanın özeti şöyleydi: *Politik mücadelenin aracı münhasıran partidir, evet; ekonomik mücadelenin aracı münhasıran sendikadır, evet; ama ideolojik mücadele aracı olarak münhasıran bir ideoloji üretim örgütü filan düşünülmemeliydi.* Ama Apollon bunu böyle düşünebilmişti işte. Oysa Pan'a göre, ideolojik mücadele ve ideolojik çözümler, politik, estetik, kültürel vb. bütün toplumsal bilinç alanlarında sürdürülmeliydi. Bunların salt ideolojik aygıtlarla yapılacağı yanılgısına kapılmadan, politikanın ekonominin estetiğin kültürün ve gündelik yaşantının kısacası bütün bunların aygıtlarıyla yapılacağı ihmal edilmemeliydi. İşte Pan bunları savunduğu için Apollon tarafından pratikçi ve kaba solcu olarak suçlanmamış mıydı? Oysa Pan haklıydı. İdeoloji ön meseledir derken, bunun, politik mücadelenin önünü açacak bir yol olduğunu, ideolojinin bu anlamda da bir dolayım olduğunu vurgulayalım ve bu nüansı ortadan kaldıralım, demişti. Hayret Apollon da şimdi Pan gibi konuşuyordu.

Ama o zamanlar Pan'ın ciddi kaygıları vardı. Aksi halde militanlar, politika alanlarından ideoloji alanına geçmeyi eve kapanıp ideoloji üretmek, eğitim çalışması yapmak ya da ideoloji çözüm binasında ideolojik sorunların çözülmesini beklemek olarak anlayabilirlerdi... Nitekim uzun süre böyle anlaşılmıştı. Apollon bu eski tartışmaları gerçekten de unutmuşa benziyordu. Amaaan boş ver, dedi Telegöz kendi kendine: "Gündemden çıktı bunlar. Hem ben bunları niye düşünüyorum ki. Garibim okuyucu kitabın kurgusuyla alakasız bu çağrışımlardan mutlaka hiç bir şey anlamamıştır."

Gerçi şimdiki tartışmada da görünen oydu ki, şeflik tarzı tartışması bütün bunlara galebe çalacaktı. Çobanların tanrıları, yani şeflerin şefi Apollon ve Pan, ideolojiyi eski tartışmada olduğu gibi ön mesele yapmaktan vazgeçip "siyasi pratiğe" soyununca, bu kez de tarz (söylem) muhtevaya (eyleme) tekaddüm etmiyor muydu? Ama okuyucunun henüz bundan da haberi yok ki, diye duraksadı Telegöz. Bakalım, Pan ve Apollon bunları nasıl tartışacak diye de merak ediyordu ama...

Aslında Apollon, Telegöz'ün kukumav kuşu gibi bunları düşündüğü sırada ideolojinin siyasi pratiğe soyunmuş haline de işaret etmişti. Evet, hâlâ "sokağa egemen olan ideolojik söylem"den söz ediyordu Apollon.....

Telegöz tefekküründen tam kurtulamamış, henüz tam anlamıyla müdrik olamamıştı Apollon'un diğerlerine anlattıklarına. Kopuk kopuk bazı sözlerini birleştirip bir anlam çıkarmaya çalıştı: "Şimdiki televizyon kanallarının yani tekno-ideolojik saldırı aygıtlarının dolayımında kontrpolitik yöntemler var" diyordu Apollon. Efsaneye karşı olanların efsanenin argümanlarına sahip çıkarak efsaneyi nasıl etkisizleştirdiklerinden, inandırıcı olmaktan çıkardıklarından dem vuruyordu belli ki. Din karşısında daha etkili bir dinle mevzilenmek olmazdı; mesela, din gibi bir sosyalizm olamazdı. Peki kontr medya bir çözüm olur muydu? *"Belki sonuçta sistem içi bir mücadele gibi görülebilecek olan ama esasta bir karşıt medya yaratmanın köşe taşlarını döşeyecek olan bir toplumsal denetimin sağlanabilmesi için çalışmak gerekebilir"* demişti Apollon sözünü bitirirken. Pan, lafı Apollon'un ağzında bırakırcasına hemen atıldı:

"Bu son söylediklerin beni cidden korkuttu Apollon. Korkumun ilk nedeni sistem içi toplumsal denetimi sağlayabilme isteğinin bir politik tercih haline gelmesi... Böyle olursa seninle birlikte aynı efsaneyi nasıl anlatabiliriz bilemiyorum. Çünkü benim inandığım efsane, sisteme karşı toplumsal isyan zemininde bir anlam taşıyor. Senin bu tercihini süreç içinde rasyonalize ederek, şimdiki faaliyetlerden sistem içinde mücadele eden ve toplumsal denetimi sağlayan türden organikleşmiş bir kitle partisine sıçramanın filan gözetilmiş olması mı söz konusu? O zaman kuralsız isyankar efsanemizin yerini, kuralları efsanemize karşı olanların koyduğu bir hikaye almaz mı? Yani kelimenin gerçek anlamıyla bir hikaye

haline gelebiliriz. Korkumun ikinci nedeni, söz konusu olan kontra anlamında bir karşıt medya mı, değil mi? Kontra medya kavramına bel bağlamamak lazım. Kimisine laf kalabalığı gibi gelebilir ama, bana göre, karşıt, *kontra* olmamalı *anti* olmalı; tabii bununla kastettiğin politik tutum önemli. Kontra tercihi, her zaman, karşı tarafın zeminine geçip döğüşmeye kalkışmaktır. Bunu, güçlü olan taraf, kontr gerilla ile göze alır, bazen döver, bazen dövülür. Ama devrimci güçler karşı tarafın zemininde kontra yapmaya kalkıştıklarında dayak yerler. Kontra olmamak lazım. Parça parça koparıp almayı tercih eden gerilla tarzını savunmak lazım."

Kaba sabalığıyla bilinen Pan şimdi kibar kibar anlatıyordu meramını. Medya ve sokak arasında karşılıklı etkileşim vardı. Medya sokağın elindeki politikayı kendi eline alıyordu. Ve yine bunu enginardıç gibilerinin "sokak" üslubuyla sanki sokaktakilerin kendi yargılarıymış gibi sokaktakilere iade ediyordu. Özcesi medya ile sokak feed back ilişkisi içindeydi. Günlük konuşma ve sokaklar ise ideolojinin yeniden üretiminin önemli mekan ve zeminlerinden biri... Zira ideolojinin sirkülasyonu buralarda sağlanır, sözleriyle Pan da Ufuk Uras'ın tespitine katılıyordu. Bu nedenle kim sokağa hakim olursa o kazanırdı! İşte umudun devinmesi ancak böyle olurdu. Bilim ya da teori sokakta tek başına yetmezdi. Yetseydi, devrimi bilim adamları yapardı. Burada sokaktaki politika önem kazanıyordu. Ve elbette gündelik hayatın eleştirisi üzerine kurulu bir söyleme sahip politikalar...

"Sokaktaki insanla ideolojik ilişki ancak böyle kurulabilir" diye Pan'ın söylediklerini destekledi Apollon. Telegöz bu ikisi arasında bir kavga daha beklerken işte yine anlaşmışlardı. Apollon devam etti:

"Sokaktaki insan doğru saydığına, doğru bildiğine inanır. Bunu ya kendi bilir ya da biri ona öğretir. Şimdi medya bildiriyor ve öğretiyor! İnsanlar, şimdi böyle bilgi sahibi oluyor. İdeoloji bildirir gösterir tasvir eder, bilim tahlil eder; ama ne için kimin için? İşte bütün mesele. Biz bu meseleyi çözebildik mi, inandırıcı olabiliriz! Zira ideolojilerin misyonu hiç bir zaman sona ermez, bir ideoloji yenilir ya da egemen hale gelir. Ama ideolojik olandan kaçınmak mümkün değil. Çünkü ideoloji kolektif subjektivizmin, yani toplulukların niyetlerinin, arzularının bir mecburiyeti..."

Apollon'u desteklemek sırası şimdi Pan'a gelmişti:

"Şöyle özetleyebilirim Apollon" dedi. "İnanmak, ideolojiktir. Sormak ve bilmek, teoriktir. Aramak, politik ve pratiktir. Bulmak, politik ve pratiktir."

"Praxis ise bunların hepsi. Sosyalizm praxistir, yani bilim ideoloji politika üçgeni" diye tamamladı Apollon Pan'ın sözlerini. "Yeter ki, ideolojiyi ele alırken, dolayım anlamına gelen mediation ile düşünce enerjisini yoğunlaştırarak maddeyi değiştirme anlamına gelen meditation'u karıştırmayalım."

Pin pon topu seyreder gibi bir Apollon'a bir Pan'a bakarak tartışmayı izlemeye çalışan berber, kendinden emin şekilde ayaklarını uzattı ve koltuğuna yaslanarak konuştu:

"Haa şimdi anladım." dedi. "Teorik araçlar ile metodları bir araya getirerek bilgi üretmek, yani meditasyon, 'idelojinin ön mesele olmasının' bir tür algılanışı. Yani meditasyon pratiksiz praxistir, yani yumurtasız omlet."

Berber bu mükemmel formülasyonuyla herkesi hayretlere gark etmişti. Apollon "işte kültür devrimi bu!" diye haykırdı. "Berberlerin bile ideolojik meseleyi kavraması, tartışmaya katılması." Biraz durdu ve mutlulukla gülümsedi. "Bakın ne hatırladım? Yaşadığımız ilk çağı... Sen de dinle berber. Bana geçenlerde kültür devrimi ile neyi kastettiğimi sormuştun. İşte şimdi yeri geldi ve sana tanımını yapacağım! Hem de kültür devriminin şiirsel tanımını..." Apollon gözlerini yumdu ve huşu içinde şiirini terennüm etmeye koyuldu:

"Köle sahipleri ekmek kaygusu çekmedikleri için felsefe yapıyorlardı, çünkü ekmeklerini köleler veriyordu onlara; köleler ekmek kaygusu çekmedikleri için felsefe yapmıyorlardı, çünkü ekmeklerini köle sahipleri veriyordu onlara. Ve yıkıldı gitti Likya."

Apollon sustu ve hemen devamını Midas getirdi.

"Köleler felsefe kaygusu çekmedikleri için ekmek yapıyorlardı, çünkü felsefelerini köle sahipleri veriyordu onlara; felsefe sahipleri köle kaygusu çekmedikleri için ekmek yapmıyorlardı, çünkü kölelerini felsefe veriyordu onlara. Ve yıkıldı gitti Likya."

Midas da sustu ve hemen devamını Pan getirdi.

"Felsefenin ekmeği yoktur, ekmeğin felsefesi. Ve sahipsiz felsefenin ekmeğini, sahipsiz ekmeğin felsefesi yedi, ekmeğin sahipsiz

felsefesini felsefenin sahipsiz ekmeği ve yıkıldı gitti Likya. Hâlâ yeşil bir defne ormanı altında."

Adeta hep birlikte yaşadıkları ilk çağa dönmüşlerdi, büyülü bir ayin yapıyor gibiydiler. Berber hariç.

"Ufuk Uras, sizin şimdi okuduğunuz Melih Cevdet'in Defne Ormanı adlı bu şiirinde eşitsiz sosyal ilişkilerin tarihsel arkaplanını çok güzel ifade ettiğini söylüyor" sözleriyle kendilerine geldiler.

Büyü bozulmuştu. Tekrar tartıştıkları mekana avdet ettiler. Apollon'un çantasından çıkarıp sehpaya bıraktığı kitabın sekseninci sayfasına parmağını bastırmış ve sırıtmış vaziyetteki berber onları bekliyordu.

Ve tartışmalarına kaldıkları yerden devam ettiler. Konuşuyor, konuşuyorlardı. Bu bölüm de amma uzadı diye düşündü berber. Yazar ben olsaydım, çıkarırdım kitaptan. Amaaan bana ne yahu dedi. Koltuğuna bir güzel gömüldü. Pan ve Apollon'u izlemeye koyuldu. İkisi de zaten, adeta bizi izlemeye devam edin der gibiydiler. İşte Midas hakem ve kendisi yine seyirci. İdeoloji, medya filan diyorlardı, ama kendileri de seyirlik bir iş yapmıyorlar mıydı netice itibariyle? Konuşmalarından anlayabildiği, Apollon'un kibar sözcükleri kullanması, Pan'ın ise kaba saba konuşmasıydı.

.....

"Ben, senin beni anladığını bildiğim için seni anlıyorum. Çünkü sen, benim seni anladığımı bildiğin için beni anlıyorsun" dedi Pan.

"Benim seni anladığımdan kuşkulandıkça beni anlamayı azaltıyorsun. Senin anlayışın azaldıkça, seni anlayışımı azaltıyorsun, farketmiyorsun" dedi Apollon.

"Peki ama nasıl? Çözüme yeni bir soru soracak kadar yakınım." dedi Pan.

"Kelimelerimi istihdam et." dedi Apollon.

"Sorularımı yanıtlarken bana destek veriyorsun." dedi Pan.

"Aynı kulvarda koşuyoruz. Ama rakip değiliz. Birbirimize ihanet etmiyoruz, ama kulvarı tahrip ediyoruz. Eğitilmemiş yarış beygirleri gibiyiz. Yuppieler paylaşım yerine yarışmayı koydular. Yoksa onlara mı öykünüyoruz? " dedi Apollon.

Karagöz ve Hacivata ne kadar benziyorlardı. Ama bu benzetme değildi. Konuşmalar aynen bunlardı, sadece şimdi kıyafetleri farklıydı. Sanki başka bir efsaneden gelmiş gibiydiler. Berber gözleri-

ne inanamadı, sahiden de Pan'ı Karagöz Apollon'u da Hacivat olarak görüyordu. Eh, çünkü rüya görüyordu, koltuğunda uyuya kalmıştı. "Siz susun ben konuşacağım. Çağrışımlar kumanda cihazı, anıları zappingliyor" diye sayıklamaya başlamıştı üstüne.

"Hoop berber, Üsküdar'da sabah oldu uyan" diye dürttü Midas berberi.

"Konuşuyorum sus diyorsunuz. Uykum geldi uyutmuyorsunuz. İnfilak edeceğim bilmiyorsunuz" diye homurdandı berber.

"Sen neyi biliyorsun ki?" Midas yine berbere takmıştı. Berberin yardıma ihtiyacı vardı. Yerinden doğruldu, televizyonun yanına gitti:

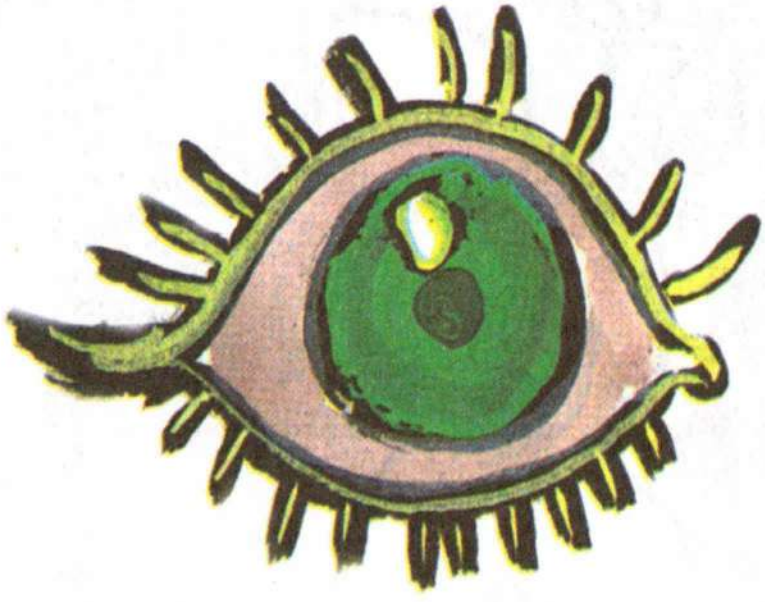
"Valla Telegöz" dedi, "şunları dinlemektense seni dinlemeye seve seve katlanabilirim. Seninkiler daha sahici!"

Telegöz ne diyeceğini bilemedi, zaten ne dese saçma bulmuşlardı:

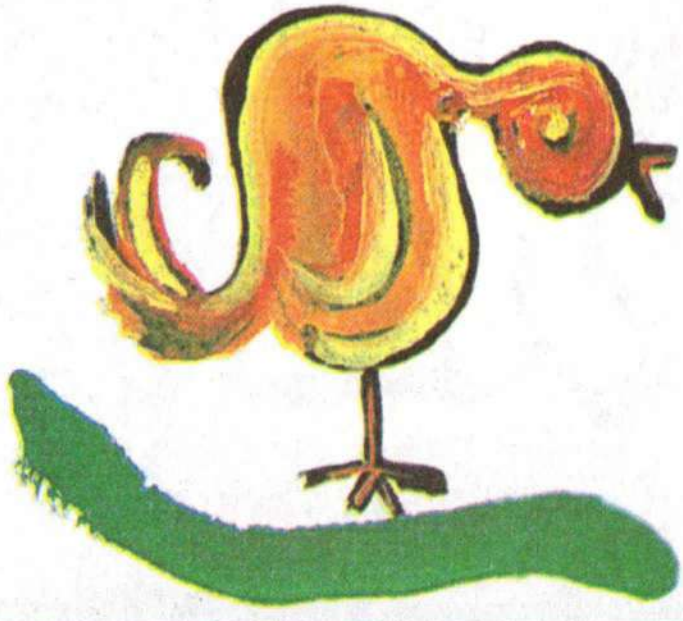
"Zemheri ayında gülüm gül isteme benden. Hikaye iste..."

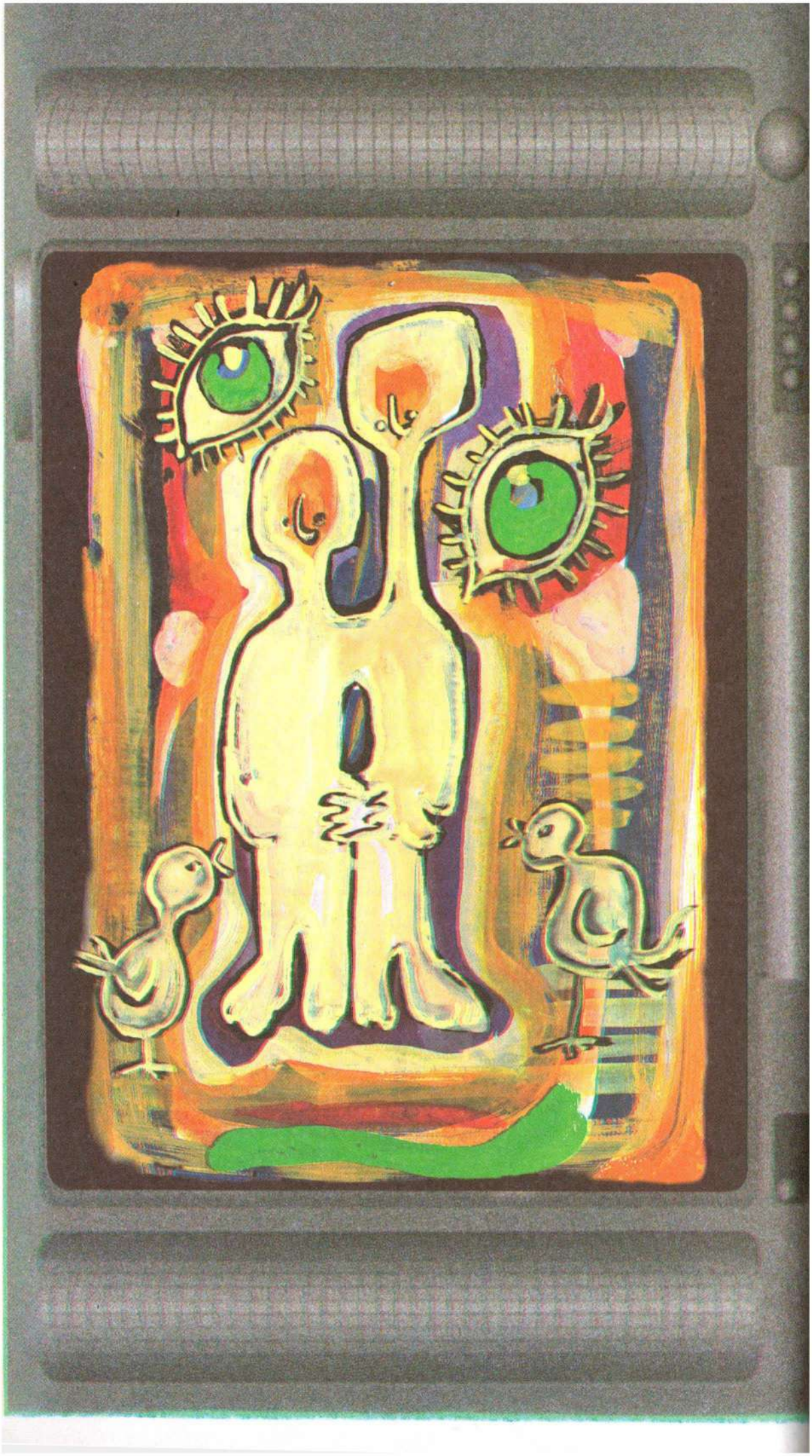
"Tamam tamam Telegöz, uzatma, sana engel olan yok, döktür bakalım."

Midas bunu söyledikten sonra televizyonun sesini açtı...

üçüncü ara bölüm

"the vanishing point"

bu isimle bir film seyretmiştim, ölüm noktası... ne zaman tek başıma yolculuğa çıksam, mutlaka hatırlarım.

yola henüz revan olunmuştur ve gecedir. araba sürerken kaza yapmak ve ölmek ihtimali akla gelir. ve bu arada gerçekten de trafik kazasımsı bir tehlike yaşanır. ne denir?

"hikmetihüdadansualolunmaz"

vitesi yeniden ikiden üçe üçten dörde dörtten beşe geçirdin. rüzgarın oğlusun artık.

iki adım ileri bir adım geri. iki bir üç. o ki üçgen genetik bir uğultudur. bilim ideoloji politika; teori politika pratik; sosyalizm devrim örgüt; özgürlük eşitlik kardeşlik...

damar... çatlar... kan akar... mezbaha kokusu gelir... sütlüce mezbahası eskiden halici kokuturdu. sıcak geceleri pislik ıslatırdı. kan kokusu terine karışırdı. kan ter içinde kalmazdın.
kana kan intikam. kurt kanı. kürt kanı. memleketi kan tuttu dört yandan. kan, pis kokar her zaman.

çok alametler belirdi ve ben artık sıkıldım. "kara delik" geçmişimizi yuttu. artık geçmişimiz yok. "kara delik" patladığında geleceğimiz olacak.
.....

tarihsel bir dönem sona mı erdi? otoyolda aniden ışıklar söndü. karanlığın homurtusu var. ne yapacağım şimdi? bilmiyorum. bilmek ya da bilmemek, işte bütün çözüm. karanlığı yazmak. karanlığı bilmek. karanlığı çözmek.

zevke bak! ben de farları söndürdüm, şimdi karanlıkta sürüyorum. kara bir deliğin içine doğru hızla gidiyorum. yine kara delik. kara delik bir mecaz. ama işte bu mecaz bir gerçek. ben gerçeğin sahicisini severim.
.....

kan, her zaman, pis kokar.
ölüm ağlatır. ateş yakar su ıslatır
ölüm ağlatır. (her ölüm ağlatmaz mı?
keşke her ölüm ağlatabilse.)

ben her ölüme bir çimdik yaşam
katıyorum. (şimdi şimdi şimdi.) bütün
şiirlerden ölüm sözcüğünü
ayıklamalıyım. ama yerleri boş
kalmasın; bir önceki sözcük bir
sonraki sözcükle hemen bitişsin, arada
sakın ölüm olmasın. belki her gün
yalnız bir sayfa, ama; kavlim olsun.
ben bu yaşamı (ölmeyerek) bitireceğim.
ölümü tüketeceğim.

oysa kendi sessizliğini duyabilmelisin,
işitebilmelisin. kendi sessizliğini
dinleyebilmelisin.

kendi sessizliğine doyabilmelisin.

karanlık mı? sesime gel...
arabanın penceresini açsam ve bir
bağırsam bir bağırsaaaaaaaaam.
karanlıkta görerek karanlığı delerek
sessizlikte duyarak sessizliği bozarak
sesime geeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeel...
.....

hiç kimse sesime gelmiyor. sesime
gelmiyorsunuz. sadece panellerde
düğünlerde cenazelerde bir araya
geliyorsunuz. cenazelerde sol
kollarımızı kaldırdığımızda
yumruklarımızı eskisi gibi güçlü
sıkamıyoruz artık. gevşek.

yumruklarımızı sıkınca yıldız çıkmıyor.
ve artık hüngür hüngür ağlamayı
öğrendik, sessizce ıpıslak sicimler
akıtmak yerine. insanoğluinsan olduk.
artık, yalnızca düğünlerde ve cenaze
törenlerinde ve davetiyeli yemeklerde
birbirimizi görüyoruz. ve hepimiz
turgut uyar'ı tekrarlıyoruz:

"siz ne zaman öldünüz allahaşkına
yani ne zaman karlar bile erimemişti
haber yoktu nisandan
....
herkes ne zaman ölür elbet
gülünün solduğu akşam aldım anlayamadım
öldüm anlayamadım almadığım akşam
....
ne zaman gülüm solar ne zaman deniz
ne zaman akşam
.....
öldüm ben
....."

ölürüm ben...
ölürüm ben bu yolda, şu arabayı
sürerken bile.
ama yine demezler mi, arabayı devirdi
yine hergele.
demezler mi?
.....

şimdi artık lacivert bir sabahın
mahmurluğundayım. farı söndürsem mi
söndürmesem mi? pencere aralığından
serin alacakaranlık ürpertisi. pencere
aralığından gelen rüzgarın sesi. şu
karşıdaki kamyon farı mı sarı yıldız mı?

altında inorganik bir madde var hareket halinde. sen, organik bir yaratık, hem onunla hareket ediyorsun hem de kendi içindeki kıpırtılarınla. senin organik hareketlerin inorganik maddenin hareketinin başlamasına hızlanmasına yavaşlamasına neden oluyor. önce kontağı açıp motoru çalıştırıyorsun. sol ayağın debriyaja basıyor, sağ elin vitesi bire takıyor ve sağ ayağın gaza basıyor, sol ayağının debriyajdan kalkış ivmesine uyumlu. ellerin direksiyonda. işte organik ve inorganik hareketin bileşkesi... bu arada motorun sesini ellerine gelen titreşimden duyuyorsun. gaz verdikçe karbüratörün kiri sana geri geliyor. denetimindeki inorganik madde hızlanarak hareket ediyor. sen onu denetliyordun ama artık o seni denetlemeye başlıyor. onun senden beklediği hareketleri yapıyorsun.

.....

ben hep beklediğin hareketleri yapardım. reflekssiz. iskelede beklerdim. gözlerimin asudegisine bir vapur yanaşırdı. sigaramı yakardım, vapura duman olurdu. genzim tutuşurdu. dururdum. beklerdim. aklıma bi şey gelmesini beklerdim. aklıma hiç bi şey gelmezdi. sakinleşirdim.

ne zormuş olmak. olmamak hep kolaymış. oysa bütün mesele olmakmış. ama ben niye böyle oldum? sebebimsin. sonucunum...

şimdi deniz kenarındayım.
kaya sahici bir mücevher. çünkü üstünde köpüklü zümrüt yeşili ve altında yosunlu iğrenç kahverengi var.

sahi şimdi deniz kenarındayım.
"or'da kimse var mı?"
dur ben bi varıp bakıyim.
.....

bakıp gidiyorsun. altındaki arabayla birlikte yolun üzerinde akıp gidiyorsun. ama artık ikiniz de yola mecbursunuz. yolun istediğini yapmaya. dikleşince vites küçült gaz ver. motoru boğmadan. viraj gelince direksiyonu çevir. yavaşlaman gerekiyor. freni pompala ve yola devam et. sen ve araba ikiniz birlikte, yoldasınız. yol arabanın hareket etmesi için yapılmış, araba da senin oturduğun yerde durduğun halde hareket etmen için. altta yol, üstünde araba hareket ediyor, araba yolda gidiyor, sen arabada... birlikte gidiyorsunuz. şimdi yol arabaya, araba sana hükmediyor ve sen arabayı sürüyorsun, evet araba yolda gidiyor. sen arabayı ve yolu kullanıyorsun. ama şimdi yolun ve arabanın senden beklediklerini yapmaya mecbursun. ve bunları onlar düşünmüyor, sen düşünüyorsun. yol sesini çıkarmıyor, motor sadece homurduyor. sigara dumanı ve egzos ve yoldaki toz. sonra kimin kimi denetlediğini unutuyorsun. artık yolda giden sensin, sen var ya sen, artık inorganiksin, motordaki silindir

pistonunun inip kalkması gibi,
bütünüyle reflekssin, iyi ama
düşünüyorsun. hayır artık
içgüdülerinle yol alıyorsun. bulutlara
bak. kümülüs. yağmur ne zaman gelir.
kayarsın. sola dön virajı. köprüden
önce araç geçmek yasak. seni bir de
yol kenarına konmuş trafik levhaları
yönetiyor, kurallara uyman için.
kuralsız bir bozkırdasın, yani ki
tarifi zor.
tarifi yoktur ama mutlaka tarihi
vardır. tarihe bak, bul bir meydan
savaşı, bozkırı zikredersin.. önemli bir
şahsiyet gelsin, burada bir kaza
yapsın, bozkırı tarihe geçirsin.
olmadı, dördüncü vitestesin.
bağırıyorsun, öyleyse beşinci vitese
geçmelisin, farkına bile varmadan;
o farkına varır, bağırmaktan vazgeçer.
camı açıp serinliyorsun.
çağrışımlarınla esriyorsun. bir o yana
bir bu yana. tek bir konuda takılmak
imkansız. çağrışımların vitesle
değişiyor. atlıyorsun. şimdi bir tek
sen varsın
.....

oysa sen yoktun. çalışma masamın
dayandığı duvarda, yani tam karşımda
kocaman bir resmin vardı. resminle
yıllarca konuştum, tartıştım.

hiçliği tartıştım. seni ikna edebilmek
için her seferinde sana tezel'in ne
dediğini aktardım. ama nereden
bileceksin ki...

bir *düğün gecesi*'ni okumuştum. kitabı kaybetmiştim sonra. ama tezel'i çok sevmiştim. bir sevgilim olsa diyordum, tezel gibi... ve joan baez gibi de sesi olsa diyordum tezel'in. ne güzel olurdu. kitabı kaybetmiştim ama tezel'in her sözünü zihnime adeta kaydetmiştim.

hayır, "intihar etmeyeceksek içelim bari" sözünü değil yalnızca, her sözünü...

sen bilmezsin, ama resmin bazen itiraz ederdi dediklerime ve ben hemen tezel'den yine alıntı yapardım.
.....

sonra sen çıktın geldin. geleceğini öğrendiğimde resmine artık gerek kalmamıştı. hem resmini orda, tam karşımda gördüğünde seni abarttığımı bilecektin. resmini çerçevesinden çıkardım, çekmeceye koydum. çerçeve boş kalmıştı. güzel bir çerçeveydi. onu kaldırmaya ya da boş kalmasına kıyamadım. bir şeyler yapmalıydım, onu değerlendirmeliydim. hah dedim. tezel'in resmi yoktu ama sana yıllardır alıntı yaptığım sözleri vardı. bunların yer aldığı sayfaları alırdım, hani şu büyüten fotokopi makineleri var ya, onlarda cümleleri büyüterek fotokopisini çekerdim. çerçeveyi en çok onlar anlamlı kılardı.

kitabı aradım. baskısı kalmamıştı. güç

bela sahaflarda buldum. heyecanla ve tutkuyla, sayfaları çevirdim. sana yıllardır zihnime kaydettiklerimden yaptığım alıntıların sahicisini aradım. aman allahım yoktu böyle bir şey. tekrar tekrar ama tekrar tekrar okudum. yoktu yoktu yoktu işte...

meğer sana yıllardır yaptığım alıntıları tezel söylememiş, hepsini ben uydurmuştum
.....

bunu farkettiğimde vakit geceydi ve ışıklar sönmüştü. içime doğmuştu, emindim, gelmeyecekti. önce bomboş oturdum. durdum. olmadı. sonra iki mum ışığında sabaha kadar şiir okudum. ama sürekli değil, ara ara. çünkü aralarda düşler kurdum. düşler bozdum. düşlerde düşünceler keşfettim. dertlerime çareler buldum. ve teorik sorunlarıma pratik çözümler ve pratik sorunlarıma teorik çözümlemeler... ideolojik açmazlarıma politik anahtarlar uydurdum. reel politik maymuncuk, apolitik kilitleri açtı. utandım. bilim imdadıma koştu.

iki mum ışığında hoş bir yarım aydınlık.
iki mum ışığında loş bir yarım karanlık.
ve yarım aydınlıktı.
ve yarım karanlıktı.

yazdığım kağıtta elimin gölgesi,

cümlelerimi görmemi engelledi. ne yazdım okuyamadım. ne okudum bilemedim.

bu kez feylezoflar imdadıma koştu. aman feylezoff, off...

ancak kısacık ve küçücük mutlulukları olabilir sıradan ve sahici insanların. bunu farketmezler bile ve bunu yalnızca şairler farkedebilir belki. kısacık ve küçücük mutlulukları, sıradan ve sahici insanların, ancak şiire dökülebilir, şiir olabilir, başka türlü anlatılamaz. kısacık ve küçücük mutlulukları sıradan ve sahici insanların, ömre bedel olur. bu bedeli hiç bir sıradışı varsıl ödeyemez; parası pulu yetmez, upuzun ve kocaman ve umutsuz mutlulukları yetmez. zira herşeyleri vardır varsılların, umuda ihtiyaçları yoktur. öyleyse herşeyleri var olan varsılların yalnızca umutları yoktur. oysa hiç bir şeyleri yoktur sıradan ve sahici insanların. ancak kısacık ve küçücük mutlulukları olabilir ve upuzun ve kocaman umutları.

bunu ancak feylezoflar bilir.
sakallı marx buna devrim demiştir.

sıradan ve sahici milyonlarca insan, bunu farkettikleri zaman, umutları devinir, devrim olur...

(kitaplardan türlü çeşitli devrim alıntıları yaparsın. bu alıntıları

karşı karşıya getirir, yıllarca ve yıllarca tartışırsın. sonra bir alıntıda karar kılarsın. ve sonra döner, kitaplara yine bakarsın. ama yaptığın alıntı yoktur. kimse söylememiştir. sen uydurmuşsundur. işte devrimcilik budur.)

peki umut tükenmez mi hiç?
ya tükenirse?

"umudun tükenişi" gibi bir sözü kimbilir kaç yazar kaç yüz kere söylemiştir. umudunu tüketen milyonlarca insan bu iki kelimeyi değişik biçimlerde ve dillerde milyarlarca kez telafuz etmiştir.

şimdi burada da yine aynı kelimeler yan yana. umut ve tükeniş. umudun tükenişi. iki zıt kelimenin yan yana gelerek oluşturdukları hazin izdivaç. umut, oysa üremektir. umudun tükenişi, tuzun kokmasıdır. umut, tükenmeye meydan okumaktır. ama umudun tükenişi...

semantiğin en paradoks cilvesi...

ama bu paradoks, yaşamayı sürdürürken öleceğini farketmek denli sahici. ölürken yaşamayı istemek, ölmeyi reddetmek; tükenirken tükenmeyişin imkanlarının ortaya çıkacağını ummak. ve aksi. tükenmeyişin imkanlarının ortaya çıkacağını umut etmenin imkansızlığını kabul etmek, işte bu, umudun tükenişidir. hazindir. sadece bu

kadar. başkası yok.

yenilmişliğin kendisi kadar sahici, yenilmişliği benimsememenin ve yenmeyi hâlâ ve hâlâ arzulamanın şiddeti kadar ütopik. ütopik gerçek (soyut arzu) sahicidir. sahici gerçek (somut arzu) sadece sahicidir ve gayri insanidir. insanlar bunun için dine sığınıyor. sahici gerçek kadar sahici ve korkunç olandan azad olmak için cehennem ütopyasına bile inanmak istiyor. gerisi boş laf. gerisi palavra.

umudun tükenişini kimse kabul etmez. umudun tükenişi hiç de sahici olmaz. paradoksun iğvasına kandığın (uyduğun?) zaman intihar edersin. devre dışındasındır. ama bunun devamını getiriyorsan, yani intihar etme fikrinin devamını, ki intihar etmiyorsundur artık, umudun tükenişinin devamında olmayacak umutlara sığınıyorsundur.

sen beni dinlemiyorsun. seni dinlemem şart değil. beni şartlandırma. ben umudun tükenişi fikrini tüketiyorum. umudun tükenişini tükettiğim nokta umudun dirilişidir. insanoğlunun icad ettiği ya da uydurduğu en makbul fasittir bu.

zira sıradan ve sahici insanların kısacık ve küçücük mutlulukları ve upuzun ve kocaman umutları tükenmez hiç bir zaman. çünkü onların hepsi birer

insan kızı insan ve de insan oğlu insan...
.....

ama sen, inek oğlu inek, kamyonunu vitesinde sürsene, küçük viteste gaza basıp ortalığı ne velveleye veriyorsun. küçük çaplı ihatanla büyük iddialara soyunup niye yaygara yapıyorsun. haddini bil. kaldırabileceğin yükün altına gir. seni dinleyince ağabey on senelik gaz aldım diyenlerin gazına gelip küçük vitesinle gaza basma, yaygara yapma. motoru boğarsın. tıkanırsın. utanırsın.

ama aslında kamyona küfrediyorsun, şoförünü aklına getirmeden. gidiyorsun. yine kasisten kaçamadın, düştün ve geçtin. esniyorsun ve bıyığını çekiştiriyorsun. böyle olmamalıydı.
.....

saat gece yarısı olmuştu, hatta sabaha karşıydı. ben yarısındaydım hâlâ kahrımın. hâlâ bitirememiştim. sen hâlâ karşımdaydın. gelmiyordun. uzağımdaydın. sigara paketim boşalmıştı. ben hâlâ içimi boşaltamamıştım. uyumak istemiyordum. uyuşukluğum kafiydi. evde çay da kalmamıştı, biliyor muydun?

böyle olmamalıydı. ayağın gaz pedalını dibe kadar gömdü. kasların gergin. gözlerin sabit. böyle olmamalıydı. yol sinekleri, bu ismi sen taktın onlara,

cama yapışıyor. hatta bazısı cılk, kan. sileceği çalıştırmak faydasız.
su temizleyemiyor cama yapışmış sineği, aksine cam daha kirleniyor temizlerken. benzincide durup süngerle silmeli. çağrışımların camında cılık cılık duran düşünce sineklerini ne etmeli.

illa ki bi şey demek zorunda değilsin. sustuğunda daha çok söylüyorsun, demek istediğini. pencereden dışarı baktığında ilk gördüğün camdır. cam temizse bunu bilmezsin. ama buğuluysa ya da kirliyse, ya da şimdiki gibi kanlıysa camı farkedersin. içerin sıcak dışarın soğuksa, bil ki buğulusun, ilk sözün buğuludur, pusludur. bilirim. içerin kirlenmişse yine bilirim, baktığında kirli görürsün dışarıyı...

dünyanın neresinde olursan ol...

hani geçende sıradan bir filmi seyrederken new york'a gitmiştin. oradaki gibi değil mi?

evet. geçenlerde new york'a gitmiştim. ortalık çöp içindeydi. sokaklar ıssız ve kenarlarda araba hurdaları. taş bir binadan müzik sesi geliyordu. ürktüm saklandım. sonra kalabalık bir caddeye daldım. istiklal caddesinden farksız. bir polis benden şüphelendi. kaçmaya başladım. gece kulübü çıktı önüme. içeri girdim. zenci kadın yeni bitirmişti şarkısını. masama geldi

oturdu. hayatım roman dedi ve bana hayatını anlattı. babası albaymış. kolejde okurken gittiği bir partide içkisine ilaç katmışlar ve iğfal etmişler. kötü yola böyle düşmüş. garson ikinci içkimizi getirdi. sesimi beğendin mi diye sordu zenci şarkıcı. başımı salladım. sevindi. elalem önüme gelenle yattığımı düşünür ama bu doğru değil, dedikten sonra, senden neden bu kadar hoşlandım diye sordu, yeniden. sadece ikimiz, tamam mı, dedi. ben sustum. küpeleriyle oynuyordu. new york'tan ayrılacağını söyledi. kendisiyle beraber gidebilir miydim? gidemezdim. dışarı çıktım. bu şehri sevmiştim, bu şehre alışmıştım. bir polis yine bana baktı, ama şüphelenmedi. kaçmadım. yürüdüm. peşimden geldi koluma girdi, birlikte yürümeye başladık. insanlar üniformalı diye imtiyazlı sayılmamalı dedi. başımı salladım. yanımdan ayrılırken göçmen bürosuna uğramayı unutma dedi. sesimi çıkarmadım.

hayatım roman diyen orospu ne kadar haklıydı ve komikti. herkesin hayatı roman olduğu üzre. senin ağladığın başkasına gülme nedeni. doğrudan değil elbet, sonuçları itibariyle. senin ağladığın, başkasının üstünlüğünün sonucu.

senin yenilgin başkasının zaferi. her zaferin bir yenileni var. savaşta eşitlik olmaz. eşitlik savaş

sonrasında. hem kleopatra ne demişti?
-romalı askerlerin terketmeyeceği tek bir komutan vardır, o da zaferdir.
.....

karşıdan hiç araba gelmiyor. dikiz aynası da boş. önüm arkam sağım solum sobe. yol senin ve solda ekin tarlaları. kımıldıyor. yamalı bohça gibidir memleketimin tarlaları, yan yana duruverir. sınırlarını topraklarının rengi belirliyor. kimi önceden sürülmüş. kimi nadasta. aman! rampanın başında tanker var. yavaşla. geçti. iki gözüm var önümü görürüm. dikiz aynasına bakar ardımı görürüm. dikiz aynası üçüncü gözüm. küçüklüğümde hayat mecmuasında okumuştum: ayküsü yüksek bir çocuk üçüncü gözü olsa, bunun işaret parmağında bulunmasını istemişti. üst kısmı açık pencereden gelen rüzgar saçlarımı uyuşturdu. boynum tutulmuş. kütlettim. ankara ikiyüzseksen kilometre. avcıların nişan tahtasında yazdı. böyle olmasaydı nasıl olurdu. ne bileyim ben.
bak şu işe, yine sabah olacaktı, yine uyanacaktım. hiç bi şey olmamış gibi, hiç uykusuz kalmamışım gibi. uykumu almış şekilde uyanacaktım. yüzümü yıkayıp çayımı içip yumurtamı yemeden gazeteleri okuyacaktım. yeni bir gün başlayacaktı. bu son cümleyi de yüz bin yazar milyon kez yazmış ve milyarca insan trilyonlarca kez sarfetmiş olacaktı, ben de onlardan biri olacaktım. küçücük, minicik,

miniminnacık. katrilyon kez ufacıcık. mikrokozmosda bir beni adem.
ikide bir boynunu kütletiyorsun. çişim de geldi. biraz sabret depo iyice boşalsın, sen deponu boşaltırken benzin deposunu doldurursun. ne kadar da zekisin, böyle aptal paradoksları bir sen söylersin. güneş de tam karşıma düştü. gözlük yetmiyor, perdeliği indir. geceleyin farlar daha yaman. güneş hiç olmazsa gökyüzünde, farlar yolda mı ola... saçmaladın yine. araba geçmek yasak. tabelada yazı yok elbette. işarete bakıp yüksek sesle mealini söyleme alışkanlığı edindim. alışkanlık da değil, tik oldu bende. tik de değil, "huy"... "huylu" diye şartlı refleks kölelerine denir. hah burada radyo parazit yapmıyor. çevir düğmeyi. bu ezgi, işte bu ezgi, senin duyarlı oluşun öyle mi?
hayret uzun süredir hâlâ karşıdan hiç araba gelmiyor. dikiz aynası yine boş: sağ pencere ve sol pencere aynaları da boş. önüm arkam sağım solum yine sobe. yollar boş aynalar boş.
.....

sırrı olan cama ayna denir. sırrı olan cam, kendine aksedeni gösterir. benim bir sırrım var. aynanın da. aynaya bakarım beni gösterir sırrımı göstermez. evimdeki aynanın çerçevesi kaneviçeli. evimdeki aynanın sırrı kaneviçesinde...

kanaviçe çerçeveli aynaya bakarım, ayna

sırrımı saklar.

ayna ayna söyle bana benden daha...
salak var mı? bennim sırrım
sırrımsıklam sallak olmak.
-mı?
.....

dikiz aynası hâlâ boş.....

iş bu kuralsız hikaye burada pekâlâ bitebilir!!!

dördüncü ve son bölüm

Berber, Apollon, Midas ve Pan şaşkınlıkla sordular:

"Eee, şimdi n'oldu??"

Telegöz yanıtladı:

"Bişey olduğu yok... bitti işte."

Bitmişti işte. Bir türlü başlayamayan ve bir türlü bitemeyen bir hikaye haline gelmiş olsa bile sonuçta bu da bitmişti işte. Çünkü Telegöz'e göre Midas ve berberin ve diğerlerinin olduğu binlerce hikaye daha anlatılabilirdi. Ve aslında "bitmeden sona eren" bu kuralsız hikaye de pekâlâ bunlardan biri olabilirdi. Ve yine her hikayede bu dört kahramanın oluşturduğu karenin kenarlarında yer alanların isimleri değiştirilerek hikaye yeniden ve yeniden yazılabilirdi. Ya da hikayeyi anlatan, karenin hangi köşesinde duruyorsa, işte bu yerdeki ismi kendine alabilir ve diğer üç köşeye bu kahramanlardan birinin ismini yakıştırabilirdi. Çünkü herkes kendi tarihini yazardı ve aslında herkesin ayrıca kendi tarihi vardı. Herkes kendi yaşadığını nasıl anlamlandırıyorsa tarihin anlamını da öyle verirdi.

ortak bir tarih yok.
ortak bir tarihimiz de kalmadı.

herkesin kendi tarihi gerçek tarih.
herkesin tarihi ayrı yazılmalı, ayrıca yazılmalı.

hatta kürtlerin, türklerin, alevilerin, köktendincilerin, devrimcilerin, faşistlerin tarihi ayrı ayrı yazılmalı.
bunları yan yana koyduğunda ve üstelik bir de eklemleyebildiğinde sahici tarih, belki, elde edilebilir.
kimbilir?

Söylediklerine bu şekilde çaktırmadan bir dipnot düşen Telegöz şimdi diğerlerine hitap ederek devam ediyordu:

"Buna şaşmamalı, sebekape tarihinin her yeni gelişmeden sonra yeniden yazılmasına şaşılmaması gibi, tecenin tarihinin de öyle... Özellikle, resmi tarihler kendini yeniden yazar. Ama ne yazık ki bu gayri resmi tarihlerde, geçmiş değerlendirmelerinde de geçerli. Yazarlar değiştiği zaman ve zaman değiştiği zaman, tarih de mecburen yeniden yazılır. Yarın denilen zaman kesiti şimdi olunca, bugün dün haline gelir ve eskiden dün diye tanımlanmış üzerine biner, ona rengini verir. Ve her hikayede, yarın bugün ve bugün dün haline gelince, dün dün olmaktan çıkınca, eskiden di-li geçmiş ile anlatılan artık mişli geçmiş ile anlatılır ve bu sürüp gider. Her hikayede, di-li geçmişte Apollon olan miş-li geçmişte bir bakarsınız Pan ya da Midas olmuştur, ya da berber artık Midas'tır. Bu oyunda aslında herkesin ikişer eşşek kulağı vardır..."

Telegöz söylememişti ama, eskiden olmasa bile şimdi kendisinin de iki eşek kulağı olduğunu pekâlâ biliyordu. Üstelik bir eşeklik daha yapmıştı. Okuyucunun da demin farkettiği üzere, ara bölüm olmadığı halde, kuralı yine bozmuş, biraz önce yaptığı kuralsız konuşmaya bu kez yeniden başlamıştı:

herkesin kendi ayrı hikayesi vardır. ama her ayrı hikayede değişmeyen tek bir yer vardır: o da kuyudur. kuyu hep vardır ki kuyu vicdandır. eşşek kulakların varlığından haberdar olunması bilinç ise, kuyu mutlaka vicdandır.

önemli olan kuyuyu anlatmaktır. kuyuda biten otları, otların söylediği şarkıyı... ya da kuyudan biten kamıştan yapılan kavalın çaldığı ezgiyi. ama çoban beklemeyin...

çobanı beklerseniz sürü olarak kalırsınız.

egemenlerin şimdilerde kontrpolitik bir uyanıklıkla sivil toplumdan yana görünme "demokratlığı", bireylerden oluşan bir sürüyü, başta teknoideolojik saldırı aygıtlarıyla, yani medyayla olmak üzere, her bir yoldan endoktrine edip yani ehlileştirip bunun çobanı kalma davasından başka bişey değil. sürü, örgütsüz bireyler topluluğu.

depolitizasyonda örgütlü kitleler yerine bireyler sürüsü var efendim...
kuyuya gidin, kuyuyu dinleyin. elinizi uzatın, kuyunun dibinde doğup büyüyen ve gökyüzünü kuyunun ağzı kadar bilen kurbağaları yukarı çıkarın, gökyüzünün tamamını gösterin onlara...

ya da ne bileyim, hiç olmazsa, kuyuya eğilip bağırın; "midas'ın eşşek kulakları var" ya da "padişahın boynuzu var boynuzu" diye bağırın. efsanede sizin de yeriniz olsun. ve kimse çobanı beklemeden bu kuyudan gelen sesi duyabilsin.
.....
benim efsanem daha sahiciydi, çoban vardı ama hikayem gerçekten kuralsızdı çünkü.....
neyse...

ama belki bunların da hepsi yalan. apollon da pan da midas da berber ve çoban da, belki hepsi tek bir insan. tek bir kahraman bütün bu rolleri üstlenmiş. ya da tek başına ama değişik zamanlarda bu rollerden birini üstleniyor. belki...

sizler, ey berber midas apollon ve pan, orada öyle oturmuşsunuz buradaki beni değil kendinizi seyrediyorsunuz!

herkes hayatında kelimenin en basit anlamıyla, yarışmıştır (yenmiştir, yenilmiştir), hakemlik yapmıştır (belki adil olmuştur, belki hak yemiştir), sır saklamıştır (belki sonra saklayamamıştır,

hatta ifşaatta bulunmuş ya da dedikodusunu yapmıştır). yani efsanedeki rolleri tek bir kahraman da oynayabilirdi, bunu demek istiyorum. kelimenin basit anlamıyla, yarışmacı, hakem, sırdaş, muhbir, dedikoducu, itirafçı ve daha neler... ama kelimenin karmaşık (ya da politik) anlamıyla da diğer bütün rolleri tek bir kahramanın dahi oynayabildiği tarihte görülmüştür. fransız devriminin tarihinden buna kötü örnek diye fouche'yi anlatmıştır stefan zweig, *bir politikacının portresi*'nde...
her neyse, burada bir rolden diğerine geçene ne denileceğidir. "dönek" mi, yoksa ne? ben bilmiyorum...

ama sizler evet sizler, ey berber midas apollon ve pan, orada öyle oturmuşsunuz buradaki beni değil kendinizi seyrediyorsunuz!

haa, az kaldı unutuyordum.
şimdi her kim ki kalkıp apollon şudur, pan budur midas da odur filan diye yakıştırma yaparsa hikayenin içine eder. bu hikayede apollon apollon'dur, pan pan'dır, midas da midas'tır.

berber ve çoban? onlar dedik ya figüranlar. siyah beyaz türk filimlerinden beri varlar. (siyah beyaz türk filimlerinde figüranların rol kesmesi müthiştir. esas oğlan, zengin kızın düzenlediği bir partiye gider. orada bir kalabalık olması lazımdır. zengin ve züppe kalabalığı. sahici

hayatlarında yoksul ve süklüm püklüm olan figüranlar, zengin ve züppe rolünü sahiden yaşıyormuş gibi oynarlar. ben esas oğlanı bırakıp hep onları seyrederdim; kadeh tutuşlarını kendi aralarında bıcır bıcır konuşmalarını.) ama karar vermeli artık, çoban figüran mı kahraman mı? bunu yazar da bilmiyor. bu nedenle ikide bir kavramları karıştırıyor.öyleyse bu hikaye, onu yazandan doğru okunmamalı...yazarının yazdığı bir kitap olmaktan çıkmalı, okuyucunun okuduğu bir kitap haline gelebilmeli. yazarın ne anlattığı yazdığı zaman tüketmiştir anlamını; okuyucunun yazılanı okuduğu zaman ne anladığı yeniden üretmelidir kitabın anlamını.
ama sizler evet evet evet sizler, ey berber midas apollon ve pan, orada öyle oturmuşsunuz buradaki beni değil kendinizi seyrediyorsunuz!

Neyse ki diğerleri Telegöz'ün bu söylediklerini yine duymadılar. Televizyonda ara bölüm bandı olmadığı için Telegöz'ün iç konuşmasını farketmemişlerdi çünkü. Üstelik kendi aralarında yeniden hummalı bir tartışmaya gömülmüşlerdi. Pan ve Apollon hâlâ didişiyordu. Telegöz sesini kesip onların dediklerine kulak verdiğinde konuşmakta olan Pan'dı:

"Sen hiç kendin gibi düşünmüyorsun, Apollon. Sen hep dünyadaki düşünce akımları gibi düşünüyorsun. Dün Althusser gibi, bugün Laclau gibi ya da Jameson gibi..."

Midas dayanamadı, araya girdi.

"Senin sanki Apollon'dan farkın mı var? Kaba solcu ile kibar solcu arasında fark yok. Ak kara mantığında, biri akım derken diğeri karam diyor yalnızca..."

Pan, hakemlik misyonuna uymayan bu müdahalesinden dolayı Midas'a ters bir bakış fırlatıp Apollon'a veryansın etmeyi sürdürdü:

"Aslında basit düşünüyorsun, Apollon. Kafası karışık olanlar basit düşünür. Basit düşünenlerin kafası karışıktır. Basitlik şurada: Korkuyorsun. İşçiler devrim yapınca yine sesecebe'nin meş'um sonu yaşanacak diye korkuyorsun. Kafa karışıklığını ise *sofistike* ve yeni diye sunuyorsun. Yeni dediğin onsekizinci yüzyıl düşüncesini, mesela toplumsal sözleşmeyi, yirmibirinci yüzyıl için söylemek mi? İşte bu basitliğini dahi teorik soyutlama sanarak sunuyorsun. Ama şunu bil ki Apollon, ondokuzuncu yüzyılın işçi öğretisi bile, kuşkusuz senin onsekizinci yüzyıl burjuva öğretinden daha çağdaştır! Sen çağını bile yaşamıyorsun. Oysa efsane yaşamaktır. Hemen Şimdi'yi yaşamasını bilmektir. Öyle değil mi Telegöz?"

Pan'ın bu son sözleri, kendisine destek bulmak amacıyla, Telegöz'ü yine "kitap"tan konuşmaya kışkırtmak için sarfettiğini hepsi anlamıştı.

"Eşitlik, özgürlük, üretim, tüketim, ekonomi, politika... bütün bunlar yaşamaktır. Efsanenin adı yaşamaktır. Efsane hemen şimdi yaşamak ve yaşatmaktır." dedikten sonra Telegöz bu kez kitabı alenen açtı. Uygun yerlere efsane kelimesini yerleştirerek okumaya başladı:

Mutlu olmak, kendinden hoşnut olmak, neşeli sevinçli olmak, insan olmak, birey olarak özgür olmak ve bunu diğer bireylerin özgürlüğü ile paylaşmak; yaşama sevinci ile yaşamaktır... Efsane bunlar için lazım ve siz bunları yeniden kurgulamayacak ve yeniden yaşamayacaksanız, efsanenin ne lüzumu var?

İnsanların neden eşit olamadığını ve özgürlüklerinin neden engellendiğini pekâlâ biliyorsanız; bilinciniz tedirgindir. Tedirgin bilinciniz vicdanınızı mı kanatıyor? Öyleyse inandırıcı olursunuz. Efsaneye sizin de ihtiyacınız vardır. Efsane, bilinçtir; efsane, vicdandır.

Efsanede başkalarının koyduğu kurallara "kuraldır" diye uyma mecburiyetinden muafsınızdır. Kurallara onları sorgulamadan uyanlar, uyuyanlar, biraz zor efsane anlatabilir. Öyleyse kuralları siz koymalısınız, aklınız yattığında, içinize sindiğinde riayet etmek

üzere! Efsanenizde kuralsızlığın kurallarını bulmalısınız, içinize sinmediğinde riayet etmemek üzere! İmandan değil inançtan söz edebilirsiniz, istediğinizin olabilirliğine inanmaktan.

Başını kitaptan kaldırarak "Nedir ki inanç?" diye sordu Telegöz. Ve sustu. Evet, bunun yanıtını da, dikkatli okuyucunun gözünden kaçmayacağı şekilde Apollon daha önceden vermişti. Oysa şimdi bu yanıtı tekrar etme durumundaydı Telegöz. Hay böyle kurguya, diye söylendi içinden. Ama devamını getirmedi. Zira içinden konuşsa dahi, yazarın ne dediğinden haberi olacağını biliyordu. Öksürdü. Herneyse, susmasının gerekçesini öksürerek izah etmişti. Ve sorusunu yineledi: "Evet nedir ki inanç?" Bir iki yutkunduktan sonra, "yani önemli olan içinize sinip sinmemesi" diye kestirip attı. Bocalamasını örtbas etmek için iddialı bir laf etmeliydi. Etti:

"Şimdiii" dedi, "siz içinize sindirebileceğiniz bir efsanede, düşünmenizle, yani efsaneyi yeniden kurgulamanızla ve yaşamanızla farklı olmalısınız!"

"Sürekli bunun idelojisini konuştuk ama, bu aynı zamanda bir tarz meselesi de değil mi Telegöz?" Midas bu soruyu aslında, lafı fazla uzattın anlamında sormuştu. Apollon atik davranarak, yani Telegöz'ü kibarca safdışı bırakarak, ondan önce yanıt verdi:

"Tarz elbette çok önemli. Nasıl ki bazen biçim muhtevaya *takaddüm* ederse..." Şimdi bunun "önce gelme" demek olduğunu berber bilmiyordur diye güldü içinden, aslında kendisi de bu kelimeyi Demirel'in bir konuşmasında işitmişti! Ama bunları aklından geçirirken ne dediğini de unuttu. "Ne diyordum, ha nasıl ki bazen biçim muhtevaya takaddüm ederse, bazen tarz da ideolojinin önüne çıkabilir. Şöyle ki, her türlü şefliğe karşı olan bir ideolojiyi savunan topluluklarda, bu ideolojiyi en iyi savunduklarını söyleyen bazı bireyler öne çıkıp topluluğa bu ideolojinin savunusu ve gereğinin yerine getirilmesi bakımından şeflik yapmaya soyunabilir ve böylece toplulukta şeflik kurumu öne çıkar, bu kurum şeflik tarzını üretir ve böylece bir bakarsınız şeflik ideolojisi öne çıkmış olur..."

"Biraz karışık oldu galiba" diye mırıldandı berber.

"Hem de oldukça!" diyen Pan sözü ele aldı. "En iyisi baştan başlayalım. Şimdi tarz elbette önemli. Yani ideoloji söylem ise diyelim ki tarz da eylemdir. Yani lafa bakılmaz işe bakılır misali. Benim bildiğim bir reel politik tarz vardır bir de buna karşıt olanı... Yani..."

Pan açıkça, olguyu kavramlaştırmakta güçlük çekiyordu. Ne de olsa pek alışılmış bir şey değildi reel politik olmayan bir tarz. Çünkü reel politik tarz handiyse her yere nüfuz etmişti. Pan, paylaşmayı, katılımı, yoldaşlığı filan kastediyordu ama, uygun bir sözcük bulamıyordu. Reel politik çünkü bütün uygun sözcükleri de cebellezi etmiş ve kendi amacına ulaşmak için bütün bunları pervasızca kullanır hale gelmişti. Neyse ki, Pan'ın sıkıntısını kavrayan Midas yardımına koştu:

"Paylaşmak yoldaş, paylaşmak... paylaşım tarzı işte"

Aslına bakılırsa bu meseleyi şöyle enine boyuna ve derli toplu tartışmaları mümkün olamıyordu. Zira ne dense, bir yerde zülfiyare dokunuyor, hemen içlerinden biri üzerine alınıyordu. Midas, krallık yapmıştı. Yani şefti. Pan ve Apollon, birer tanrıydılar, yani şefin daniskası. Berber dahi, Kral Midas'ın berberi olduğundan, "berber başı" diye biliniyordu, yani o da kendi çapında bir şef. Herkes şefti ve hiç biri kızılderili değildi kısacası. Hele bir de Apollon ve Pan'ın çobanların tanrısı olma özelliği, onlara çobanların çobanı bir misyon yüklemişti. Mevzu günümüzün ideolojik meselelerine geldiğinde dahi, hepsi biliyordu ki, günümüzdeki çoban / şefler de bilgiye sahip olmayı imtiyaz haline getirip bunu tahakküm aracı olarak kullanabiliyorlardı; bilgi tekeli ile adeta bilgi diktatoryası oluşuyordu. Sürü varsa, çoban da olurdu. Öyleyse sürü olmaktan kurtulmak lazımdı. Ama çobanlık misyonu sürdüğü sürece de sürüye ihtiyaç olurdu. Bu kez çobanlıktan başka bir iş bilmeyenler kendilerine sürü aramaya koyulurlardı. Çobana kafa tutan sürüden ayrılıyor denirdi, sakın ha ayrılık çıkarma, sürüden ayrılanı kurt kapar denirdi. Denmez miydi? Hatta bu arada içlerinden biri, ki adının bilinmesinde sakınca yok, çünkü bu Telegöz, yazarın ayrıntısına sansür koyduğu bir anısını bile anlatmıştı. Başka bir efsanede rol alıyorken, taraf tutmuş, o efsanedeki çoban tanrılara karşı mı çıkmış ne, öyle bir şey; onu bir televizyon kutusunun içine koyarak cezalandırmışlar da bu yüzden telegöz olmuş. Hayır o zamanlar henüz eşek kulakları yokmuş, olsa da farketmezmiş, çünkü çok daha önce başka bir efsanede mayın eşekliği yapmış, şerbetliymiş. Kutuya hapsolması da önemli değilmiş, zira uzun yıllar cezaevinde hücrede (yani bir kutuda) kalmış, hücreden koğuşa geçtikten sonra ise dışarıyı koğuştaki televizyonun kutusu içinde seyretmiş, tahliye olunca,

dışarıda kendisini nasıl hissettiğini sorduklarında, valla bu kez de televizyon kutusu içine girmiş gibiyim çünkü dışarıyı sadece orası olarak biliyorum demişmiş, ona dışarıya alışırsın demişler, dışarıya alışmayacağım demiş, sözünü tutmuş, alışmamışmış filan. İşte böyle Telegöz ve diğerleri, asıl konunun etrafında dönüp duruyorlardı. Elbette efsanede reel politik tarzı aşmaları lazımdı. Mesela şeflik tarzını. Toplumdaki egemen azınlık reel politikayı uygulamaya mecbur. Toplumu değiştirme iddiasındaki topluluklarda, topluluğun yönetimi bir azınlığın egemenliğine geçtiği zaman, yani şeflik zuhur ettiği zaman reel tarzın kendini üretmesi kaçınılmaz oluyordu handiyse. Sahi dedi berber, yahu şu reel politik ne, bana da desenize. Hep birlikte gülmeye başladılar. İnsaf berber dediler deminden beri bilmeden mi konuşuyordun. Reel tarzda, diye açıklamaya başladı Apollon, politika etik mülahazalardan ayrı bir davadır. Reel politikada iktidar olmanın yani hükmetmenin kuralları esastır. Bu politikanın kurallarının ölçüsü yalnızca başarıdır. Yani başarı sağlayan her tarz ve uygulama meşrudur. Yönetme güdüsü, her aracı meşru kılar. Yeter ki bu araçlar istenilen sonuca hizmet etsinler. Bizim efsanede bunlar ziyadesiyle oldu be dedi berber. Demek ki anlamıştı reel politikanın ne menem bir şey olduğunu. Öyle ki bundan sonrasını kendi tecrübelerine dayanarak berber anlattı, bir reel politik uzman edasıyla. Kendi topluluğumuzda yaşadığımız ve gördüğümüz üzere, reel efsane tarzı bugün olup biteni olması gerekenmiş gibi itirazsız kabul etmektir ya da itiraz ettikten sonra kabul etmektir. Ya da kabul edilmesini istemekten öte bunu dayatmaktır; yani olup biteni olması gerekenmiş gibi dayatmaktır. Kendini şeflere teslim edersin, ne olup bittiğini bilmezsin, belki bir alamete binersin, belki bir kıyamete gidersin. Hele bir de kifayetsiz muhterislerin eline düştüysen vay haline... Hoop berber diye araya girdi Midas, hakem rolünü hatırlamıştı yeniden. Kişilik yapma bakalım, dedi. Yahu ne kişilik yapması diye diklendi berber. Politikayı uzaydan gelen yaratıklar mı yapıyor kişiler mi yapıyor; kişilerin yaptığı politikayı konuşmadan politikayı konuşamazsın ki. Camiye kışlaya üniversiteye politika sokmayalım diyenlerin riyakarlığı gibi, politika konuşurken kişileri konuşmayalım demek de ne oluyor? Politika kişilerden münezzeh değil ki. Politikada kişileri konuşmayalım lafı, sadece ve sadece belli kişileri eleştirmeyelim, zülfiyare dokunma-

yalım anlamına gelmiyor mu? Hazır aklıma gelmişken sorayım; yahu Pan, geçen bölümde şaka yollu sormuştum da yanıtını alamamıştım, sen ki çobanların tanrısısın, nedir bunun ilmi bir yol bana anlatıversene. Pan, berberin hiç olmazsa deminki netameli konudan uzaklaştığı kanaatiyle, hemen cevap vermeye girişti. Bir: Kendi köyünde peygamberliğini ilan etmeyeceksin. Kimse kendi köyünde peygamber olamazmış. Muhammed bile bu yüzden Medine'ye göç etmiş. Bunun anlamı açık. Seni yakından tanıyıp bilenler senin şefliğini takmazlar. Şeflerin ikide bir maiyet değiştirmesi bundandır. Tipik örneği... madem kişileştirme serbest, söyleyeyim... (Hepsi merakla gözlerini açtı. Bu, büyük bir ifşaattı.) Evet isim vereyim: Ecevit. (Eh, söylemişti. Hayal kırıklığıyla dinlemeyi sürdürdüler.) Çünkü yakın çevredekiler şeflerini onun hemen dibinde tanıyınca onda bir keramet olmadığını keşfederler. Bu kez şef elbette kendinde keramet bulacak yeni bir çevreyi tercih eder. Bu böyle sürüp gider... İki: Bunu bir kez başardı mı, yani kendisine ideolojik bir inanılırlık payesi (keramet) biçti mi, artık yapacak fazla işi yoktur, herbirşeyi çevresi yapar çünkü. Ne demişler, şeyh uçmasa da müridleri uçurur. Komünistler, mürid demezler, aparatçik derler. Aparatçikler şefliğin mütemmim cüzüdürler. Sürüdürler. Hoop, dedi yine Midas, *the hakem;* konu dışına çıkma Pan. Peki dedi, Pan. Konumuz çobanlık tarzı. Şefler, diye devam etti, şimdi kimin dediğini unuttum, çoğu kez birer tarikat şeyhi gibi kendi dudaklarıyla öpüşürlermiş. Şefler, diye yine devam etti, kendi baktıkları açıdan görmek istediklerini gördükleri zehabına kapıldıkları ölçüde, kendi görüşlerini bir inanç haline getirirlermiş. Kendi görmek istediklerini görmeyenleri kör ya da bakış açıları bozuk telakki ederlermiş, mecburen. Bakın, bu hakikaten böyledir, yani bir inanç / iman meselesidir şefler için. (Adeta kendi özdeneyimine dayanarak konuşuyor gibiydi şimdi ve şüphesiz öyleydi, kendi de şefti!) Evet, yani mesele şeflerin iyi insan kötü insan olması meselesi değildir; kendi şefliklerinin zorunluluğuna inandıkları noktada, zaten bu işte bir kötü niyet aramak saçmadır. İnanan insanın niyeti kötü olamaz. Mesela, şeftir ve en iyi örgütü kendinin yaptığına inanır. Aslında bir örgüt yıkma uzmanı olduğu halde buna inanır ve üstelik başkaları da buna inanıyorsa, artık yapacak hiçbişey yoktur. Ya da bir kültür devrimi başlatmaktan başka. Bu tür topluluklar, yani toplumdaki

şeflik düzenini değiştirmek üzere başlarına şef geçiren topluluklar biraz zor iflah olur. Hal böyleyken, toplumun kendini değiştirme yollarından biri olan kültür devrimi, toplumu değiştirmeye soyunan bu tür topluluklar bakımından adeta bir iç kültür devrimi zarureti haline gelir, balığın baştan kokmaması için, tuzun da kokmaması için, her neyse işte, ne derseniz deyin. Midas yine araya girdi, artık sözünü bağla Pan, dedi; paragraf kimbilir kaç sayfa sürmüştür, haddinden fazla uzadı zaten, kitabın en uzun paragrafından çıkalım artık. Her bir şeyi bir paragrafta çözecek halleri yoktu ya, nitekim hep birlikte yeni bir paragrafa geçtiler.

"Ne olur Midas" diye yalvardı Pan, "unuttuğum bir şey daha var, onu da söyleyeyim." Midas başparmağı ve işaret parmağını azıcık aralık tutarak, çok kısa konuş ama anlamında onay verdikten sonra Pan devam etti: "Efsanenin kaderini sadece söylediklerimiz (söylemimiz) değil, yaptıklarımız (tarzımız) belirleyecektir. Ancak çobanları reddeden topluluklar sürü olmaktan kurtulur. Reddetmenin kendisi bir tarzdır!"

Elbette bunu çobanların çobanı bir tanrının söylemesi oldukça manidardı. Diğerleri gıptayla ve saygıyla onayladılar Pan'ın sözlerini. Pan'ın (kendisi de bir şef olduğu halde) sergilediği bu makbul tavır neticesinde akla gelmesi mukadder soru elbet şöyle olurdu:

"Yahu hiç mi makbul şef yok?"

Bu soruyu Midas sormuştu ve yanıtını yine kendi verdi:

"Bana göre şefler ikiye ayrılır; şeflik yapmayı becerenler ve şeflik yapmayı beceremeyenler. "

"İkiye ayrıldıkları doğru da.." diye itiraz etti berber "öyle değil şöyle ikiye ayrılır: Şeflik yapmak istemeyenler ve şeflik yapmak istemeyen şefleri istemeyenler. Ama bir de şeflik kurumunu reddedenler vardır ki bunlar bütün kızılderililerin şef olmasını ister."

"Şeflik yapmak istemeyen şef mi olurmuş, böylesini de hiç duymadım" dedi Pan.

"Ben biliyorum" diye yanıtladı Midas. "Hani geçen gün sana telefonda da söz etmiştim, Aris demiştim de, kendisini tanırım ama anlattığın hikayeyi bilmiyorum demiştin, hatırladın mı?"

"Yani evet."

"Yüzyüze sohbetlerin yerini telefon konuşmaları aldı. Şimdi forumlar yerine paneller düzenleniyor... Bütün bunlar bize ait bir tür

yabancılaşma, her neyse... Sana zaten telefonda Aris'in hikayesini anlatamazdım. Aris, karşımda, kılıcının kabzasını tutuyordu. Ama şimdi hepinize Aris'in hikayesini anlatmalıyım. Dominique Eudes'in Yunan iç savaşıyla ilgili yazdığı *Kapetanios* kitabından okumuştum. Asıl adı Thanasis Klaras'mış. Takma adı olan Aris'i savaş tanrısından almış. Yani Aris de, siz ikiniz Pan ve Apollon gibi. Velouchiotis soyadı ise doğduğu yerde bir dağın adı. Komünist parti üyesi. Diktatörlük koşullarında, 1936'da otuz yaşındayken tutuklanmış. Üç yıl sonra ansızın bir 'pişmanlık belgesi' imzalamış ve *dilosias* (dönek) haline gelmiş. Kitapta anlatılıyor." Midas kalktı, bir süre kitaplıkta sözünü ettiği kitabı aradı. Hah bu dedi; okuyacağı yeri kolay bulmuştu, zira arasına daha önce kağıt yerleştirmişti. Okumaya başladı:

"Klaras artık damgalanmış, lekeli bir adamdı. Aris Velouchiotis adını almadan önce bir süre için kendisini Miserias olarak tanıttı. Bir komünistin baskıya boyun eğmemesi kesin kuraldı. Öte yandan Güvenlik Bakanı Maniadakis'in işkencelerinin uzun kurbanlar listesine geçmek kesin bir hüküm niteliğindeydi. Aris'in günahı O'nun öyküsüne leke sürdü ve karar verme gücünü zayıflatarak Parti çizgisine karşı açıktan muhalefet etmesini uzun süre engelledi. O'nu belgeyi imzalamaya zorlayan nedenler hakkında çeşitli söylentiler vardır; gözlerinin önünde işkence edilen nişanlı öyküsü bunlardan biridir. Böyle durumlarda kurbanın tamamen şartlara bağlı olan tepkileri hakkında yapılabilecek çok çeşitli tahminlere rağmen Aris çapındaki bir adamın bu şekilde davranması pek mümkün görülmüyor. Yaşadıkları süre içinde Aris'in dayanıklılık ve yiğitlik düzeyine ulaşamayan pek çok kişi sessizliklerini koruyabilmişlerdi. Aynı işlem altında çözülen ve *dilosias* haline gelen adamların çoğu mücadeleden çekildiler. Aris ise serbest kalır kalmaz yeniden mücadeleye atıldı. Aynı dönemde, Yunanistan Komünist Partisi genel sekreteri Zachariadis'in, Michaelidis adlı mahkum militana, dış dünya ile temas kurmak üzere geri dönmesi için pişmanlık belgesi imzalama emri verdiği çok iyi bilinir. Aris'in de aynı biçimde bir emir almış olması mümkündür... Aris kendi iradesiyle karar vermiş olsa bile, sonuç, tekrar hareket içinde yer almasının Maniadakis'in kurbanları arasında yeralmasından daha yararlı olduğu düşünüldüğünde, olumlu olmuştur. Kesin olan, bu vazgeçme eyleminin ya da

vazgeçme eylemi olarak görülen şeyin Aris üzerinde iz bıraktığıdır. Komünistler'de bir günah anlayışı vardır. Kuralların dışına çıkmak bağışlanabilir, fakat günahkar devrimci bir tür feragat göstererek kendini yeniden kanıtlamalıdır. Aris, dikbaşlı, asla sıradan bir parti yazarı gibi her ıslığın peşinden koşmayan yaralı bir isyancıydı ve bazı komünistlerce fanatik bir anarşist olarak değerlendiriliyordu."

Midas kitabı kapattı. Gözlerini yumarak koltuğuna gömüldü. Gevşemesi için bir süre bekledi. Derin bir of çektikten sonra yeniden konuşmaya başladı: Aris, her ıslığın peşinden koşan sıradan bir parti yazarı olmak yerine, Nazilere karşı direnişte ve Yunan iç savaşında komünistlerin yarattığı efsanenin yazıcılarından oldu. Parti mekanizmasının savunduğu ortodoks (muhafazakar) çizgiyi izlerken büyük sıkıntılar yaşadı. İsyankarlığını, kuralsızlığını ortodoks çizginin önüne geçiren bir devrimciliği benimsedi. Sonrası uzun hikaye. Hikayenin tek kelimelik özeti, Aris ile birlikte yenilen bir devrim idi. Aris yenilen bir devrime bayrak oldu.

Yıllarca dağlardaki mücadeleyi örgütledi. Parti çizgi değiştirmişti. Dağdan inmesini istediler. Aris bu kararı benimsemese de kabul etti. Ama çizgi değiştiren partinin karşı tarafa bir kurban vermesi lazımdı belli ki. Bu Aris olabilirdi. Bir gün...

Bir gün Aris'e güneye doğru yürümesi söylendi. Aris bir yoldaşına, muhtemelen içinde kendisini dilosi haline getiren belgenin de bulunduğu metal bir kutuyu emanet etti. Aris'in yürüyüş kolu yola çıktı. Bir ırmağı geçtikten ve ağaçlı alana girdikten hemen sonra tuzağa düştüler. Aris'in yürüyüş kolu parçalara ayrıldı. Aris otuz kadar partizanla birlikte nehiri yüzerek karşıya geçti. Geri çekiliş sırasında, yoldaşına emanet ettiği metal kutunun nehirin öteki tarafında kaldığını öğrendi; "eyvah" dedi Aris müthiş bir endişeyle, "o belgeler olmazsa silahsız kalırız". Nehir kıyısında yürürken baba oğul iki çobanla karşılaştılar. Aris'e rehberlik etmek için müfrezeyle birlikte kalan genç çobanın elinde parti yayın organı gazete vardı. İşte bu gazetede Aris hakkında parti kararı açıklanmıştı. Aris kendisini cinayetler işleyen hain dönek bir kişi olarak ilan eden kararı burada öğrenmiş oldu; savunma hakkı tanınmaksızın mahkum edilmişti. Parti içinde Kurtarıcı diye bilinen, öldüğü sanılan, ama savaşın sonlarına doğru, Nazi temerküz kampından sağ salim partinin başına dönen genel sekreter Zachariadis, Aris'in son umuduydu. Ne

yazık ki o da ortodoks çizgiye katılmış, Aris'i suçlayanlar arasında yer almıştı.

Aris bir kayanın üzerine oturdu. Yanında en yakın bir yoldaşı vardı, müfrezenin yola devam etmesini emretti. Bir kaç dakika sonra bir el bombası patladı... İntihar mı etti, yoksa bir ajan tarafından mı öldürüldü, elbette kesin olarak kimse bilemiyor. Ama bana göre, Aris yaralı bir isyancı olarak yaşadı ve kırk yaşında kendini öldürttü...

İşte bu hikaye yüzünden ben en çok, en bi çok Aris'i seviyorum. Ben Arisçi bir devrimciyim. Panellerde de Aris'in hikayesinden söz edilmiyor.

...

Midas buraya dek doludizgin konuşmuştu. Kitabın kurgusunu bozmuş olma kaygısıyla biraz kendini toparlamaya çalıştı. "Şey" dedi "ben aslında Aris'in hikayesini, biraz farklı da olsa *Kapetonios*'tan önce duymuştum. Ve size bunu anlatmak istiyordum. Kısaca şöyle: Aris genç ve toy bir devrimciyken, nişanlısı işkenceden kurtulsun diye bir pişmanlık belgesi imzalamış. Fakat sonra, çok sıkı bir gerilla komutanı olmuş. Reel politikayla çelişkiye düşecek denli de sıkı bir devrimci dava adamı. Dağdayken, çatışıyorken, parti yayın organında, çelişkiye düştüğü yöneticilerin kendisini karalamak için vakti zamanında imzaladığı pişmanlık belgesini yayınladıklarını görmüş. Ne yapsın? Şefliğinin yetkilerini kullanmış, hiç bişeyden haberi olmayan diğer gerillalara emir vermiş: Siz geri çekilin ben kalacağım. Kendisi de çatışa çatışa düşmanın üzerine yürümüş ve ölmüş..."

Midas *Kapetonios*'taki hikayeyi de sevmişti. Ama en çok bu ikincisini sevdiğini söyledi. Belki de bunu kendisi uydurmuştu. Ama olmayacak bir şey değildi ki, neden uydurma densindi.. Zaten diğerleri de uydurma demediler. Çünkü ikisinde de soru belliydi: Aris kendini niçin öldürdü? Yanıt da belliydi...

"Yaa işte böyle... Yıllarca çatıştığı karşı tarafa değil de partisinin tarzı haline gelen reel politikaya yenik düşen Aris kendini böyle güzel öldürtmüştü."

Bu son sözleri hangisinin söylediği önemli değildi.

Sadece sustular.

"Aris'in bu hikayesi" diye söze başladı Apollon, "bana Benerci'yi hatırlattı."

"Sahi Benerci kendini neden öldürmüştü?" Bunu soran, berberdi. Peşinden, bekleneceği üzere başka bir soru daha sordu:

"Sahi Benerci kimdi?"

"Benerci, Nazım Hikmet'in kahramanı. Nazım'ın kimi kastettiği önemli değil. Önemli olan Benerci'nin Nazım'ın hayalindeki komünist bir lider olması ve mücadelenin bir yerinde, mücadeleye engel görünce kendini, engeli elleriyle ortadan kaldırması." Apollon tam Benerci'nin hikayesini berbere anlatmaya başlıyorken, Midas atıldı:

"Dur bende video kaseti vardı. Yalnız, Telegöz kusura bakma, sen biraz devre dışı kalacaksın. Kutunun içinde münasip bir köşeye çekilir içeriden seyredebilirsin. Zaten hepsini izlemeye gerek yok. Önemli olan Benerci'nin Nazım'a en son söyledikleri. Sadece o kısmı izleyelim yeter."

İzlemeye başladılar...

Video kasette, Benerci bir odada Nazım'a şunları söylüyordu:

Bu kitabın birinci kısmında (video kasetindeki Benerci, Nazım'ın "Benerci Kendini Niçin Öldürdü?" kitabını kastediyordu kuşkusuz) arkadaşlarım bana: "Sen bizi sattın" dediler. Alnımda hâlâ onların attığı taşın izi var. Halbuki ben tertemizdim. Fakat onlar haklıydı. Kıl kaldı kendimi öldürüyordum. Fakat bu haltı yemedim... Ferdin tarihteki rolü malum. Akışın istikametini değiştiremez. Yalnız tempoyu hızlılaştırabilir, yavaşlatabilir. İşte o kadar. Tarihte fert denilen nesne, keyfiyetin değil, kemiyetin üstüne tesir edicidir. Bütün bunlar senin için, benim için, bizim için bilinen şeylerdir."

"Doğru" dedi Nazım.

"Öyleyse, bunu şimdi benim şahsıma tatbik edelim." Benerci bunu dedikten sonra birden bire durdu. Gözlüğünü çıkardı. Mendiliyle camlarını sildi. Camların içinde büyüyen gözleri Nazım'ın gözlerindeydi. Ve Benerci şöyle devam etti sözlerine:

"Hadisat öyle getirdi ki, ben hareketin muayyen bir inkişaf merhalesinde muayyen bir rol oynıyan bir fert haline geldim. Dünden itibaren kataın başında gidiyorum. Kafam elastikiyetini kaybetti. Dönemeçleri zamanında dönemiyeceğim. Ellerim lüzumundan fazla titriyor.

Akıntıda dümen tutamıyacak bir hale geldiler. Akışın temposunu hızlılaştırmak nerde? Onu yavaşlatmam muhtemeldir. İstemeden,

irademin dışında, yanlış adımlar atacağım. Biliyorum, hareket belki beni altı ay sonra, bir sene sonra bir safra gibi fırlatacaktır. Fakat o beni fırlatıp atana kadar, ben ona fren olacağım. Halbuki ben kemiyette bile, bir sene değil, bir gün bile, irademin dışında, bilerekten ona ihanet edemem. Anlıyor musun? Diyeceksin ki, yanılmayan yalnız tembellerdir, budalalardır. İş yapan yürüyen adam yanılır. Mesele yanlışın idrakindedir. Fakat, ya bu yanılma nesnesi kataın başındaki adam için bir kaide haline gelirse. Ve o adam kataın başında gidemeyeceğini bildiği halde, yerinde durmak için bir saniye olsun ısrar ederse. Bu bir ihanet değil midir? Ben bir saniye olsun, ihanet edemem. Bu benim uzviyetimde yok..."

Benerci yine durdu. Sonra birden gülerek:

"Hem ben bu meseleyi arkadaşlarla konuştum. Hallettik. Sana haltetmek düşer..." dedi. Sonra Nazım'dan tabancasını istedi. Nazım, pantalonunun arka cebinden tabancayı çıkardı. Koskocaman bir nagant. Benerci'ye uzattı. Benerci tabancayı aldı, masanın üstüne koydu.

Filim burada netliğini kaybetmişti. "Geçelim burayı", dedi Midas. "Filmini yaparken hiç beceremeyişler zaten bu sahneyi." Kumanda cihazıyla kaseti ileriye doğru sardı. Nasıl olsa biliyorlardı ki, Nazım, kitabında yine Nazım'a yakışan bir şiirsellikle anlatmayı sürdürüyordu elbet. Ama mutlaka kitabından izlemek lazımdı, video kasetinden değil. Ama sonrası, yani sonu nasıldı? Görüntü şimdi netleşmişti.

Nazım'ın evden çıkarkenki hali videoda şöyleydi: Merdivenleri ağır ağır inmeye başladı. Dördüncü kat. Üçüncü kat. Merdivenleri hızlı hızlı iniyordu. Tam sokağa çıktığı zaman, derinlerden, demir bir kapının hızla kapanması gibi tok bir ses geldi...

Midas düğmeye bastı. Ekranda yeniden Telegöz vardı.

Telegöz,

"Siz görmediniz ama ben gördüm içeride" dedi. "Benerci silahı şakağına dayadı ve kendini öldürdü."

"İyi ki söyledin Telegöz!" dediler...

Zira görmeseler de hissetmişlerdi. Benerci de kendini Aris gibi güzel öldürmüştü.

.....

Telegöz deminden beri daldan dala konan bütün bu konuşmaları,

kendince toparlamaya girişti:

İşte ölümü bile böylesine güzelleştirebilenler, yaşamayı bihakkın yaşayabilenlerdir. Yani bilincin ve vicdanın ne olduğunu bilenlerdir. Beyindeki uğultunun adına "düşünmek" diyenler, "bilinç"i bilemezler; yalnızca yemeye, içmeye, çiftleşmeye, dinlenmeye ve soluk alıp vermeye "yaşamak" diyenler ve böylesi bir bitkisel (ot gibi) yaşamı yeğleyenler, "vicdan"ı bilemezler.

Ama bilinciniz, tedirginse; düşünmemek, bildiğinizi bilmiyormuş gibi yapmak elinizde değildir. Yaşamak soluk alıp vermenin ötesindeki anlamıyla, vicdanınızın, yani mutlu olabilmenizin, kendinizi hoşnut kılabilmenizin yegane seçeneği olmuştur... Bu iş böyle! Vicdanınız rahattır, bilinciniz tedirgin! Vicdanınızdan kaçamazsınız... Mümkün değil... Zira kaçınca, mutluluktan kaçmış olacağınızı da bilirsiniz. Mutluluktan kaçmayı içinize sindiremezsiniz ve işine gelmez! O halde işinize geldiği, içinize sindiği gibi yaşamalısınız... Ancak kendinizden hoşnutsanız inandırıcı bir efsane anlatabilirsiniz.

"Valla dediklerine pek aklım yatmadı" diye itiraz etti Midas. "Bu iş öyle mutluluktan kaçış diye kestirilip atılamaz. İnsanlar, bazı şeyleri öyle güzel rasyonalize ediyorlar ki. Bulundukları noktayı başka koordinatlarla yeniden tanımlayıp vicdanlarının sesini pekâlâ başka hoparlöre bağlayabiliyorlar. Ve bu durumlarını da pekâlâ içlerine sindirebiliyorlar. Sen ise, değişimin bu boyutunu hesaba katmadığın ölçüde, bunların kimisine dönek, kimisine çizgisini değiştirdi filan diyebiliyorsun. Böyleleri o kadar fazla ki, hem de eski dost bildiklerin arasında..."

Apollon bu sözlerden biraz tedirgin olmuşa benziyordu.

"Şimdi, belki buna da saygı duymak lazım. Fikir özgürlüğünü savunuyorsan, öyleyse insanlar düşüncelerini değiştirmekte de özgürdür. Örgütlenme özgürlüğünü savunuyorsan, öyleyse insanlar dilediği şekilde örgütlenmekte de özgürdür. Mesele bu değil. Mesele bütün bunları etik'i ayaklar altına alarak yapmak. Yani, işte bir kez daha reelliğe saplanmak. İnsanın içi almaz böyle bir şeyi, ötesi pek önemli değil. Böyle bir şeyi en kadim dostun bile yapsa için almıyor işte..."

"Öyle deme yahu" diye kararsız bir sesle söylendi Midas, "eski dost düşman olur mu? " Sesinde aslında dost kazığı yemişçesine bir

tını da vardı.

"Düşman olmaz elbette" diye isteksiz yanıtladı Pan. Onun da aklına başka bir efsaneyi paylaştığı "eski dost" bir tanrı gelmişti. Bunu düşünerek sürdürdü sözlerini. "Düşman" olmaz da.... Eskisi gibi dost da olamıyor insan, ne yapsa. Benim öyle bir tecrübem var. Tanımazsınız biri vardı. Eskiden kelimenin gerçek anlamıyla bir dosttu benim için. Sevgi doluydu. Sevgisi oldukça abartılı. Ve fakat şunu da belli ediyordu, beni sevdiğinden fazla kendisini çok seviyordu. Beni sevmesi kendisini sevmesinden dolayıydı yani. Ama şunu öğretti bana, kendisini çok seven sevgisizliğe mahkum olurmuş. Şimdi artık dost değil. Şimdi sevgisizliğiyle yaşıyor."

"Ne böyle imalı konuşuyorsun, bişey anlamadım" dedi berber.

"Anlaman şart değil ki" diye sürdürdü sözleri Pan. "Herkesin yaşantısında kimsenin anlayamayacağı böyle şeyler vardır. Ama bu herkesin başına geldiği için, söyleneni yine herkes anlar kolaylıkla, özellikle dostluklar mevzu bahis olunca. Şimdi, mesela, bazı sözcükler var; yalancı, ikiyüzlü, kalleş, kötü ve bunların zıtları. Ama bunlar hiç bir zaman kastettikleri anlamları derinliğine ifade edemiyor. Açıklayıcı tanımlar yaratamıyor." Artık Pan'ın ne söylediğini, neyi kastettiğini diğerleri gerçekten anlamıyordu, kendi kendine konuşuyordu çünkü. Müdahale etmeden dinlediler. "Bu kelimeler olsa olsa birer kabuk; hakaretin kabuğu, birer küfür." diyordu Pan. "Ama her anlamlı küfür, aslında, birer soyutlama.. Tıpkı her anlamsız övgünün de içi boş birer soyutlama, birer kabuk olduğu üzere... Övsem ne yazar, sövsem ne yazar, artık sevmedikten sonra... Artık etik kalmadıktan sonra... Artık reellik, Apollon'un da dediği gibi, etik'i yendikten sonra. Öyle değil mi Apollon?"

"Evet öyle" dedi Apollon, hiç bir şey anlamamış olmasına rağmen...

Muhabbet şimdi tam bir dertleşmeye, iç dökmeye dönmüştü. Herkeste, bir dost kazığının sızısı vardı. Eski ortak tanıdıklarını anlatmaya, bunlar hakkında hani dedikodu değil de bilgi alışverişinde bulunmaya koyuldular. Şu, şimdi ne yapıyordu? Ya bu köşeyi mi dönmüştü. Ya o'nun politik çizgisi neydi bu günlerde?! Burada, okuyucuyu alakadar etmeyen bazı isimleri zikrederek, örnekler vermeye ve yedikleri kazıkların uzunluğunu yarıştırmaya başladılar.

Eski dost düşman olmazmış... Hıh... Ya eski dost yeni dönek olur-

sa? Kaç derece döndüğüne mi bağlı? Kimi bir döner pir döner karşı safa savrulur gider. Kimi birlikte savunduğun görüşlerin karşısına geçer, aynı davayı farklı açıdan ve farklı tarzla savunmayı sürdürdüğünü ileri sürer. Ama kimi vardır, hani vakti zamanında senin cümleni ağzından alıp devamını getirmiştir, seni şaşırtmıştır, çünkü tam da diyeceğini demiştir, hatta çok uzağındayken bile senin gibi düşündüğünü bilmişsindir... Lakin gün gelir, bakarsın, önce tarzını değiştirmiştir. Tarzını değiştirince düşüncesi de değişmiştir. Şahsında, biçim muhtevaya takaddüm etmiştir. Elden ne gelir? Görmüşsündür. Gerçekte bu eski dost da aslına rücu etmiştir. Üzülmüşsündür.

"Nasıl bir duygu bu Pan" diye sordu, berber, sanki hiç kendi başına gelmemiş gibi.

"Önce geçmişin eksilir." dedi Pan. "Ve belli ki bir süre eksik kalır. Dost sohbetlerinde, herkes geçmiş günlerinden bir şeyler anlatır, sen hep eksik anlatacaksındır; çünkü anlatacaklarının içinde artık ona yer olmamalıdır ve sen onunla birlikte anılmaya tahammül edemeyeceksindir. Ondan kaçabilmek, ondan söz etmemek için geçmişinden de kaçmaya mecbursundur. Yaşantında sahip olduğun ve koruyabildiğin önemli bir kesit onda kalmıştır. Onun yüzünden geçmişin eksiktir ve üstelik geleceğin de... Geçmişe dair anılarını eksilttiğin gibi, geleceğe dair düşlerini de eksiltmek zorunda bırakmıştır seni. Çünkü onun sana bir zamanlarki vaadi, efsaneyi birlikte yaşamaktır. Bu vaadini iptal ettiğinden dolayı seni şimdi oldukça anlamsız ve kesinlikle salakça düşlerle baş başa bırakmıştır. Şimdi bir süre düşlerin ve geleceğin de eksiktir artık. Bunları da elinden almıştır."

Pan'ın çizdiği bu portre hepsini ama özellikle Midas'ı etkilemişti. Pan'ın yaşadığına benzer bir dostluk ve onun yitişi... Bu kitapta sık sık yaptığı üzere yine derin bir of çeken Midas dertli dertli anlatmaya başladı:

"Çok değil, bir kaç bin yıl önce, bana, iyiliğin / dostluğun / şirinliğin tanımlarını ayrı ayrı yap deseler, ben üç kere onun ismini söylerdim. Şimdi bana kötülüğün / dönekliğin / kalleşliğin tanımlarını ayrı ayrı yap deseler, hiç düşünmem, yine üç kere onun ismini söylerim. Dostluk benim için, onun ismiydi. Kalleşlik şimdi, onun ismidir."

Pan, Midas'ın yanına geldi ve oturdu. Hani derler ya, "dert orta-

ğı"... gibisinden elini Midas'ın omuzuna koyan Pan:

"Bilirim, bilirim" dedi, "onu bilinç altında yok etmek unutmak istersin. Bilinç altın sana azizlik yapar: Her çirkinlikle karşılaşmanda, önlenemez bir çağrışım onu sana hatırlatır. Şu çirkin dünyada onu unutman öyle zordur ki. Artık bu senin gerçeğindir ve bu gerçeği de o yaratmıştır işte... Bak Midas bazen kendi kendime derim ki, belki de o gerçekte hiç yoktu. Şimdiki varlığı ise bir dost olarak değil, eski dost olarak da değil... Onu artık kendi kimliğiyle değil milyonlarca insan içindeki kimliğiyle algılayabilmen mümkün... Bir de dilinin ucuna gelip de söyleyemediğin, dönek... sözcüğüyle. Ama onun gibilerin ne yaptığını, nasıl olup da böyle olduğunu algılayabilmemiz için illa Fouche'yi yeniden mi okumamız lazım? Hayatını, reel politika tanımının cenderesinde ziyadesiyle sahicileştirmediler mi o ve onun gibiler? Şimdi artık inan ki, onun bir düşü bir umudu bile yoktur."

"Evet" dedi Midas. "Şimdi o ve onun gibiler reel olarak varlar. Reel: Ziyadesiyle sahici olandır. Ziyadesiyle sahici olanda hiç bir etik norm kalmamıştır. İnsan ziyadesiyle sahici olduğu ölçüde, yiyen sıçan üreyen bir canlı yaratık özelliğine dek rücu edebilir. Yalan mı? Şimdi herkes, her topluluk aslına rücu etmiyor mu?"

Yani utanmasalar, efsanenin nasıl yeniden inanılır hale geleceği tartışmasını bir yana koyup bu minvaldeki dertleştirmelerini koyulaştıracaklardı. Ama baştan okuyucuya başka türlü angaje etmişlerdi sohbetlerini. Aslında işte bu dost bildikleri inandırıcılıklarını yitirdiği için efsanenin içine ettiler filan deyip dertleşmelerini sürdürebilirlerdi, ama fazla da uzatmadılar. Birbirlerine söyledikleri sonuç olarak şu anlama geliyordu:

Geçmişte, gelecekteki güzelim günler için yaşamışlardı, yaşadıklarının ayrımına varmadan. O zamanlar "Gelecek" diye tanımladıkları, işte gelmişti ve artık "Şimdi" olmuştu ve geçmiştekileri ise artık "güzelim" günler diye anıyorlardı. Ama şimdi dertleşirken görmüşlerdi ki, terazinin geçmiş ve gelecek kefeleri ne deseler eksik kalıyordu. Geçmiş efsanelerinde birikimleri yoktu. Şimdi ise "keşke"nin heyecanını ve tazeliğini ve inandırıcılığını bir kez daha diriltebilmek istiyorlardı efsanelerinde...

Bunun nasıl olacağını Telegöz anlatıyordu, habire.

Bilinçlenmiş vicdan ve vicdanın tedirgin ettiği bilinç, özgürlük ve

özgürleşme özlemini üretirdi. Önceden sorulmuş sorularla ve bulunan yanıtlarla yetinmeyen ve kendi sorularına yanıt arayan bir yaşama tarzı ile reel tarzların tümü altedilebilirdi. Bir yanda etik ile eşitlik aynı düzlemde ise, diğer yanda estetik ile özgürlük de aynı düzlemde değil miydi? Her biri bu efsanede hangar yapan taşeron olmanın ötesinde saray yapabilen bir mimar olmaya mecbur değil miydi? Bireysel özgürlük ile kollektif akıl arasındaki denge başka nasıl sağlanabilirdi? Bu soruların yanıtını merak etmekten vazgeçmemeleri lazımdı. Yanıtları bundan sonra da aramaya devam etmek ve buldukça paylaşmak lazımdı. Efsane işte bunun için lazımdı.

"Şimdi bu lafların ne lüzumu vardı diye sormayasın diye peşinen söyleyeyim berber" dedi Telegöz. Ve şunları söyledi: "Artık Einstein yok. Artık Marx da yok. Bilim anonimleşti. Efsaneler gibi sosyalizm teorisi de anonimleşti. Yirmibirinci yüzyılın Manifestosunu yeni bir Marx gelip de yazmayacak. Yeni bir Marx beklemeyelim. Bunu kollektif marx yazacak, yani kollektif akıl."

Telegöz, bunları söylerken, diğerlerinin kumanda cihazını kullanmalarını bile beklemeden, sözlerinin devamını aniden kuralsız hikaye tarzında dillendirmeye başladı...

şurada oturup günlerdir tartışıyordunuz. yaptığınızın "meditasyon" (düşünce yoğunlaşması) ile maddeyi değiştirme çabasından öte bir anlamı yoktu.

oysa, meditasyon mistisizminin rehavetinden ve ataletinden sıyrılabilmeniz için başınızı kaldırıp şu anda içinde yer aldığınız toplumda olup

bitenlere bakmanız yeterliydi. antik çağın mitolojisini terennüm etmek yerine.

efsanenizin toplum indinde yeniden inandırıcı olabilmesi ise, öncelikle sizlerin kendi dediklerinize inanmanıza bağlıydı ve tabii bir de bunun gereklerini yerine getirmenize...

sosyalizmin ve sosyalistlerin durumu da sizinkinden pek mi farklı sanki? yani bugün sosyalizmi inanılır bir dava haline getirmek kadar sosyalistliği de dediğini yapanların taşıyabildiği bir kimlik haline getirmek lazım. bugün sosyalizmi inanılır bir dava yapabilmek teorik bir sorundur; bugün devrimi inanılır bir eylem kılabilmek ise pratik bir sorundur. yani *devrim hemen şimdi* diyebilmek...

toplumsal değişimi kavrayabilen, olup biteni değerlendirebilen bir siyasi hareket, topluma da anlayacağı bir dilden mesaj verebilir. ancak o zaman onun sosyalizme dair söylediklerine de kulak verilebilir.

şimdi bugüne dek olanlardan "başka" şeyler olduğunu görmek lazım.

bunları içine sığdıracağımız, yani olup bitenlerin hepsini kapsayacak bir kavramsal çerçeveden söz etmek henüz mümkün değil.

ama yine de herkes, her kesim, bu olup bitenleri kendi kimliğinin vazettiği ve

var ettiği "doğru"larının çizdiği bir çerçeveye oturtmuyor mu? oturtuyor elbette. bu çerçevedeki "doğru yanıtlar" ile izah etme kolaylığı ile yetinebiliyor. oysa, bugün izah edememenin dayanılmaz sıkıntısı yaşanabildiği ölçüde sahici durumu görebilmek mümkün... böyle bir sıkıntı belki bizleri, koordinatlarımızı tanımlamaya ve bulmaya sevkedebilir.

eğri oturup “doğru” (yani yine ideolojik!) konuşursak haldeki gerçekliğimizi dillendirebiliriz: bulunduğumuz yerin belirgin politik tanımı yok; bizi tanımlayan belirgin koordinatlarımız yok. oysa politika, koordinattır. ama biz bu halimizle sanki uzayda bir hacimiz, kütleyiz ve bu moleküler kütlemizin henüz organik ve politik bir kimliği yok.
politikadaki koordinatlar, ortak sorulara ortak yanıtların verilmeye başlanmasıdır. henüz bunun mümkün olamadığı söyleniyorsa, o zaman, özgürlük ve eşitlik davası için "sömürüye ve zulme karşı olma gibi" eldeki ya da verili ortak yanıtları ön planda tutmak bile başlangıçtır ya da tamam mı devam mı ikilemindeki devam yanıtıdır.
haldeki belirsiz kimlik altında sağ sapma sol sapma gibi tanımları da fazla önemse-mek mümkün değil. genel olarak ve dünya ölçeğinde solun koordinatları bozuk, o nedenle kim sağ sapma kim sol sapma belli değil. şimdi muhafazakar tarz (reel sosyalizmin tarzı) ile yeni tarz

devrimcilik nasıl ayrışacak, işte buna bakmak anlamlı. yeni tarz devrimciliği öğrenirken de, sistem içi toplumsal denetim zemini ya da sisteme karşı toplumsal isyan zemini ikilemi aşılmalı. reel sosyalizmin reddiyesi adına ne idüğü belirsiz bir reel demokrasiye de saplanıp kalmamalı.

ama sosyalizmin inanılır bir dava özelliğini yitirdiği koşullarda, toplumsal muhalefetin bileşenleri, sosyalizme ikame ettikleri başka davalar gütmüyor mu? güdüyor. öyle ki her bileşen kendi aslına rücu edebiliyor. bu kimi zaman din-mezhep davası, kimi zaman milliyet davası olabilirken, toplumsal sınıf bazında "alan ideolojisi" ile sınırlı bir muhtevada tezahür edebiliyor. muhalif öğretmen için öğretmen davası, muhalif işçi için işçi davası şeklinde olduğu üzere... çünkü sosyalizm noksan olduğu ölçüde, bu bileşenleri "birleştiren" başka bir tür aidiyet söz konusu...
o halde soru, toplumsal muhalefetin nasıl olup da kendini yeniden sosyalizme ait hissedebileceği... ise, burada, sosyalizmin bilinen bütün tanımlarını şimdilik bir kenara bırakıp onun "olmazsa olmaz"ı olan iki kavramının altını çizmekte yarar vardır:

özgürlük ve eşitlik.

mesela özgürlük ve eşitlik uğruna, yani sosyalizm davası için, mevcut sisteme

karşı toplumsal isyanın parametrelerini dile getirmek inandırıcı olmaz mı?
olur...

bir: özgürlükler bir bütündür; birisi olmayınca diğerleri de var sayılamaz. yaşama, düşünme, örgütlenme, eylem özgürlükleri en temel toplumsal özgürlükler. bunlardan her hangi birinin yokluğuna karşı direnme hakkı en demokratik bir haktır. bu inkar edilemez. sistem içi toplumsal denetim misyonuyla sınırlı bir reel demokrasi değil ama, sosyalizm için demokrasi konsepti bakımından bunlardan birini dahi yok eden, gayri meşru duruma düşmeli ve buna karşı her direnişin meşruiyet zeminini hazırlamış olmalı. yani bundan sonra, böyle... yani böyle bir sosyalizm...

iki: özgürlükler izafidir; kendi dışındakilerin köle olmasına zemin hazırlayan bir özgürlük kabul edilemez. sözgelimi sermayenin kayıtsız şartsız özgürlüğü, ücretli köleleri yaratır. birer yurttaş olarak köle sahiplerinin de özgür olmasını savunmak, özgürlüğü değil köleliği savunmak anlamına gelir. (emek özgür olunca zaten sermaye kalmaz.) bu anlayış, sınıflar arasındaki ilişkilerde olduğu kadar farklı inançlar, dinler, mezhepler ve milliyetler arasındaki ilişkilerde de geçerlidir. sözgelimi kürtlerin mutsuzluğu pahasına, "ne mutlu türküm diyene" denilemeyeceği örneğinde olduğu üzere... ya da cinayet özgürlüğünü

savunmanın, yaşama özgürlüğü yerine ölüm özgürlüğünü savunmak anlamına geldiği gibi...

üç: özgürlük, böyle bir çerçevede, eşitliğe tabi olmalıdır. insanlara ve topluluklara eşit haklar ve imkanlar tanımayan bir özgürlük anlayışı, biri eli kolu bağlı diğeri serbest iki kişinin yemek yemekte özgür bırakılmasındaki sonucu doğurur. büyük sermaye sahipleri milyarlar harcayarak televizyon kanalları açarken, işçilerin düşünce ve örgütlenme özgürlüğüne sahip olmalarının bir anlamı olmaz.

dört: özgürlük, bütüncül ve izafi ve eşitliğe tabi olarak kullanıma açık olduğu ölçüde çoğulcu olabilir. böyle bir çerçevede her birey özgürce kendi geleceğini tasarlayabilir; sınıfsal, dinsel, ulusal her topluluk kendi çıkarlarını özgürce savunarak kendi kaderlerini özgürce tayin edebilir.

işte sosyalistlerin üreteceği çözümlerdeki hareket noktası bunlar olmalı. ama bu noktadan hareket edilir edilmez, karşımıza hemen dikilen gündelik ve "sistematik" engeller var. toplumun her farklı kesimi aynı engelleri farklı duruş noktalarından farklı biçimlerde algılıyor ve yaşıyor. demek ki öncelikle bu gözle görülen ve elle tutulan engellere karşı çıkmak, bir zorunluluk.

dolayısıyla hemen şimdiden bu tür engelleri aşabilecek "müdahil" bir yaklaşım da lazım. zira önlerine dikilen barikatlara "devrimcisiz" yakalanan işçilerin devrimcileşebilmesi ve bu hareketlerden uzakta "hareketsiz" bekleyen devrimcilerin yeniden devrimci bir "hareket"e sahip olabilmesi olanaksız.

demokrasi, nefes gücüyle kazanılamıyor. sokaklara egemen olmak lazım; sosyalizm için fiili demokrasi zeminini hazırlamak için... kendisini en küçük birimlerden (yani mahalle gibi yaşam alanlarından ve işyeri gibi üretim alanlarından) en geniş birimlere doğru örgütlemeye yönelen fiili demokrasi kurumları oluşabilmeli... sisteme karşı bu fiili demokrasi zemininden dile getirilen talepler ile sistemin kontrpolitik çözümlerine alternatif çözümleri her somut durumda üretebilmek mümkündür.

ama bunların kotarılabilmesi babında, hiç kimse, bir çırpıda bütün sorunları çözecek sihirli bir formül ve dokunduğu her şeyi devrimci kılan "yukarılardan" (uhrevi!) bir örgüt peşinde koşmasın.

örgütsüzlük sorununun çözümü, bugün için (ama her zaman ve heryerde değil, sadece bugün için!), "bir örgüt"ün kurulmasını beklemek değil, yüzlerce örgüt içinde yer almak, yoksa bunları kurmaktır. ancak bunları kurma çabasının, illa ki sonucu değil ama ürünü "bir örgüt" etkili olabilir. politikasızlık sorununun çözümü

bugün, herkesin bulunduğu yer için politika üretmesidir. bunlar önümüze koyduğumuz işleri tanımlamak ve bu işlerin gereği olan araçlara sahip olabilmektir.
örgütsüzlüğün çözümünde monolitik bir örgüt yerine enterkonnekte (ve işte bu anlamda bütünlüklü) örgütlenmelerden yana olmanın anlamı başka nedir?

"anne bak kral çıplak/kuralsızlığın kuralları" **kitabında önerilen böyle bir tarzı, birbirlerinden bağımsız çalışmaları savunmak olarak değerlendirenler, kendilerini herşeyin merkezine koyup herşeyin kendilerinden sorulması gerektiğini düşünenler olabilir. oysa, kelimenin gerçek anlamıyla bütünlüklü bir çalışmaya ulaşabilmek için, başlangıçta, farklı çalışmaları birbirine karşılıklı bağlayan (enterkonnekte eden) cooptation ilkesinden daha elverişli ve demokratik bir yöntem olamaz.** ***cooptation?*** **şey yani, "tepe"den atama yerine, her kurulun kendi üyesini seçmesi; her çalışma biriminin, önemli sorunlarda, diğer birimdekileri kendine ait hissettiği ölçüde onlara danışması, çözüme katkı istemesi gibi bir tercih. yani bir bakıma ittihatçılığın tersi, böyle bir tercihte, şeflerin aparatçikleri kendilerini siyasi komiser addedip her pastaya maydanoz olma küstahlığını gösteremezler, bu bir. ikincisi ise bu tercih yerel inisiyatiflerin gelişmesine müthiş katkıda bulunur.**

böyle bir tercihte, kolayca anlaşılacağı üzere, bu çalışmaların ürünü bir kurmay çalışması gereklidir. ama bu önce, kendi kendine genel ve kurmay olan bir çalışmayı ve bunun altında birimler yer almasını (daha doğrusu böyle bir sanrıyı) gerektirmez. bilinen kelimelerle söylenirse, farklı çalışmaların yarattığı bir ortak pratik üzerinde bir ortak irade oluşabilmeli, iradi müdahale ise böyle bir meşruiyetin ürünü olabilmelidir. yoksa, iradi müdahale yapıyorum diyen şefler ve aparatçikleri, kendilerine aykırı gelen kelleleri keser, hizipçi der, falan filan. öyleyse? önce ortak irade ve bunun ürünü bir merkezi irade; işte inanılır olan böylesidir artık.

yani?

yani, önce sosyalizm için özgürlük ve eşitlik işini önümüze koyalım ve bunu tanımlayalım, ama herkes için. önce yüzlerce sosyalist işimiz olsun. işin tanımı politikadır. önce yüzlerce yerel politikamız olsun. makro politikalar da düşünelim, ama mikro örgütlerimizle önce mikro başarılar yakalayalım. yeter ki, yaşadığımız süreç, çalışma tarzı toplantı yapmak olan toplantı örgütleri toplamı bir politik yapı doğurmasın. eğer böyle olursa, böyle bir politik yoğunlaşma üzerinde yalnızca kontrpolitikanın kurallarını belirlediği sistem içi toplumsal denetim zeminine çakılı bir faaliyet gerçekleşebilir, başka bir şey değil...

ama enterkonnekte faaliyetlerin ürünü olan (dolayısıyla kesinlikle "otonom" bir nitelik taşımayacak olan) girişimler, müfreze esasına göre kendini örgütlerse, sisteme karşı toplumsal isyan zemininde bir devrimci harekete, yani bu müfrezelerin kurmay çalışmasının örgütlenmesine doğru adımlar atılabilir. şimdi bunlar söylenince demokratik merkeziyetçilik n'olacak, hangisi ağır basacak gibi bazı eski sorular karşımıza dikilmez mi? varsın dikilsin! ama söylenenin şu kısmını belki eski dile tercüme etmek zorunlu: kendinden menkul bir kurmay çalışması, eski dildeki mutlak merkezciliği yaratır. *cooptation* ilkesine sığınıp otonomiyi savunmak ise ademi merkeziyetçiliği mutlaklaştırır. oysa, farklı alanların ve düzeylerin enterkonnekte bir bütün oluşturabilmesine çalışmak lazım. *cooptation* esasına uygun çalışma ve kurmay çalışmasının da enterkonnekte kılan (karşılıklı etkileşimini sağlayan) bir faaliyettir aslolan.

sisteme karşı toplumsal isyan zemininde örgütlenen müfrezelerin kurmay çalışmasının örgütlenmesine doğru attığımız adımlarımızın koordinatları, yani politik hedefleri enterkonnekte bir anlayışla saptanmalı. işte bunun anlamı, her yeni durumda başka bir faaliyettir. her müfrezenin, bulunduğu yerde, toplumsal muhalefetin sokağa dökülmesi için ve sokağa döküldüğü zaman "sokağı" (yani eylemi) örgütlerken örgütlenmesidir.

sokak tam da ideolojinin sirkülasyonunun yapıldığı yerdir.

toplumsal muhalefet, zikzaklı bir yükselme eğrisi mi izliyor? bunun devrimci faaliyetteki gereği şudur: parça parça, biriktire biriktire, örgütleye örgütleye var olmak... işte bunlar için, küçük çatışmaları küçümsememeli... ancak bu şekilde büyük patlamalarda inandırıcı ve hazırlıklı olabiliriz. sokaktaki sosyalizmin inandırıcı bir ideoloji olabilmesi, sosyalistlerin inandırıcı devrimciler olabilmelerine de bağlı değil mi?

devrimciler, bulundukları yerler için projeler üretsinler: yerel inisiyatif budur. devrimciler, bulundukları yerde küçük başarılar peşinde koşsunlar: gerilla tarzı budur. hemen bulunduğumuz yerlerde örgüt gibi örgütlenelim, adı ne olursa olsun ve nasıl olursa olsun, ama örgütlenelim. kimseyi beklemeyelim. örgütlenirken inandırıcı oluruz. ideolojinin ön mesele olması, bu anlamda da inandırıcı olmaktır. örgütlenirken, kitap okuyalım; tartışmalarımızı, eğitim çalışmalarımızı sürdürelim. ama kesinlikle bunları yapıyoruz diye işçilerin önüne dikilen barikatlar önünde (yine!) müfrezesiz örgütsüz yakalanmayalım.

bugün bulunduğumuz noktaya nasıl kendi özdeneyimimizle gelebildiysek önümüzdeki dönemde bunları da kendi özdeneyimimizle, bilerek deneyerek sınayarak öğrenerek

(bilim ideoloji politika üçgeninde) yaratabileceğimize inanmalıyız. kendi özdeneyimimizle öğrenmemiz, kendiliğindencilik değildir; yürürken sakız çiğnemeyi de bilmek, yaparken düşünebilmeyi de becerebilmek, konuşurken düşünmeyi ihmal etmemek, kısacası, sesli düşünmeyi bilmektir.

sesli düşünmeyi öğrenmek yoldaş saydamlığını öğrenmektir, her türlü entrikanın ve bizantinizmin çırçıplak bırakıldığı bir etik, yani... gerisini boş verin.....

bu adım işte bu adım bir kez atılabildiği zaman.....

Ama diğerleri bu kez Telegöz'ün bu bölümde ikide bir yaptığı iç konuşmayı ifrata vardırdığını farkettiler. Telegöz düpedüz korsan yayında yakalanmıştı.

Midas, Apollon, Pan ve berber, hep bir ağızdan bağırmaya başladı:

"Sen bizi kandırdın Telegöz! Bize içini döktün, bunu kuralsız efsane diye yutturdun, bu da yetmedi şimdi bize efsane diye alenen sosyalizmi filan anlatmaya koyuldun. Ve bu arada bizim efsane tartışmasını gümbürtüye getirdin."

"Tamam tamam, *potius mori quam foedari*" dedi Telegöz, "bitiyordu zaten, hepsi bu kadar!"

Dört kahraman yeniden hep bir ağızdan sordular: "Tamam deyince, tamam oluyor mu sanki. Bari okuyucuya ayıp olmasın,

bari şunu söyleyiver; peki senin de rol aldığın ve bu kitaba konu olan şimdiki efsane ya da hikaye, her neyse, nasıl bitecek?"
Telegöz artık alenen kendi üslubuyla cevap verebilirdi:

mahallenin bakkalı, günlerdir eve kapanan kahramanlarımızı polis imdat yüzellibeşe ihbar edecek. polis eve baskın yapacak. bizimkiler merkeze götürülecek. bütün gazetelerde fotoğrafları ve televizyon kanallarında görüntüleri yayınlanacak:

midasın terörist kulakları var.
midasın terörist kulakları var.

sonra?

ya bu kitabı okuyan her okuyucu, çoban olacak ve önüne gelen herkese bu kitabın propagandasını ve ajitasyonunu (reklamını!) yapacak... okuyanlar okumayanları bu propaganda ve ajitasyon ile örgütleyecek...
kitaplı propaganda!

ya da bu kitabı okuyan her okuyucu sürüdeki yerini koruyacak..

yani yine ya sürüye çoban ya da sürüde birey.
bu ikilem aşılmayacaksa eğer, boşver.

hiiiç bir kuralsız hikaye yazılmasın. herkes paşa paşa kuralları yeniden ve yeniden ezberlesin, kuralları tartışsın ve tartışsın, belki hani yeni kuralları da benimsemesi gereksin. devam etsin.

yani orhan veli'nin sorusuna yanıt
versin.

bu düzen böyle gitsin. pireler filleri
yutsun. yedi nüfuslu haneye üç buçuk
tayın yetsin ya da yedi nüfuslu örgüte üç
buçuk şef yetsin.

kuralı böyle konmuş hiç bir hikayenin,
yani kıssanın hissesi olmaz. pedalı
kırılmış bisikletin de inanılır bir
davası olmaz.

olmasın.

ammaaaaaa.....

midas'ın insan kulakları var.
kulaklarında bir çift küpe var.
küpenin birinde vicdan yazılı
küpenin diğerinde bilinç yazılı.

devrim
devrim
devrim
diye çınlıyor
kulaklarındaki küpeler midasın...

kulağınıza küpe olsun...

beşinci ve en son bölüm

Berber kumanda cihazına el atıp zapping yapmaya yeltenirken ve tam kanal değişirken, Telegöz, yarım kalan şu cümleleri soluk soluğa ancak söyleyebilmişti:

HİKAYEYİ ANLATMAYA YENİDEN BAŞLIYORUM!
Midas kapıyı açtı. Gelenler bir grup polis ve bakkaldı...
.....

ancak kısacık ve küçücük mutlulukları olabilir sıradan ve sahici insanların. bunu farketmezler bile ve bunu yalnızca şairler farkedebilir belki. kısacık ve küçücük mutlulukları, sıradan ve sahici insanların, ancak şiire dökülebilir, şiir olabilir, başka türlü anlatılamaz. kısacık ve küçücük mutlulukları, sıradan ve sahici insanların, ömre bedel olur. bu bedeli hiçbir sıradışı varsıl ödeyemez; parası pulu yetmez. upuzun ve kocaman ve umutsuz mutlulukları yetmez. zira herşeyleri olan varsılların, umuda ihtiyaçları yoktur. öyleyse herşeyleri vardır varsılların yalnızca umutları yoktur. oysa hiç bir şeyleri yoktur sıradan ve sahici insanların. ancak kısacık ve küçücük mutlulukları olabilir ve upuzun ve kocaman umutları. bunu ancak feylezoflar bilir. sakallı marx buna devrim demiştir. sıradan ve sahici milyonlarca insan, bunu farkettikleri zaman, umutları devinir, devrim olur...

(kitaplardan türlü çeşitli devrim alıntıları yaparsın. bu alıntıları karşı karşıya getirir, yıllarca ve yıllarca tartışırsın. sonra bir alıntıda karar kılarsın. ve sonra döner, kitaplara yine bakarsın. ama yaptığın alıntı yoktur. kimse söylememiştir. sen uydurmuşsundur. işte devrimcilik budur.)

ISBN: 975-6828-04-8

